

DISPUTATIONEM
INAUGURALEM

DE

VIRO PERFECTO,

ex Epist. *ad Ephes.* IV. 13. 14.

PRO

Doctoratu Theologico

obtinando

ad Examen solenne exhibet

PRÆSES

DANIEL PFEFFINGER,

SS. Theol. PP. & Ordin. atque Eccles.
in Universitate Argentinensi,

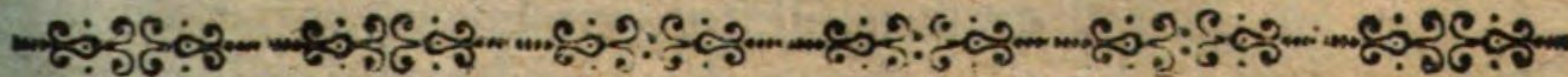
Respondente

M. JOHANNES JOACHIMO ZENT-
GRAVIO, *Argentinense.*

in Auditorio æstivo

Die 25. Junij, M DCC VI.

Horis ante & pomeridianis.

ARGENTORATI,
Literis JOHANNIS WELPERI.

DISPUTATIONEM
INAUGURALEM

DE

VIRO PERFECTO,

ex Epist. *ad Ephes.* IV. 13. 14.

PRO

Doctoratu Theologico

obtinando

ad Examen solenne exhibet

PRÆSES

DANIEL PFEFFINGER,

SS. Theol. PP. & Ordin. atque Eccles.

in Universitate Argentinenſi,

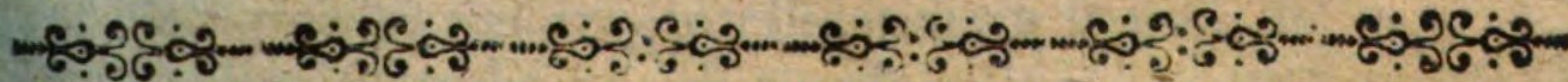
Respondente

M. JOHANNES JOACHIMO ZENT-
GRAVIO, *Argentinenſe.*

in Auditorio æſtivo

Die 25. Junij, M DCC VI.

Horis ante & pomeridianis.

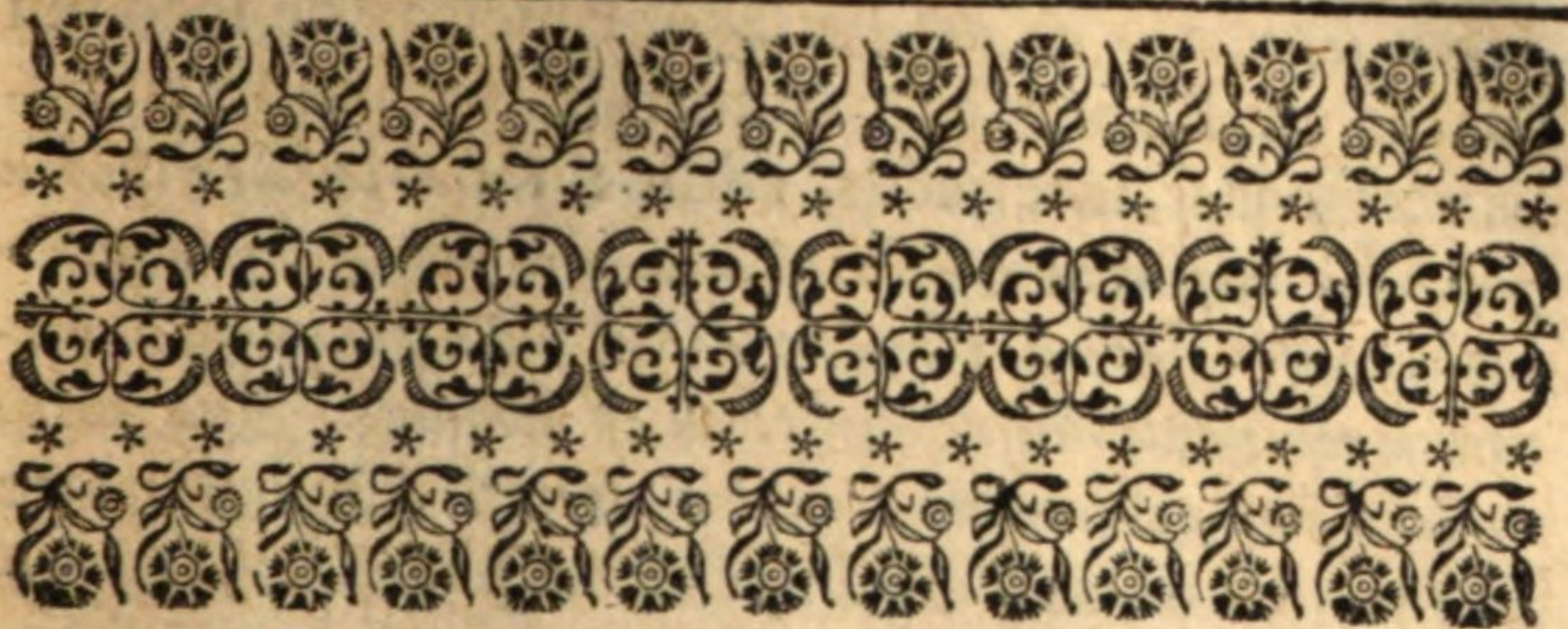

ARGENTORATI,
Literis JOHANNIS WELPERI.

CUM. ILLUSTR. COLLEGIUM.
SCHOLARCHALE. UNIVERSI-
TATI. ET. ARCHIPRESBYTE-
RIALE. ECCLESIAE. PATRIAE. PRÆ-
SIDIO. SIT. UTRIQUE. COLLATA-
RUM. SIBI. FUNCTIONUM. MEMOR.
DISSERTATIONEM. HANC. INAUGURALEM. THEOLOGICAM.

D. V.

EXERCITII. PRÆSES.

Q. D. B. V.

Prooemium.

Non sine cujuslibet attenti Lectoris assensu scripta esse arbitror, quæ in ὑποθέσει sive *Argumento* explicationi Epistolæ à divo Paulo ad Ephesios perscriptæ præmisso complectitur Græcorum Sacræ Scripturæ Interpretum facile Princeps *Johannes Chrysostomus* Constantinopolitanæ Ecclesiæ olim Archi-Episcopus Tomo operum V. fol. 864. & 865. Edit. novissimæ, quæ juxta Parisinam Frontonis Ducæi 1609. impressam, primum in Germania Francofurti ad Moenum 1698. prodiit. λέγεται δὲ καὶ τὰ βαθυτέρα τῶν νοημάτων αὐτοῖς ἐπισεῦσαι, ἅτε ἤδη κατήχημένοις. *Dicitur autem (Paulus) profundiores quoque sensus illis (Ephesiis) credidisse, ut qui per catechesin jam fuissent instituti. Quid vero per βαθυτέρα τῶν νοημάτων intelligat divus Pater, in sequentibus ostendit. ἔστι δὲ νοημάτων μετὰ ἢ ἐπιστολῇ ψηλῶν καὶ δογμάτων: Est autem Epistola plena subli-*

A mibus

mibus sententiis & dogmatibus. Paucisq; de loco ubi scripta est, Romæ sc. & Autoris statu, dum in vinculis versabatur, interjectis, addit. : καὶ ὑψηλῶν σφόδρα γέμει τῶν νοημάτων καὶ ὑπερόγκων. ἃ γὰρ μηδαμῶς σχεδὸν ἐφθέγγασθαι, ταῦτα ἐυλαῦστα δηλοῖ. Et perquam sublimibus eminentibusque completa est sensibus. Quæ enim nullibi fere est locutus, ea hic aperit. Quibus more suo similia affert Theophylactus Bulgariae Archi-Episcopus in ὑποθέσει τῆς πρὸς ἐφεσίχθους ἐπιστολῆς, fol. 497. Edit. quam Augustinus Lindsellus Episcopus Herefordensis ex Antiquis Manuscriptis primum Græcè cum Latina Philippi Montani versione Londini 1636. edidit. Ἐπὶ ἔνδεσιν δεισιδαιμόνων τε ἢ ἔτι καὶ πόλιν, καὶ ἔτι σοφοῖς ἐκόμα, πολλῇ σπουδῇ κέχρηται παῦλος πρὸς τοὺς τοιούτους γράφων; Καὶ τὰ βαθυτέρα δὲ τῶν νοημάτων καὶ ὑψηλότερα αὐτοῖς ἐπίστευσεν, ἅτε κατηχημένοις ἤδη. Γράφει δὲ τὴν τῶν ὑπερόγκων νοημάτων ταύτην γέμισαν ἐπιστολὴν ἀπὸ Ρώμης δεδεμένος. Quoniam igitur superstitiosa adeo erat civitas, (Ephesus) ac sapientibus Viris ita pollebat, magna diligentia Paulus ad hos scribens usus est, profundioresq; sententias & sublimiores eis credidit, eo quod jam instituti essent. Scribit autem hanc præclaris sententiis refertam Epistolam à Roma captivus. Ideoque claudit præfationem : Δεῖ καὶ ἡμῶν πολλῆς τῆς προσοχῆς πρὸς κατανόησιν τῶν ἐυλαύτη μυστηρίων. Opus est & nobis multa attentione ad mysteriorum in hac Epistola sc. comprehensorum intelligentiam. Oecumenius Scriptor Græcus ætatis incertæ ἐν ἐξηγήσει παλαιᾷς καὶ λίαν ὠφελίμοις βραχυλογίαν τε καὶ σαφήνειαν τῶν λόγων ἐχέσας θαυμαστὴν, ἐκ διαφορῶν τῶν ἁγίων πατέρων ὑπομνημάτων συλλεχθείσαις. In Expositionibus antiquis ac valde utilibus brevitatem una cum perspicuitate habentibus mirabilem, quæ ex diversis sanctorum Patrum

commentariis collectæ sunt, & Verona idiomate Græco prodire 1532. fol. 611. ex Theodoro refert, quod Paulus πολλῇ σπουδῇ κέχρηται, πρὸς αὐτοὺς (ἐφεσίους) γράφων, καὶ τὰ βαθυτέρα τῶν νοημάτων αὐτοῖς ἐπιτέλλει, ἢ τε κατηχημένοις, καὶ τὰ ὑψηλὰ. Verum Theodoretæ Episcopi Cyrensis Tomum III. Editionis Sirmondianæ Lutetiæ Paris. 1642. publicatæ evolvens nihil eorum quæ sub Theodoro nomine apud Oecumenium citantur, in proluxa satis Epistolæ ad Ephes. ὑποθέσει fol. 290. & seq. inveni. Et quis non videt, ab Oecumenio relata ex Theophylacto deprompta esse? sed quos nominetenus sublimioris argumenti Articulos indigitare potissimum laudati doctores velint, Robertus Bodius à Trocho regia Scotus, & Theologiæ in Academiis Salmuriana, Glasgiana & Edinburgena Professor in præfatione spisso commentationum in Epist. ad Ephes. volumini præmissa, tanquam capitum altiorum cacumina recenset: de Electione & Prædestinatione Sanctorum. De Spiritu Sancti erga Electos & credentes officiis. De Christo capite Ecclesiæ, ejusque statu glorioso, & in altum ascensu. De peccato Originis. De Ecclesiæ Catholicæ tam cum Christo capite, quàm inter sese unionem. De Ministeriis Ecclesiasticis. De Conjugio. De moribus vitæque Christiana, cum vitiis contrariis fugiendis. De luctu & armatura spirituali. Quibus singulis suas ex Epistola sedes, si è re foret, possemus assignare. Nobis in præsentiarum sufficit, ὑψηλοῖς σφόδρα τῶν νοημάτων καὶ ὑπερόγκοις καὶ βαθυτέροις meritò annumerari dogma de Ministerio Ecclesiastico, cujus finis Vir ille perfectus est, de quo locus Cap. IV. v. 13. 14. à Veneranda Universitatis Patriæ Facultate Theologica pro Dissertatione Inaugurali

propositus tractat. Antequam verò ad ipsum textus enucleandi opus nos accingamus, Divinam Clementiam devotis veneramur suspiriis, ut Spiritus sui Sancti assistentiam conatibus nostris accommodare ne dedignetur.

§. I.

THema exponendum in Epistola ad Ephesios cap. IV. v. 13. & 14. è fontibus Græcis juxta Bœclerianam Editionem sic legitur: ψ. 13. Μέχρι κατανήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἡμετέρας Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τῆς πληρώματος τῆς Χριστοῦ. ψ. 14. Ἵνα μὴ κέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. Ad promptiorem legentium perceptionem subjungam statim translationem B. Dn. D. Sebastiani Schmidii nostri, quæ, licet à nonnemine plus quam rusticâ impudentia passim sub censuram insulsam revocetur, ne minimum tamen æstimmii in doctiorum virorum animis amisit, Hæc verò sic vertit: ψ. 13. Usque dum perveniamus omnes in unitatem fidei, & cognitionis Filii DEI, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: ψ. 14. Ut non amplius simus infantes, fluctuantes & circumlati omni vento doctrinæ, per defraudationem hominum & astutiam, ad ambages erroris.

§. 2. Et cum diffitendum non sit, varias in Græco N. T. textu occurrere Lectiones in diversis codicibus, non quoad dictiones tantum singulas, sed & integras sententias, sive omissas, sive immutatas, sive transpositas, ceu B. D. Calovius in Critico Sacro p. 225. loquitur, quæ judice Pfeiffero in Critica Sacra p. 157. partim ex Hæreticorum pravis machinationibus, partim ex Interpretum, Transcriptorum, & Typographorum imperitiis, errore & confusione ortæ sunt, quales magno numero in Apparatu Anglorum in Opera Biblica recentissimè Tomo VI. conspiciuntur, & à Salomone Glassio Philolog.

Iolog. S. Libr. I. tract. II. p. 127. & seq. in certas classes digeruntur ; primarios N. T. codices impressos evolvi ; *Parisienses tres*, quorum duos *Robertus Stephanus* 1546. & 1550. ex Bibliotheca Regia , cum vetustissimis *sedecim* scriptis exemplaribus , quæ Humanissimus *Thevenotius* mihi sæpius ad Thesaurum istum accedenti Lutetiæ perlustrare concessit , iterum & tertio collatum typis splendidissimis excubari curavit. Et *Tertium*, quem *Polyglotta Parisiensis* opera & studio *Gabrielis Sionitæ* & *Abr. Ecchellensis* Maronitarum, & *Joh. Morini* charta Imperiali elegantissimis characteribus 1645. excusa complectuntur. *Wechelianum* Francofurti 1601. excusum. *Plantinianum* 1612. *Theodori Bezae*. 1590. *Isaaci Casauboni* 1587. *Wolphi Cephalæi*, quem *Argentina* 1524. è *Fabritii Capitonis* consilio ὡς τὸ ἀκροθίνιον obtulit. *Lipsiensem* cum variis lectionibus 1564. publicatum. *Tigurinum* 1566. *Basileensem* 1545. & 1563. *Wittebergensem*, quo ex *Erasmi Schmidii* editione 1623. B. D. Sebast. Schmidius usus est. *Francofurtensem* ad Mœnum 1693. *Contuli* insuper textum , qui *commentariis Balduinianis* Francof. in fol. 1654. & *Notis Erasmi Schmidii* postumis Norimbergæ 1658. emissis & *Glossæ compendiarie Matthiæ Flacii Illyrici*. Albonensis fol. 937. interspersus est. Et quem *Editio Theophylacti Londinensis* è typographeo Regio 1636. subministravit. Sed in nullo vel minimum à *Bœcleriana* Lectione diversitatis observavi. Cum verò commentarium *Chrysostomi* Tom. V. fol. 956. consulerem. ψ. 13. μέχρις ε. & in *Curcellæi* articulum δὲ ante πάντες omissum. ψ. 14. reperi. *Theodoretii* Editio Parisiensis Tom. III. fol. 308. habet πάντες τὸ ἀνέμω. & *Codex Alexandrinus* in Bibliotheca Regia Anglic. prout in Exemplari Oxoniensi ex plus quam 100. MSS. Codicibus è *Theatro Scheldoniano* 1675. progressu videmus , ut & *Manuscriptum Grotianum* , ad quod in notis in h. l. provocat , in fine versus legit. πρὸς τοὺς μεθοδεύοντας τὴν πλάνους τὴν Διαβολῆς.

§. 3. Quoniam insuper *aliarum versionum* ratio habenda est , in frontispicio *Syriacam* ab *Aegidio Goutbier* ubi , quæ in prioribus deerant , ex *Pocokii* atque *de Dieu*

laboribus sunt addita, Hamburgi 1663. emissam jure suo collocamus. *פ. 13.* עדמא דנהוא כלן חד מדם: בהימנותא ובידעתא דברה דאלהא. וחד גברא גמירא במשוחתא דקומתא דשומליא. *פ. 14.* ולא נהוא ילודא דמזדעזעין ומשתנין לכל רוהי: דילפנא נכילא דבנינשא: הנון דבחרעותהון מצטנעין דנטעון.

i. e. *Donec fiamus omnes nos unum quiddam per fidem, & per agnitionem filii DEI, & (fiamus) unus homo perfectus in mensura stature plenitudinis illius. v. 14. & non simus pueri, qui turbantur & mutantur, ad quemcunque ventum doctrinarum fraudulentarum filiorum hominis, qui per astutiam suam dolose agunt, ut fallant.* Lubens etiam versionem Arabicam è Codice Erpeniano Leidæ 1616. excuso, sicut fol. 490. legitur, apponerem, sed quoniam Characteribus Arabum Hebræi non tam convenienter ac Syrorum respondent, Latinam tantum ejus translationem apponam: *Quousque perveniamus omnes per unitatem fidei & agnitionem Filii Dei, ad virum perfectum, ad mensuram stature perfectionis Christi: פ. 14. Et non simus pueri fluctuantes, & cum quibus vis ventis doctrinæ versatiles in inconstantia opinionum humanarum, in malitia, in consilio versutiæ dolosæ.* Nunc ad Hebraicam Eliæ Hutteri progredimur, quæ licet 1661. à Gulielmo Roberstono Scoto Britanno in octavo emendatior fuerit emissâ in publicum, suis tamen, non perperam judicante Leusdenio in Philologo Hebræo-Græco Disp. VII. commendatur elogiis p. 53. In Editione secunda Norimbergæ 1602. in quarto, priori in folio accuratius impressa textus noster ita habet. *פ. 13.* עד כי נכלה ונוסדה כלנו יחד ליחידת אמונת ודעת בן אלהים לאיש שלם אל מדת מלא קומת המשיח. *פ. 14.* פן עוד נהי עוללים המתרפסים ומשתנים לכל רוח התלמוד בתעלולי האנשים בתך ומרמה אל דרך מהתלות.

Quam Hutteri versionem latinè sic interpretor. *Donec perficiamur & fundemur omnes nos simul pariter in unitatem fidei & cognitionis Filii DEI in virum perfectum ad mensuram plenitudinis stature Messiae. פ. 14. Nec amplius simus parvuli perturbati & mutati ad omnem ventum doctrinæ, per ludificationes hominum per dolum & fraudem ad viam illusionum.*

J. 4. E numero occidentalium *Vulgatam* à Roberto Stephano juxta optimæ notæ exemplaria manu descripta Parisiis elegantissime 1532. excusam producimus. Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: ut jam non simus parvuli, fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. *Vulgatæ* Pagnini translatio prorsus οὐκ ἔστιν. Arias Montanus autem paulo aliter: Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram stature plenitudinis Christi: ψ. 14. Ut non amplius simus pueri fluctuantes, & circumlati omni vento doctrinæ, in alea hominum, in astutiæ ad insidias imposturæ. Erasmus Roterodamus: Donec perveniamus omnes in unitatem fidei & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenè adultæ Christi, ut non amplius simus pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrinæ per versutiam hominum, per astutiam qua nos adoriuntur, ut imponant nobis. Quæ verba à Tigurinis Interpretibus retenta sunt exceptis ultimis, quorum locum occupant hæc: ut seducant nos.

Tremellius ex Translatione Syra his permutavit: ψ. 13. Donec fiamus omnes nos una res per fidem, & per agnitionem filii Dei & fiamus unus homo perfectus in mensura stature plenitudinis illius: ψ. 14. Ut non simus pueri qui commoventur & variantur ad omnem ventum doctrinarum versutarum filiorum hominis, qui per astutiam suam sese componunt ut fallant:

Theodori Beza translatio variat. In Tremelliana enim. quæ Hanoviæ typis Wecheliani 1618. exscripta est, & in Editione Novi Testamenti separatim Amstelodami 1650. impressa versiculi nostri his vocibus concepti sunt: v. 13. Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum adultum, ad mensuram plenæ stature Christi: 14. ut ne simus amplius pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum alea per veteratoriam ad artificiosè fallendum versutiam. In alia vero textum Græcum ad latus habente his ψ. 13. Donec evadamus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum adultum, ad
men-

mensuram staturæ adulti Christi, v. 14. pro artificiosè habet insidiosè.

Hispanica secundum fontes per Cassiodorum de Reina adornata & impressa Francofurti 1602. v. 13. *Hasta que todos salgamos en unidad de fey de conocimiento del Hyo de Dios cada uno en varon perfecto, a la medida de la edad cumplida del Christo. v. 14. Que ya no seamos ninnos inconstantes y seamos traydos arredor à todo viento de doctrina por maldad de hombres que engannan con astutos errores. Et ad vocem inconstantes hæc notat in margine: Como la mer agitada de los vientos. Ita ad verba que engannan: para engannar con astucia de error. Anglicana Londini 1669. excusa. v. 13. Till we all come in the unity of the faith, and of the Knowledge of the Son of God, unto a perfect man, unto the measure of the stature of the fulness of Christ: v. 14. That we henceforth be no more Children tossed to and fro, and carried about with, ever y winde of doctrine, by the sleight of men, and cunning craftiness, whereby they lie in wait to deceive:*

Italica Antonii Brucioli Venetiis excusa 1541. v. 13. *In fino a tanto che noi concorriamo tutti ne la unita de la fede, & de la cognitione del figlivoło di Dio, in huomo perfetto, ne la misura de la età de la plenitudine di Christo 14. Accio che non siamo piu piccoli agitati da le onde, & portati attorno da ogni vento di dottrina, ne la iniquita degli huomini, ne la astutia, per la quale faccino insidie per biasimare.*

Alia Translatio quæ juxta textum Græcum revisa & emendata, & apud Eustachium Vignoni 1596. impressa, hæc substituit. 13. *In fin che noi ci scontriamo tutti ne unità de la fede, e ne la cognitione del figlivol di Dio, in huomo perfetto, à la misura de la perfetta statura di Christo. 14. Accioche noi non siamo piu fanciulli, che condeggiamo, è siamo quà e là transportati da ogni vento di dottrina, sul tavoliero de gli huomini, e per la fraude loro à invidiosamente (forte insidiosamente) sedurre. Giovanni verò Diodati hunc in modum exposuit: Fin che ci scontriamo tutti nell' unità della fede, e della conoscenza del figlivol di Dio, in huomo compiuto, alla misura dell' età matura del corpo di Christo. v. 14. Accioche non siamo più bambini*

bini, flottando, e transportati da ogni vento di dottrina, per la baratteria degli huomini, per la loro astutia all' artificio ed insidie dell' inganno. Gallica Antwerpiensis 1534. Jusques à ce que nous tous allions au devant, en unité de foy & recognoissance du Filz de Dieu, en homme parfait, en la mesure de laage (toute venue) de la plenitude de Christ, affin que nous ne soyons plus enfans flotans & que nous ne soyons plus emportez de tous ventz de doctrine par la malice des hommes, par cautelle pour decevoir par erre. Parisiensis in fol. 1621. revisa par Pierre Frizon Penitencier & Chanoine de l'Eglise de Reims. Jusques à ce que nous nous rencontrions tous en l'unité de la foy & de la cognoissance du Fils de Dieu en homme parfaict, à la mesure de l'aage entier de Christ. Afin que nous ne soyons plus enfans flottans & estans demenez çà & là à tous vents de doctrine, par la piperie des hommes, & par leurs ruses à cautuleusement seduire. Amelotiana Lutetiae 1686. impressa: v. 13.

Jusqu'à ce que nous soions tous parvenus à l'unité de la foi, & de la connoissance du fils de Dieu à l'etat de l'homme parfait, & à la mesure de l'age de la plenitude de Jesus-Christ. 14. Afin que nous ne soions plus flottans comme des enfans, & que nous ne tournions plus à tout vent de Doctrine par la fraude & l'artifice des hommes qui veulent nous engager dans l'erreur. Genevensis 1588. Jusqu'à ce que nous nous rencontrions tous en l'unité de la foi, & de la cognoissance du Fils de Dieu, en homme parfait, à la mesure de la parfaite stature de Christ: Afin que nous ne soyons plus enfans, flottans, & estans demenes çà & là à tous vents de doctrine, par la piperie des hommes, & par leur ruse à cautelement seduire.

Inter Germanicas versiones Lutheri palmam obtinens sic transtulit: v. 13. Bisß wir alle hinan kommen / zu einerley glauben / und ein voll kommen man werden / der da sey in der maasse des vollkommenen alters Christi. v. 14. Auff daß wir nicht mehr kinder seyn / und uns wägen und wiegen lassen von allerhand wind der lehre / durch schalckheit der menschen und teuscheren / damit sie uns erschleichen / zu verführen.

Caspar Ernestus Triller in sua, quæ prodiit Amstelodami 1703. versione ita: v. 13. Bisß daß wir alle

hinein kommen in die einigkeit des glaubens / und in das erkantniß des Sohns Gottes zu einem vollkommenen man zu der maasse der größe der fülle Christi / auff daß wir nicht mehr unmündige kinder sollen seyn / die als das wasser bewegt / und herum geführet werden / durch jeglichen wind der lehre in betrügeren der menschen / in teuscheren zur verleitung zum irthum.

E Romano - Catholicis Argentinesis 1485.

Uns daß wir im all entgegen lauffen in der einigkeit des glaubens unnd der erkennung des Suns Gots / in ein vollkommen mann in der maß der erfüllung des altars Christi. Das wir bekundt nit sein klein zwißend und werden umbtragen mit ein jeglichen wind der lere in der schalckheit der menschen in der arglistigkeit zu der umbführung der irrsale.

D. Joh. Eck Protonotarius & Inquisitor Ingolstad. 1537. Wiß daß wir all ainander begegnen / in ainigkeit des glaubens und erkantnis des Sun Gottes / und ain vollkommen man werden / der da sei in der maß des vollkommen alters Christi. Auff daß wir nun nit schwimmende kinder seien / und von jedem wind der leer durch arglistigkeit / in schalckheit der menschen / zu umgebung des irthums umbgeführt werden.

D. Johann Dietenberger 1603. Wiß daß wir alle einander begegnen in einigkeit des glaubens unnd erkentniß des Sohns Gottes / unnd ein vollkommen mann werden / der da sey in der maß des vollkommenen alters Christi. 14. Auff daß wir nun nit kinder seyen / unnd uns nicht hin unnd her wehen lassen von allerley wind der leren durch behendigkeit (in schalckheit) der menschen / damit sie uns erschleichen zu verführen unnd in irthumb zu bringen.

Moguntina 1662. Wiß wir alle einander entgegen kommen in einigkeit des glaubens / und der erkantniß des Sohns Gottes / und zu einem vollkommenen man werden / in der maß des vollkommenen alters Christi. 14. Auff daß wir nun nicht mehr unstätige kinder seyn / noch von einem jeglichen wind der lehr umbgetrieben / und durch schalckheit der menschen / mit list des irthumbs hin

hintergangen werden. *E Reformatorum coetu Tigurini*
 sic verterunt 1530. Bisß das wir alle einer dem andern
 die hand reichind zu einerley glaubens und erkantnuß des
 Suns Gottes/ ein vollkummenner mann werdind der da sye
 in der maß des vollkummenen alters Christi/ auff das wir
 nit mer kinder sygind / und uns nit hin und här wānen
 lassind von allerley wind der leeren durch schalckheit der
 menschen und betriegeren / damit sy uns erschleychend zu
 verführen. *Belgica vetus impressa Lugduni Batavorum*

1611. Tot dat wy alle comen tot de eenicheit des ghelobfs/
 en de kennisse des Soons Gods/ tot eenen volcomen man/
 tot der mate der groote der volhent Christi : Op dat wy
 niet meet kinderen en ziin / als die beweecht ende om-
 meghevoert worden met allerley winden der leere / in
 onghestadicheit der menschen / door de listicheit (die sy
 gebruycken) om met dwalinghe te bespringen. *Belgica*

Nova, cujus Historiam & encomia exhibet *Leusdenius* in
Philologo Hebræo mixto. Disp. X. & XI. p. 70. & seq.
 ita expressit. Tot dat wy alle sullen komen tot de eenig-
 hent des geloofs ende der kennisse des Soons Godts / tot
 eenen vollkomenen man/tot de mate der groote der volhent
 Christi : *ψ. 14.* Op dat wy niet meer kinderen en
 souden ziin / die als de vloet beweeght ende omgevoert
 worden met alle wint der leere / door de bedriegerije der
 menschen / door arghlistigheyt om listelick tot dwalinge
 te brengen.

§. 5. Postquam diversarum Linguarum versiones
 eum in finem apposuimus, ne, quoties unius alteriusve
 in thematis tractatu mentio facienda est, verba semper
 cogamur repetere, ad textus progredimur ἀνάλυσιν tam
 Logicam quàm Hermeneuticam & Exegeticam, cui προ-
 ρήματα sive confectaria quædam breviter subjungentur.
 Logicam vero ἀνάλυσιν instituturis non opus esse arbitra-
 mur, ut totius à Paulo ad Ephesios perscriptæ Epistolæ
 vel resolutionem vel dispositionem exhibeamus, inpri-
 mis cum singuli ferè interpretes, prout Dn. D. Seb. Schmi-
 dius in partitione Generali totius Epistolæ *Paraphras. p. 2.*

observavit, non uno partiendi modo utantur, id quod vel *triginta* Interpretum suffragiis possem confirmare. Nobis inpraesentiarum sufficit nostrorum cum antecedentibus versiculis concinnum nexum indicasse, quod ut legentium oculis subjiciatur, hanc in antecessum è contextu propositionem formamus: *Christus instituit Ministerium Ecclesiasticum eum in finem, ut omnes perveniamus ad Perfectionem Spiritualem.* Quæ resolvitur (N) in *Subiectum* instituens v. 7. Ἰὲ χριστῷ. (2) In *Objectum*, nempe Ministerium Ecclesiasticum, à subiectis diversis id obeuntibus descriptum v. 11. Τὸς μὲν Ἀποστόλους, τὸς δὲ Προφῆτας, τὸς δὲ Ἐυαγγελιστάς, τὸς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους. (3) In *Actum* v. 11. ἔδωκε. (7) In *Finem*. v. 12. πρὸς τὸν καθαρισμὸν τῶν ἁγίων. & v. 13. 14. εἰς ἄνδρα τέλειον. Qui duo versiculi nostri huic Propositioni includuntur: *Omnes debent pervenire ad Perfectionem spiritualem beneficio Ministerij Ecclesiastici.* Hanc in Argumenta sua explicantia resolvimus. I. *Subiectum* οἱ πάντες. v. 13. II. *Objectum*, quod Perfectio spiritualis est tropicè descripta vocibus εἰς ἄνδρα τέλειον, ubi *Subiectum* ἄνδρα. *Forma* τέλειον. *Forma* hæc explicatur ab Apostolo terminis partim positivis partim negativis. Positivis v. 13. Ἐἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως Ἰὲ ἡμῶν Ἰὲ Θεῷ, εἰς μέτρον ἡλικίας Ἰὲ πληρώματι Ἰὲ χριστῷ. In hac *Forma* terminis positivis expressa observamus (a) *Subiectum*, voce πίστεως descriptum ab *Objecto* credendo Ἰὲ ἡμῶν Ἰὲ Θεῷ, & ab actu ἐπιγνώσεως (b) *Predicatum*, quod habet actum voce ἐνότητά & modum εἰς μέτρον ἡλικίας, Ἰὲ πληρώματι Ἰὲ χριστῷ. Qui modus resolvitur ulterius in *subiectum* χριστῷ, actum Ἰὲ πληρώματι, modum εἰς μέτρον ἡλικίας. Formam vero Viri Perfecti verbis negativis expressam complectitur v. 14. ubi (1) *Subiectum* nempe fidei inconstantia, quæ depingitur à forma sub triplici metaphora. Prima desumitur à pueris νήπιοι. Secunda à nave fluctuante κλυδωνιζόμενοι. Tertia à pluma vel stipula vento agitata καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας. Porro hoc objectum describitur à causa vocibus ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ, & sine πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάσεως. (2) *Predicatum* ἵνα μηκέτι ὦμεν III. *Actus*. καταν-
τήσω.

ἴσσωμεν. IV. *Medium*, est Ministerium Ecclesiasticum voce μέχρι indigitatum.

§. 6. Ut jam ad ipsam dicti Apostolici Exegesein descendamus, cum rerum series postulare videatur, quaeritur quinam per οἱ πάντες veniant intelligendi? Lectio *Curcellae* superius notata tantae autoritatis non est, ut reliquorum Exemplarium fides in dubium vocetur. Quidam Interpretum in excessu, quidam verò in defectu delinquant. In excessu: qui ne Diabolos quidem à beneficii hujus dignatione exclusos volunt, prout *Petrus Daniel Huetius* Libro *Origenianorum* II. fol. 152. Edit. Colon. quæ *Origenis ἐξηγητικά* exhibet, ex *Origenis* commentariis refert, quod omnia in unum reparanda esse præter alia etiam ex hoc Apostoli loco absque dubio vi vocis πάντες asserere conatus sit. Et nec Demones ipsos restitutionis hujus beneficio carituros esse putet. Optandum quidem esset, solida à *Jacobo Merlino*, cujus *Sixtus Senensis* L. V. Bibliothecæ Sanctæ Annotat. 129. pag. 470. meminit, pro defendendo Origene afferri posse argumenta, quibus sententias in illo damnatas ab æmulis ipsius operibus Origenicis insertas fuisse demonstret, Merlinum verò, vel *Athanasio* vel *Augustino* oculatiorem fuisse vix eruditorum ulli persuadebitur. Apertè enim *Archi-Episcopus* ille *Alexandrinus* T. I. Oper. fol. 236. Edit. Colon. 1686. ubi de testimoniis agit ex Sacra Scriptura, de naturali communione similis essentiae inter Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, de Origene testatur, illum vapulasse, quod λέγει ὁ ἰὼς κολάσεως καὶ συγχώρησιν πάσης ἁμαρτίας καὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς δαίμοσι παρὰ Θεοῦ finem punitionis, omnisq; peccati remissionem tam hominibus quàm Demonibus à Deo prædicaverit. *Hipponensium* vero *Præsul* tractatu de hæres. c. 43. refert *Origenem* statuisse: Ipsum Diabolum atque Angelos ejus, quamvis post longissima tempora purgatos atque liberatos regno Dei lucique restitui. Similia leguntur Libr. XXI. de Civit. D. c. 17. fol. Edit. in IV. 989. Imò *Origenes* ipse Tomo 18. in Joh. fol. 254. quaerit: Ἐπεὶ ἴδῃ ποτε ἄνθρωποι μὲν μελάνοιαν ἐπιδέχονται, καὶ ἐξ ἀπιστίας εἰς πίσιν μεταβάλλουσιν, ἐπὶ δὲ τῶν δυνάμεων τὸ παραπλήσιον λέγειν ὁκνήσομεν.

Ceterum cur queso homines poenitentiam recipiunt, atque ex infidelitate ad fidem transeunt; idem vero in potentiis dicere veremur. Et paucis interjectis: ἐγὼ νομίζω καὶ παρὰ τοὺς ἀρχοντάς τι γίνεσθαι, μεταβάλλοντες ἐπὶ τὸν βέλτιον ἐν τῇ χριστῇ ἐπιδημία. Ego reor etiam circa principatus aliquid factum fuisse, immutatas in melius Christi adventu. Verum quemadmodum Venerandus Facultatis nostræ Senior Dominus Doct̃or Zentgravius in Thesibus Theologicis hodiernis Origenismi, Eclogismi, Syncretismi & Pietismi assertoribus oppositis Thesi I. adversus Autorem libri qui inscribitur Ἀποκατάστασις πάντων oder Wiederbringung aller Dinge / ut &, qui membrum societatis Philadelphicæ se vocat, editorem des ewigen Evangelii der allgemeinen Wiederbringung aller Creaturen ad verba Act̃or. III. 21. χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, rectè monet, πάντων per proximè sequentia ὧν ἐλάλησε ὁ Θεὸς restringi, &, cum Deus Diabolis & damnatis per Prophetas nunquam liberationem ab æternis & infinitis pœnis promiserit, τὰ πάντα de illis intelligenda esse, quæ restitutionis hujusmodi sunt capacia; Ita nos hoc loco nostro adversus sententiæ Origenianæ Fautores asserimus, subiectum πάντες per verba adjuncta restringi ad eos qui possunt pervenire εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ. Quod vero Diaboli in Dei Filium credere nequeant, patet ex eo, quia illis non datus est redemptor, eorumque naturam non assumpsit, sed hominum. Hebr. II. 16. 17. Οὐ γὰρ δή ποτε Ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματι τοῦ Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται. Ὅθεν ὥφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν &c. Quorum ergo naturæ & conditionis Christus non factus est particeps, pro illis sufficientissimum meritum non potest acquirere, nec cum effectu & perfectè misereri & esse fidelis Pontifex. vide D. Seb. Schmid. comm. ad h. l. fol. 257. hinc Greg. Nazianzenus Epist. prima ad Cleodonium sive Orat. LI. T. I. Oper. fol. 740. Edit. Lips. 1690. scribit. τὸ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον, ὃ δὲ ἦνεται τῷ Θεῷ, ἔστο καὶ σώζεται. Quod assumptum non est, curari non potest, quod autem Deo unitum est, hoc quoque salutem consequitur. Et Damascenus Libr. III. de Orthodoxa Fide c. 6. fol. Edit. Basil.

Basil. 187. Ὅλον ὅλῳ ἀνέλαβέ με, καὶ ὅλῳ ὅλῳ ἠνώθη ἵνα ὅλῳ τὴν σωτηρίαν χαρίσῃται. Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀδεράρετον. Totum totus assumpsit me, & totus toti unitus est, ut toti salutem largiretur, nam quod non assumptum est, curari non potest. Confer. Jac. II. 19. 2. Petr. II. 4. Epist. Jud. v. 6. & Apoc. XX. 9.

§. 7. In defectu circa subiectum voce πάντες indigittatum delinquant ex Antiquioribus Anselmus Archi-Episc. Cantuariensis Lanfranci Discipulus & Successor 1109. defunctus. Tom. II. Oper. fol. 280. b. Edit. Colon. 1612. qui de solis fidelibus interpretatur. ut & Dionysius Carthusianus Monachus Belga comment. in hunc loc. fol. 250. b. edit. Colon. 1530. electos fideles intelligens, cui è posterioribus accedunt Gaspar Megander apud Augustinum Marloratum in Expositione Catholica N. T. in h. l. quasi Paulus synecdochicè de Prædestinatis duntaxat loqueretur. Wolfgangus Musculus Dusanus comment. h. l. fol. 107. Johannes Crocius in Univers. Marpurgens. D. Theol. & Prof. Primarius Comment. h. l. fol. 434. Cum Paulus ait, omnes, intelligit electos qui sunt viva membra corporis Christi. Benedictus Justinianus Genuensis Soc. Jesu Theol. comment. h. l. fol. 175. a. scribit: Querit autem Hieronymus quid intelligat Apostolus dum ait, donec occurramus omnes. An omnes, inquit, homines, an omnes sanctos, an certè omnes qui rationis capaces sunt? putat autem omnes homines designari, quod profecto admodum videtur difficile, certum enim est plurimos mortalium, vel sceleribus inquinatos, vel falsis dogmatibus corruptos, vel impietatis erroribus irretitos, quotidie perire, nec posse unquam hanc perfectam rerum divinarum scientiam adipisci, melius igitur Ambrosius omnes intelligit prædestinatos. Quibus adstipulatur è recentioribus Jacob. Benignus Bossuet, Episc. Meldensis, dans ses Reflexions sur un écrit de M. Claude, ubi p. 478. hæc habet: Enfin un troisième passage, & c'est celui de Saint Paul aux Ephesiens (cap. IV. 13.) lui fait conclure avec nous, que le ministère durera jusqu'à la fin des siècles & durera dans un degré, & dans un estat suffisant pour edifier le corps de Christ, & pour amener tous les Eleus à la perfection dont parle Saint Paul.

Paul. E nostratibus *Joh. Cluverus* Stormarus Theol. D. ejusdemque olim in Regia Sorana Danorum Academia Equestri Professor, ac postea Australis Dithmarsiae Superintendens, in *Orthotomia Apostolica* Epistol. Paul. ad h. l. pag. 302.

§. 8. Nos quod attinet, sequimur sententiam *B. D. Seb. Schmidii* voce sc. πάντες etiam incredulos complectentes. Ita enim in paraphrasi v.13. p. 29. *Donec perveniamus omnes*, inquit, *ii etiam qui adhuc increduli sunt, in unitatem fidei &c.* In nostro enim loco non agitur de iis, qui beneficio Ministrorum Ecclesiae in Virum perfectum actu perveniunt, sed qui juxta gratiosam Dei voluntatem universalem ad hunc finem pervenire debent, sive, quod eodem recidit, vox πάντες complectitur totum Ministerii Ecclesiastici, Apostolorum, Prophetarum, Evangelistarum, Pastorum & Doctorum Objectum personale, cui vel maxime tempore Paulino etiam increduli includuntur. Primarium enim Apostolorum ceterorumque Ecclesiae Ministrorum officium in incredulorum per totum terrarum orbem diffusorum conversione occupabatur, ut conversi ad ulteriora fidei & charitatis incrementa, in Virum perfectum, vel Perfectionem spiritualem possent pervenire, propterea in novissimis praeceptionibus Discipulis dederat Christus Matth. XXVIII. 19. Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, *Euntes discipulos facite (mihi) omnes gentes.* Et Marc. XVI. 15. Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni Creature.* Quod verò subjecti πάντες universalitas è textu ipso clarius pateat, sic argumentamur: Quicumque debent pervenire εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei, illi etiam debent pervenire εἰς ἄνδρα τέλειον. Atqui omnes in universum homines debent pervenire εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. E. omnes in universum homines debent pervenire εἰς ἄνδρα τέλειον. Major fundatur in ipso textu. Minoris praesidia è classico illo 1. Tim. II. 3. 4. accersimus. Σωτὴρ ἡμῶν Θεὸς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ

ὅς ἐστις ἐπιγνώσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. *Salvator noster Deus omnes homines vult salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire.*

§. 9. Non equidem nos latet, quanto abusu canonem Philologico-Hermeneuticum, *Signum universale quandoque capitur pro generibus singulorum*, ad hunc Pauli locum applicent *Reformatae Religionis Socii*. Canonem à nostratibus non improbari D. *Salomon Glassius* Libr. V. Philol. S. tract. I. cap. 14. quo de Synecdoche generis agit, p. m. 1361. & D. *August. Pfeiffer* Thesaur. Hermeneut. p. 460. can. 160. allatis è *Matth. IV. 23. Act. X. 12. 1. Cor. X. 25.* aliisque Scripturae locis testantur. Verum prope capitis initium bene monuit *Glassius* fol. 1360. *restrictionem universalis particula non pro arbitrio, sed ex accurata textus consideratione constituendam esse.* Quod autem hîc loci ad *Timotheum* πάντας perperam inadæquatè & insufficienter διαρετικῶς pro generibus singulorum vel de hominum generibus, non singulis personis & συμπληρωματικῶς juxta sc. principaliorem vocis significatum à *Calvino* Comm. h. l. fol. 952. & *Wendelino* L. I. Christianæ Theol. c. 3. & L. I. system. c. 3. & à *Johanne Piscatore* comment. h. l. fol. 646. per quosvis i. e. omnis generis seu cujuscunque ordinis homines sc. electos. *Camerone* in *Myrothec. Evang. ad Joh. I. 9.* *Molinæo* in *Anatome Arminianismi* c. 27. 8. 9. aliisque exponatur, B. D. *Danhaverus* noster, tam in *Hermeneut. S. p. 225. & seq. quàm Hodof. p. 537. & Hodomoria Calvin. Phantasmate VII. fol. 1425. & seq.* è loci συναφεία ostendit. Eos enim Deus vult salvari & ad agnitionem veritatis pervenire, pro quibus vult fieri δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ψ. 1. Et pro quibus Christus se dedit ἀντίλυτρον ψ. 6. Atqui Deus vult fieri δεήσεις sc. ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, pro omnibus hominibus, pro Regibus quoque & omnibus in eminentia constitutis ψ. 2. quorum plerique in tenebris spiritualibus adhuc delitescebant, & fortassis reprobi erant. Et se dedit ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων ψ. 6. E. eos Deus voluit salvari & ad agnitionem veritatis pervenire. Nec nos moratur autoritas *Augustini* Tomo VII. Oper. Libr. de *Correptione & Gratia* cap. 14. fol. 919. per πάντας 1. Tim. II, 4. Omnes Præ-

destinatos intelligentis, quorum etiam collimat prolixior loci expositio Tom. II. Oper. Epist. CVII. fol. 323. & Tom. III. Enchirid. ad Laur. cap. CIII. fol. 133. cum ipse *Isaacus Casaubonus* Exercit. XV. ad Annales Baronii cap. 16. fol. 381. fateatur, hunc Patrem in Quæstione de Prædestinatione à communi tunc Ecclesiæ sententia nonnihil discrepantia Libellis suis inseruisse, & hinc non defuisse in Gallia aliisque Provinciis, qui se illi opponerent. Et *Philippus Melancthon* T. I. Oper. L. de Prædestinatione fol. 258. b. *Augustinum* in hac disputatione durum fuisse dicat. Malumus itaque locum *Timothei* ex certiore exegeta *Petro* 2. Epist. III. 9. Catholicè vel de singulis generum interpretari. Probata sic minore Propositione, ejusdemque probatione vindicata, conclusio argumenti firmo stat talo. E. Omnes in universum homines debent pervenire eis ἀνδρα τέλειον, vel Perfectionem spirituales.

§. 10. Considerato hætenus subiecto, quod οἱ πάντες indigitabat, ad Objectum, palmarium scilicet Dissertationis nostræ argumentum progredimur, in textu his vocibus comprehensum eis ἀνδρα τέλειον, in Virum perfectum. Quod præpositionem eis attinet, ex Philologia *Glossiana* libro III. tract. 6. can. 4. fol. m. 755. constat: Præpositiones quæ motum ad locum & quæ quietem in loco significant, sæpius permutari. Ut ad pro in, eis pro in sumatur. *Hebræorum* הָאֵלֶּיךָ sæpe pro הָאֵלֶּיךָ vide *Kimchium* ad 1. Sam. X. 22. Sed hoc ἐναλλάξως usu in dicto nostro opus non est. Gaudet nativo significato suo Præpositio eis etiam objecti vim denotans. Quoad alteram vocem ἀνδρα Virum *Homeri* Scholiastes *Didymus* ad primum *Odyssææ* versiculum, ἀνδρα μοι ἔννεπε Μῆσα πολὺρόπον &c. notat: ἀνδρα significare interdum τὸν φύσει, hoc est, natura nomen esse, ut idem sit ac masculus. Interdum τὸν ἀνδρείον i. e. fortem & strenuum denotare, atque ita esse nomen qualitatis, unde τὸ ἀνδρίζεσθαι fortiter & viriliter agere, quâ utitur *Apostolus* 1. Cor. XVI. 13. ἀνδρίζεσθαι viriliter agite. Ad quem locum *Eduardus Leigh*. Crit. Sacra fol. 57. dicuntur, inquit, ἀνδρίζομενοι mulieres naturam muliebrem fortibus factis superantes, quales à Latinis appel-

appellantur Viragines. Sed cum Apostolus etiam ad Viros adhortationem instituat, malumus cum Theophylacto comment. ad h. l. fol. 318. Edit. Londinens. vocem ἀνδρίζεσθαι τοῖς μαλακισμένοις effæminatis opponi. Denotat præterea vox ἀνὴρ juxta Didymum τὸν ἀνδρὸς ἡλικίαν ἔχοντα, eum qui ætatis adulta est, ut τῷ νηπίῳ opponatur, quo sensu Apostolus I. Cor. XIII. 11. scribit. Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην: Ὅτε γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τῷ νηπίῳ. Quum fui infans, sicut infans loquebar, sicut infans sapiebam, sicut infans cogitabam: Quum verò factus sum vir, abrogavi quæ infantis sunt. Non enim his verbis alterius vitæ status describitur, prout Theophylacto comment. ad h. l. fol. 277. ἀπόδοσιν cum προλάβει in similitudine Paulina manifestè confundenti visum est. Tandem ἀνὴρ etiam τὸν γήμαντα designat i. e. maritum. Atque sic status vel conditionis nomen est, & opponitur uxori. Ceu Apostolus I. Cor. VII. 3. dicit: Ἡ γυναῖκίς ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὐνοίαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. Quos significatus insignis ille Operis Homeriani interpres Eustathius Archi-Episcopus Thessalonicensis comment. ad ψ. 1. Odyss. fol. 1381. his complexus est verbis: ἀνὴρ παρὰ τοῖς παλαιοῖς τετραχῶς, ὁ ἥδη τέλει τὴν ἡλικίαν, καὶ ὁ συζευχθεὶς γυναῖκί, καὶ ὁ ἀνδρεῖς, καὶ ὁ φύσει, τετέστιν ὃν ἐξ ἀνάγκης δίδεν ἡ φύσις ἀντιδιστημένον τῇ γυναῖκί. Vox ἀνὴρ apud Antiquos quadrupliciter dicitur, de Viro scilicet quoad ætatem perfectò, de copulato uxori, de strenuo, & eo qui natura vir est, i. e. quem statim natura masculinum agnoscit, contradistinctum fæmellæ. Quæ verò vocis significatio loco nostro quadret, mox indicabimus.

§. 11. Formam viri Perfecti unica vox τέλειον absolvit Perfectum. Græca vox τέλειον à τέλει dicitur, quæ finem notat, ut τέλειον juxta Calov. Metaphys. divinam fol. 289. unumquodque dicatur, quum finem seu τὸ τέλος affecutum est. Perfectum à perficiendo. Quot modis verò τὸ τέλειον & perfectum in Philosophorum Scholis vel accipiat vel distinguatur, cum neque foro neque intentioni nostræ conveniat, e Metaphysicorum Commentariis, Petro Hurtado de Mendoza Valmasedano Jesuita, Disput. in Univers. Philos.

Ios. Parte II. fol. 434. Francisco Suarezio Disput. Metaph. X. Sect. III. Christoph. Scheiblero Operis Metaph. Libr. I. cap. XI. fol. 106. & seq. D. Petri Musai Instit. Metaphys. cap. 37. fol. 528. & seq. D. Calovio Metaphys. div. fol. 287. & seq. aliisque poterit desumi, nec poenitebit forte lectorem vidisse ea, quæ B. memoriæ Præceptor meus, D. Joh. Faustius Dissert. I. de Toto 1669. 27. jan. habita, art. V. fol. 38. & seq. de Toto perfectionali conscripsit. In nostrum usum convertemus, quæ leguntur apud Aristotelem Libr. IV. Metaphys. cap. 4. Tom. II. Oper. fol. 1299. statim ab initio. Τέλειον λέγεται, ὃ μὴ ἔστιν ἔξω τὸ λαβεῖν μηδὲ ἐν μέρει. *Perfectum dicitur, extra quod nullam particulam licet sumere.* addit exemplum: Ὅτιον χρόνον τέλειον ἐκαστος ἔστω, ὃ μὴ ἔστιν ἔξω τὸ λαβεῖν χρόνον τινὰ, ὃς τέττα μέρος ἐστὶ τοῦ χρόνου. *Quo pacto tempus cuiusque rei illud perfectum dicitur, extra quod nullum tempus accipi potest, quod ejus temporis pars sit.* Quod Perfectum quantitate est, de quo conferatur Libr. III. Phys. cap. 7. text. 63. Tom. I. Oper. fol. 486. ὃ μὴδὲν ἔξω, τέττα ἐστὶ τέλειον καὶ ὅλον extra quod nihil licet sumere, id perfectum & totum est. Et Libr. X. Metaph. cap. IV. T. II. Oper. fol. 1362. Huic perfecto Quantitate Petrus Fonseca Lusitanus comment. ad Aristot. Metaphys. Libr. V. cap. 16. fol. 911. loco nostro commodum exemplum subjicit: Quo pacto corpus humanum dicitur perfectum, cum nulla ei pars magnitudinis sive ad humanam staturam, sive ad figuram proportionemque membrorum deest. Deinde describit idem Stagirita Philosophus eodem Libr. IV. Metaph. c. 16. perfectum virtute vel qualitate τὸ κατ' ἀρετὴν, καὶ τὸ τῷ εἶναι μὴ ἔχον ὑπερβολὴν πρὸς τὸ γένος. *Perfectum virtute est, & bene se habendi ratione quod nimirum in genere aliquo non superatur.* Tertia perfecti species Fine scilicet, est. Ἐν οἷς ὑπάρχει τὸ τέλος σπουδαῖον, ταῦτα λέγεται τέλεια. Καὶ γὰρ τὸ ἔχειν τέλος τέλειον. In quibus est finis studiosus i. e. explicante Fonseca ad l. c. studio & labore dignus. Τέλεια enim hoc est perfecta κατὰ τὸ ἔχειν τέλος i. e. à fine habendo appellata sunt. Sub finem notat Aristoteles quod alia ex eis sint perfecta simpliciter, alia in certo genere. Observamus præterea è Metaphysica Caloviana fol. 292. Perfectionem esse vel Essen-

ntalem vel Accidentalem. *Essentialem* vocat, qua nihil deest eorum, quæ ad rei essentiam pertinent. *Accidentalem*, qua nihil deest eorum, quæ non quidem essentiam rei concernunt, ad integritatem tamen vel bene esse, vel operationis vel ornamentum requiruntur. Hanc *Accidentalem* distinguit in *Naturalem*, *Artificialem*, *Moralem*, *Spiritualem* & *Cœlestem*.

§. 12. Jam quæritur, quinam significatus vocis ἀνὴρ καὶ τέλειον loco nostro possit accommodari? & quid per ἀνδρα τέλειον ab Apostolo intelligatur? Quotquot hîc Interpretum non exiguâ copiâ evolvi, duos ferè constituunt ordines. Nonnulli vocem ἀνδρα propriè nonnulli verò ut par est tropicè explicant. Qui propriam adhibent significationem, vel accipiunt de Christo, ut Clemens Alexandrinus Christum vocans κεφαλὴν καὶ ἀνδρα μόνον ἐν δικαιοσύνῃ τέλειον, Caput & Virum qui solus in Justitia perfectus. Libr. I. Pædag. fol. 88. Edit. Paris. cui affinis est Remigius Rhemensium Episcopus, fol. 347. vel de hominibus sexu virili resurrecturis, licet in hac vita fœmina fuerint, sicut testatur Hipponensium Præsul Augustinus L. XXII. de Civ. D. c. 17. fol. 1074. Nonnulli propter hoc quod dictum est: Donec occurramus omnes in unitatem fidei, in Virum Perfectum &c. nec in sexu Fœmineo resurrecturas fœminas credunt, sed in virili omnes ajunt: quoniam Deus solum Virum fecit ex limo, fœminam ex Viro. Non indicat Augustinus quinam fuerint sententiæ hujus assertores. In commentariis autem Joh. Ludovici Vivis Hispal. ac Leonh. Coquei Aurelianensis ad hunc locum August. fol. 1075. provocatur ad Hieronymi Epistolam ad Pammachium, ac si errorem illum imputaret Origeni. Verùm integram istam ab Hieronymo ad Pammachium adversus errores Johannis Hierosolymitani Episcopi perscriptam Epistolam, quæ LXI. est, & occurrit Tom. II. Oper. fol. III. & seq. perlegi, sed eo nomine vapulare Origenem ab Hieronymo, quod omnes homines Sexu masculino resurrecturos esse statuerit, non animadverti, verùm ideo quod eadem ossa, & sanguinem & carnem, i. e. vultum & membra, totiusque corporis compaginem in novissima die resurrecturam esse inficias ive-

rit. fol. 117. b. confer Epistolam ad Eustachium virginem Tomo I. Oper. fol. 116. b. & seq. putabat enim Origenes nos *neque mares neque fœminas* esse resurrecturos, sed, juxta Eriphaniū testimonium Tom. I. Oper. Lib. II. adversus Hæreses è malè intellecto loco Marci XII. 25. καὶ ἡμεῖς ἐξισάζομεθ μέλλοντας Ἀγγέλοις ἀνάγκη δὲ σαρκῶν ὡσαύτως ἐκείνοις γυμνὰς ἔσεσθαι δεῖν, & nos quos *equari Angelis oportet, necesse esse eodem modo carne exui.* Alii cum Cornelio à Lapide Comm. h. l. fol. 509. hunc errorem imputant Athanasio Orat. III. contra Arianos. Verum Alexandrinus ille Archi-Episcopus Tom. I. Oper. fol. 445. adductis è loco nostro verbis εἰς ἄνδρα τέλειον καταλήσωμεν, non probat *virilem duntaxat sexum* resurrecturum, sed nos Ἀθανάτους καὶ ἀφθάρτους *immortales & incorruptibiles* permansuros esse. Nec opus esse existimo, ut verba Basilii Tom. I. Oper. fol. 267. comment. in Psalmum CXIV. ἐκ ἑνὶ ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐν ᾧ ἀναστήσει, ἀλλὰ μία ἴς ἐσιν ἡ ζωὴ καὶ μονότροπος in resurrectione *nec mas nec fœmina erit, sed una quædam & uniformis vita,* eum in sensum interpretemur, cum ex antecedentibus manifestum sit, Basilium περὶ κινδύνου πρὸς ἁμαρτίαν, καὶ τῆς σαρκὸς ἐπιβαστάσεως, καὶ περὶ τῆς γυναικὸς συνεργίας πρὸς ἁμαρτίαν de periculo in peccatum prolabendi, rebellionem carnis, & cooperatione fœminæ ad peccatum locutum fuisse. Hilarius quoque Pictavorum Episcopus eodem animo comment. in Matth. 22. canone 23. fol. 577. Edit. Paris. ad plurimum Quæstionem, in quam formam muliebris sexus resurgat, & an rursus cum ipsis naturæ suæ & corporis officiis reformetur? Verba Christi Matth. XXII. 30. ἐν τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμήσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται. In resurrectione *neque uxores ducent, neque nuptui dabuntur* in abusum trahentibus respondet: Christum opinionem corporeæ illecebræ recidisse, & officiis cessantibus inania hæc corporum gaudia sustulisse. Non itaque naturæ & corporis membra, sed membrorum officia resurrectionis defutura esse dicit Hilarius. Inter Scholasticos vero Scotus 2. Sentent. Distinct. 20. expressè docet: Omnes fœminas exceptâ sola beata Virgine, in sexu virili esse resurrecturas.

§. 13. Verum, antequam ad eos, qui tropica ex-
posi-

positione utuntur, progrediamur, paucis intimamus *primo* Christum per ἄνδρα τέλειον intelligi non posse, quoniam tam ex superiori textus ἀναλύσει, quàm inferiori explicatione patet, Christum ad ἄνδρα se habere tanquam *objectum* ad *subjectum*. quando enim quæritur, quodnam Viri perfecti hominis constanter credentis objectum sit, in quod fide suâ virili constantia feratur? responderetur *Christus*. Fides nostra est ἐπίγνωσις τοῦ ἡῶ τοῦ Θεοῦ Agnitio filii Dei. Deinde, quem non respicit vox πάντες, eum etiam non respicit ἄνδρα. Atqui Christum non respicit vox πάντες, quia Christus non debet pervenire in unitatem fidei εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, *subjectivè*, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἡῶ τοῦ Θεοῦ. Porro ex v. 14. Quicumque nunquam fuit nec esse potuit ἦτοι καὶ, κλυδωνιζόμενος καὶ περιφερόμενος παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας &c. *ille* etiam non est Vir Perfectus. Atqui Christus &c. E. *Secundò* illis qui his textus nostri vocibus freti εἰς ἄνδρα τέλειον *fæminas sexu virili resurrecturas esse* contendunt, respondemus: è toto verborum concomitantium nexu patere, Apostolum *de mortuorum resurrectione non agere*, sed, ut infra demonstrabimus, descriptione sua hominum officia *in hac vita præstanda voluisse indicare*. Et quî Apostolus sibi contraria Ephesios docuerit? 2. Epist. ad Cor. V. 10. clarè pronunciat: Omnes nos (viros & fæminas) manifestos fieri oportere coram tribunali Christi, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ᾧ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν, ut reportet quilibet ea quæ per corpus (facta) prout ea fecit, sive bonum sive malum quodlibet fuerit. Sive enim *Lectiorem Chrysostomi* quoad hæc τὰ διὰ τοῦ σώματος Tom. V. Oper. in N. T. Homil. X. 2. ad Cor. Cap. V. fol. 603. & *Theophylacti* comm. h. l. fol. 364. quoad omnia sequamur, sive eorum exemplarium fidem admittamus, quæ notante D. Georgio Calixto L. de Immortalitate animæ & Resurrectione carnis Cap. 9. §. 4. p. 94. habent: τὰ ἴδια τοῦ σώματος propria corporis, cuiusmodi exemplar *Vetus Interpres* in *Vulgata* habuit, videmus ἕκαστον unumquemque cuiuscunque sit sexus, reportaturum esse, quæ per corpus admisit. si, ut hodie, legis τὰ διὰ τοῦ σώματος, subintellige πεπραγμένα

μένα sive facta, juxta D. Seb. Schmid. vel quomodo effert Athenagoras Atheniensis Philosophus Christianus de resurrectione Mortuorum fol. 61. Edit. Colon. α δια τῷ σώματι ἐπράξεν quæ per corpus admisit juxta versionem Tertulliani L. V. adversus Marcionem c. 25. fol. 315. licet Libro de Resurrectione Carnis cap. 44. fol. 88. verterit: ut quis reserat per corpus prout gessit. Qui ad Matth. XXII. 30. confugiunt, cum Grotio discrimen sexuum resurgentibus ad h. l. negante, è textu refutantur. Respicit enim, ceu pro more i. e. acutè observat D. Danhawerus Hodof. p. 1458. Dominus ad sexus differentiam, cum ait: Neque nubent sc. mulieres, neque nubentur, sc. Viri. Ceterum, qui copiosiora refutationum præsidia sibi comparare studet, accedat Tertullianum, Libr. de Resurrect. Carn. Hieronymum, Epistola LXI. ad Pammachium. Epiphanium, Hæres. 64. Augustinum, Libr. XXII. de C. D. cap. 17.

§. 14. Nunc ad alterum Interpretum ordinem pervenimus, qui vocem ἄνδρα, quando Apostolus inquit: εἰς ἄνδρα τέλειον in Virum Perfectum, tropicè quidem accipiunt per Metaphoram, sed nec de tempore nec perfectionis modo consentiunt. Dum nonnulli hanc Viri Perfectionem in altera demum vita, nonnulli vero jam in hac vita futuram esse contendunt. Theodoretus Tom. III. Oper. fol. 308. Edit. Paris. comment. in h. l. ad v. 13. notat: τῆς τελειότητος ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ τευξόμεθα Perfectionem in futura vita consequemur. E Calvinianorum serie Robertus Bodius à Trocho regia Scotus comment. in h. l. fol. 515. sententiam suam perspicuè proponit. Variæ, scribens, ætatum Periodi, sive differentia, quæ in hominem cadunt, Ecclesiæ quoque suo quodam modo tribuuntur: Modo infantia, ob infirmitatem & ignorantiam; modo adolescentia, ob perpetuum quendam in fide & pietate progressum; modo demum ætas virilis, ob statum perfectum & consummatum; post quem nullam unquam senectutem, nec ætatem inclinantem, aut in senectam vergentem, nedum decrepitam Ecclesiæ tributam legimus. Et, loco è Psalmo CII. 27. 28. prolato subjicit: Postquam Ecclesiæ virilem suam ætatem, hoc est, ultimæ suæ perfectionis metam & modum semel attigerit, nunquam

quam inde in senium devertet, sed in beato illo statu perfectionis absque ulla mutatione & vicissitudine in omnem aeternitatem permanebit. E Romano-Catholicis Jac. Faber Stapulens. comment. h. l. Quam diu, inquit, corpus nostrum dum vitam sensibilem vivimus, adolescit, & sumit incrementum, nondum viri perfecti nomen sumimus. sic, dum corpus spirituale Christi sumit incrementum, adhuc edificatur, nondum perfectum est, nondum Viri perfecti nomen sortitur, nondum mensuram aetatis plenitudinis Christi habet, sed tunc habebit mensuram plenam aetatis Christi, cum nihil amplius addetur, sed totum edificatum erit divinum edificium, quod non erit ante seculi finem, qui claudetur seculo seculorum. Et Cornel. à Lap. comment. ad h. l. fol. 510. b. sub finem dicit hoc futurum esse in fine Mundi, & resurrectione communi non ante. Nec diffitemur è Nostratium Theologorum numero D. Balduinum comment. ad h. l. fol. 907. D. Hulsemannum in Vindic. SS. fol. 1104. D. Cluverum comment. ad h. l. fol. 302. hæc Apostoli verba εἰς ἄνδρα τέλειον &c. de statu glorificationis, sive altera demum vita intelligere.

§. 15. E contrario de hac vita loqui Apostolum D. Chrysostomus comment. h. l. fol. 956. arbitratur ex eo, quod ἄνδρα τέλειον περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ Ἰησοῦ κρίσεως interpretetur, scribens Lit. E. ὅταν δὲ πάντες ὁμοίως πιστεύομεν, τότε ἐνότης ἐστίν, ὅτι γὰρ ἴστω λέγει ἄνδρα τέλειον, δῆλον. Nam quando omnes similiter credimus, tunc unitas est, quod enim hoc Virum perfectum dicat, perspicuum est. Et postquam ostendit hic Pater, Apostolum 1. Cor. XIII. 9. ἐκ μέρους γινώσκομεν ex parte cognoscimus, ut νήπιοι vocari possimus, etiam cum sumus perfecti, respectum habere πρὸς τὴν μέλλουσαν γνῶσιν ad futuram cognitionem, quæ in altera vita futura est, dicit nos hic dici perfectos διὰ τῶν ἐπαγομένων: ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι. Αὐτό φησι τὸ μέτρον τὸ ὀλίγον ὅπερ ἐλάβομεν, ἵνα κατέχωμεν μετὰ πάσης σπουδῆς, μετὰ σεβρότητος καὶ βεβαιώσεως. Per ea quæ sequuntur (ψ. 14.) ut jam non simus parvuli; hæc est, inquit mensura, ut paucum, quod accepimus, omni studio firmitate ac constantia retineamus. Quod adhuc in hac vita fit, in qua sumus νήπιοι parvuli διὰ τὸ ἐνμετάπτωτον propter facilem prolapsionem, quæ in altera vita non timenda est. In quem sensum etiam

D

lo-

loquitur Theophylactus comment. in h. l. fol. 537. Apud Oecumenium fol. 635. exponitur περὶ τῆς τελειότητος τοῦ ὁλοκληρῆς τοῦ χριστοῦ πίστεως καὶ γνώσεως, de perfectione integræ fidei & cognitionis Christi, quæ hujus vitæ est. E Nostratibus Theologis B. D. Ægidius Hunnius comm. h. l. p. 288. hanc perfectionem perfectioni omnimodæ, quæ in altero expectatur seculo, opponit, atque adeo de hac vita interpretatur. Et D. Ofiander ad h. l. de perfectione, ad quam contendendum, quantum in hac vita fieri potest. fol. 530. B. D. Calov. in Bibl. Anti-Grotianis ad h. l. fol. 706. mentem suam his verbis explicat: *Quamquam omnimoda perfectio sequatur demum in statu comprehensorum, quos vocant, hic tamen de coagmentatione Sanctorum in hac vita, & de incrementis cognitionis, ut ne simus pueri, sed adolescamus in Christum per omnia ad virilem perfectionem, secundum mensuram stature adulti Christi agitur: quæ ad statum Viatorum pertinent. Quamvis enim ætates distinguantur in Puerilem, Adolescentem & Virilem, omnes tamen ad præsens seculum referri commodè D. Calovius monuit. Aliter quàm 1. Cor. 13. 9. fieri vidimus, ubi per totam vitam sumus & manemus pueri, semper ex parte duntaxat cognoscentes, non prius ad virilem ætatem quàm in vita æterna perventuri. Eandem quoque sententiam fovet B. D. Seb. Schmidius Paraph. h. Epist. p. 29. De mensura perfectionis scilicet sermonem esse, ad quam Christus fideles suos in hac vita provehit. E Romano-Catholicorum cœtu consentit Guilielmus Estius comment. h. l. fol. 625. sensum Græcorum probabiliorem statuens, qui, de eo, quod agitur in præsentī seculo intelligunt. Et clarius Benedictus Justinianus Genuensis Jesuita comment. ad h. l. fol. 175. Non placet, scribens, quod subindicat Theodoretus, hæc Pauli verba de alterius vitæ perfectione accipienda esse, quamvis idem significare videatur Ambrosius; paulo enim post aperte indicat, eam se perfectionem intellexisse, quæ fidelium animos ita prorsus stabilizat, ac firmet ne puerorum instar huc illuc, vel levissimo cujusque auræ flatu, impellantur. Vult igitur Apostolus tam diu Ecclesiasticorum Ministrorum Operam necessariam videri, quoad supersint aliqui, qui ad eandem fidei societatem, & perfectam divinarum rerum scientiam ipso-*

rum studio ac labore adducendi sint, hoc est, usque ad mundi finem.

§. 16. Præmissis variorum Interpretum de verbis textus nostri εἰς ἀνδρᾶ τέλειον in Virum perfectum expositionibus, æquum est, ut & quæ nobis circa eadem videantur, aperiamus. Supra jam notatum est tam ex Homeri commentatoribus Didymo & Eustathio, quàm loco Scripturæ 1. Cor. XVI. 13. vocem ἀνὴρ τὸν ἀνδρείον strenuum, & hinc ἀνδρείως fortes virilesque actiones denotare. Quemadmodum enim ex usu Linguae Hebrae vocabulum מַגִּן per metaphoram virili animo præditum, strenuum, magnanimum significat, ceu patet ex 1. Sam. XXVI. 15. verbis nempe Davidis ad Abnerum : הֲלוֹא אִישׁ אַתָּה nonne vir tu (es?) ad quæ verba D. Sebast. Schmid. comment. fol. 867. notat. Nomen מַגִּן significat virum magnum imprimis in bello. Inter virtutes verò militares Fortitudinem & Constantiam primùm occupare subsellium nemo dubitavit. Et 1. Reg. II. 2. ubi David moribundus filium Salomonem Regiæ Dignitatis hæredem alloquitur חֲזַק וְהָיִיתָ לְאִישׁ confortare & esto in virum. i. e. strenuum fortemque te gerito : Ita etiam apud Græcos vox ἀνὴρ Virum Fortitudinis & Constantiæ laude insignem denotat. Cum ejusmodi viro forti & constante hominem spiritualiter perfectum in loco nostro comparari statuimus. Id quod ex opposita voce νήπιοι patet ψ. 14. quemadmodum enim pueri parvuli animos arundinum instar ad quoscunque levissimarum persuasionum afflatus circumferunt, è contrario Viri adultæ ætatis, & virtuosæ præstantiæ tenui verborum aura non agitantur, sed in proposito persistunt, ita etiam spiritualiter in fide parvuli leves sunt & in doctrina inconstantes, Viri verò spiritualiter perfecti in fide firmi & constantes.

§. 17. Vocabulum τέλειον inter alia etiam de perfectione virtutis vel qualitatis adhiberi, suprâ è Philosopho notatum est. Non hic quæritur de τελείω virtutis divinæ eminentis, quod omnem perfectionem complectitur, omnemque imperfectionem tam privativam quam negativam excludit, atque adeo absolutissimè perfectum est, DEO scilicet, qui

Græcis πᾶν non ratione numeraria distributionis, sed infinitatis essentia juxta Scaligerum Exercit. CCCLXIV. 5. fol. 1124. dicitur. Hoc τέλειον divinum eleganter describitur à Dionysio Areopagita L. de Divinis Nominibus cap. 13. περὶ τελείῃς καὶ ἐνὸς de perfectio & uno fol. 266. Edit. Paris. Ἡ Θεολογία τὸ πάντων αἰτίς καὶ πάντα καὶ ἅμα πάντα κατηγορεῖ, καὶ ὡς τέλειον αὐτὸ καὶ ὡς ἐν ἀνυμνεί. Τέλειον ἐν μὲν ἐστὶν, ἔ μόνον ὡς αὐτοτελές, καὶ καθ' ἑαυτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ μονοειδῶς ἀφοριζόμενον, καὶ ὅλον δι' ὅλα τελειότατον, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπερτελές κατὰ τὸ πάντων ὑπερέχον, καὶ πᾶσαν μὲν ἀπειρίαν ὀρίζον, πάντως δὲ πέρας τῷ ὑπερηπλωμένον, καὶ ὑπὸ μηδενὸς χαρμένον, ἢ καταλαμβανόμενον. ἀλλὰ καὶ διατεῖνον ἐπὶ πάντα ἅμα καὶ ὑπὲρ πάντα ταῖς ἀνεκλείστοις ἐπιδόσεσι, καὶ ἀτελευτήτοις ἐνεργείαις. Τέλειον δ' αὖ λέγεται, καὶ ὡς ἀναυξές, καὶ αἰεὶ τέλειον, καὶ ὡς ἀμείωτον, ὡς πάντα ἐν ἑαυτῷ προέχον καὶ ὑπερβλύζον, κατὰ μίαν τὴν ἀπαυσον, καὶ ταύτην καὶ ὑπερπλήρει, καὶ ἀνελάττωτον χορηγίαν, καθ' ἣν τὰ τέλειον πάντα τελεσιουργεῖ, καὶ τῆς οὐκείας ἀποπληροῦ τελειότητος. Theologia (Deum) tanquam omnium auctorem, & omnia, omnia inquam simul prædicat, & tanquam Perfectum unumque laudat. Perfectus enim est, non solum ideo, quod per se perfectus sit, & à se uno modo, & uniformiter definiatur, & totus secundum se totum perfectissimus, verum etiam quod plus quam perfectus sit, secundum omnium eminentiam, & omnem infinitatem determinans, ultraque omnem terminum expansus, & à nullo comprehendatur vel contineatur. Sed ad omnia & supra omnia indeficientibus largitionibus & nunquam finiendis operationibus pertingat. Perfectus insuper dicitur, quia nunquam augetur, semperque absolutus est, & nunquam minuitur, quia omnia in se ipso anticipat una & perpetuâ & cumulâtâ & incessabili erogatione, juxta quam perfecta omnia perficit, & congrua perfectione explet. Tale enim τέλειον εἰς ἀνδρᾶ φιλὸν non cadit.

§. 18. Neque quæritur de τελείῃ virtutis humanæ integræ, quæ à Theologis vocatur perfectio legalis absoluta vel graduum omnium, & in statu integritatis Protoplastos, in Dei Imagine, eccellente sc. notitia in intellectu, Col. III. 10. Justitia & sanctitate in voluntate & affectu Ephes. IV. 24. Eccles. VII. 30. Col. I. 21. 22. creatos & hinc omnibus legis divinæ apicibus obedientiam præstantes ornabat, &

in Christo homine cumulatissimè Legem implente Rom. V. 19. reperiatur. Hæc enim Perfectio per Lapsum primævum amissa, *quoad inhabitationem* in altera demùm vita plenariè restauratur. In hac vero vita non nisi per *Imputationem* in renatis conspicitur, quatenus sc. perfectio Christi per fidem ipsis imputatur, quæ perfectio Evangelica *justificationis* vocatur, juxta Col. I. 18. ἵνα παραστήσομεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, *Ut sistamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu.* Et Col. II. 10. καὶ ἐσε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι. *unde estis in Ipso (Christo) impleti.* Ad quem locum B. Luther, noster in glossa Marginali ad vocem versionis vollkommen notat: **Ihr habts ganz und gar / wenn ihr Christum habt / dürfft nichts weiter suchen.** & Tom. V. Altenburg. in Explicat. Cap. VI. Joh. fol. 625. b. Es sind viel Spruch hin und wider in Sanct Paulo/als zun Römern / Galatern / und Coloffern / die da sagen / daß Gott in eine Summa gezogen hab alle Gottesdienst im Judenthumb / daß Christus soll seyn finis Legis. Item daß Er sey plenitudo Legis, temporis, & plenitudo omnium rerum, der Christus solls gar seyn und alles haben. Also daß wer den Man im Glauben ergreiffet / dem soll die Sünd vergeben / das Gesetz erfüllt / der Tod erwürgt / auch der Teuffel überwunden / und das ewige Leben geschenckt seyn. Den in dem Man istz alles beschlossen / Er hat alles erfüllt / wer den ergreiffet / der hats gar / wie den zu den Coloffern auch gesagt wird / (Cap. II. 10.) In illo consummati estis: Wen ich der Höllen. Angst und die Sünde fühle / und ich Christum hab / so bin ich vollbracht / es kan mir weder Tod / Sünde noch Teuffel schaden. Den glaube ich an Christum / so hab ich das Gesetz erfüllet / es kan mich nicht verklagen / ich hab die Höll überwunden / sie kan mich nicht behalten / und ist alles dein was Christus hat/den durch Ihn erlangen wir auch alle seine Güter und das ewige Leben. Und ob ich gleich schwach im Glauben bin / so hab ich doch den Schatz und eben den Christum / den andere haben / da ist kein Unterscheid / wir sind durch den Glauben an

Ihn alle vollkommen / aber nicht auß den Werken.
 Et Tom. VI. Altenb. in explicat. Cap. XVII. Joh. v. 23. *ἵνα ὡς ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ.* fol. 355. b. scribit : Also redet auch
 St. Paulus Colossern II. 10. Ihr seyd vollkommen
 in Ihm. das ist / Ihr habts ganz und gar an Christo /
 daß ihr nichts weiter suchen dürffet / an Ihm mangelt
 nichts / es feilet aber an unserm Glauben. Darumb
 wer Christum hat / der heist consummatus, oder voll-
 kommen / das ist / er hat einen völligen vollkommenen
 Schatz alles Guten / daß er wünschen und begehren kan
 ewig Leben / Gerechtigkeit / Weißheit / und alle Göttli-
 che Güter / und feilet ihm nichts / ohn daß daß er allein
 zusehe / und fest daran halte. Et fol. 1147. Unsere Hei-
 ligkeit und Gerechtigkeit ist Christus / in welchem und
 nicht in uns wir vollkommen sind. Col. II. 10. Quem-
 admodum enim nostra imperfectio è lapsu Adami in nos
 derivata, & commissa à nobis peccata Christo verè & ef-
 ficaciter imputantur. 2. Cor. V. 21. Esaj LIII. 6. ut esset
 Agnus Dei, tollens peccata mundi Joh. I. 29. ut Christus
 tanquam peccatum & maledictum morte afficeretur. 2. Cor.
 V. 21. Gal. III. 13. Ita vicissim Perfectio Christi qui una
 oblatione *τετελείωκεν* perfecit consummavit in sempiter-
 num sanctificandos Hebr. X. 14. & Justitia Ejus per fidem
 verè & efficaciter nobis imputatur. *ἵνα ὡς ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ.* Ut nos fiamus Justitia Dei in ipso. 2. Cor.
 V. 21. Confer. B. Menzer. T. II. Oper. fol. 1197. in Ma-
 nuali Catholico Cap. 8. de lege. quæst. 76.

§. 19. Sed loquitur Apostolus de *perfectione com-
 parata ratione infirmorum*, qui nondum pervenerunt ad il-
 lum cognitionis & obedientiæ gradum, ut cum B. Ger-
 hardo T. III. Loc. Theol. §. 194. fol. 293. loquamur. Si-
 cut enim Renatis attribuitur perfectio ratione *sinceritatis*,
 quâ ἀνυποκρίτως vero & non simulato affectu homines in studio
 pietatis progressus faciunt, exemplo Noë Gen. VI. 9;
 ita etiam attribuitur perfectio *comparata* ratione imperfe-
 ctiorum. Hanc verò Viri spiritualiter perfecti formam,
 ad quam beneficio Ministerii Ecclesiastici pervenimus,
 clarior-

clarioribus verbis explicat Apostolus, dicens : εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἡμεῖς τοῦ Θεοῦ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Et 1. Cor. 14. ἵνα μηκέτι ὡμεν νήπιοι &c. ubi videmus perfectionem istam consistere in firma constantique fidei unitate, qua jactis probè in fide radicibus, homo neque hereticorum astutiis, neque ullis Satanae fraudibus, ut Hunnius ad h. l. fol. 288. loquitur, atque dolis à fundamento salutis Jesu Christo dimoveri potest, sed ad eam fidei maturitatem contendit, ne in rebus fidei fluctuet, vel se instar arundinis hinc inde agitari, aut in modum naviculae destitutæ gubernatore suo huc illuc sinat propelli.

§. 20. Hæc vero fidei maturitas sive Perfectio spiritualis ab Apostolo describitur partim positivè, partim negativè. Positivè versu 13. εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως, &c. ubi vi Analyseos Logico-Hermeneuticæ superius institutæ occurrit subjectum πίστεως descriptum ab objecto credendo τῷ ἡμεῖς τῷ Θεῷ & à fidei actu ἐπιγνώσεως. Quæ vocis πίσις Etymologia vel à Clemente Alexandr. affertur LIV. Stromat. fol. 431. Edit. Paris. Lit. D. quod sit, ἡ περὶ τὸ ὄν σάσις τῆς ψυχῆς ἡμῶν, anima nostra circa id quod est, statio & quies. vel à Theodoreto Tom. IV. Oper. Sermone I. de fide fol. 479. Edit. Paris. Lit. A. quod πίσις sit περὶ τὸ ὄν ἐνσασις, circa id quod est, adhesio, pro Rhetorica potius allusione, quàm Grammatica derivatione habenda est. πίσις quasi πείσις dicitur à πείπειν verbi πείθω persuadeo. hinc πίσις persuasionis effectus est, juxta Dannhaw. Hodof. fol. 1301. ex significatu forensi Act. XXVI. 28. Sicut Latinum fides non à fiendo, ut Augustino Epist. 19. placuit, quia fiat quod dictum est, sed à fidendo descendit. Hebraicè פִּימָה dicitur ab פִּימָה quod in Niphal פִּימָה firmum, constans, stabile esse, in Hiphil פִּימָה credere significat. Occurrit vox πίσις vel activè pro veritate & constantia dictorum & factorum, aut promissione sive pacto. quo sensu Rom. III. 3. dicitur. μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίσιν τοῦ Θεοῦ καταργήσῃ, num incredulitas eorum fidem Dei abrogabit. ubi πίσις pro ἀλήθεια ponitur, ut verba versiculi 4. docent. Γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθὴς Estο verò Deus verax. Confer. 1. Tim. V. 12. vel passivè, pro fidei Doctrina, quo sensu Symbolum

bolum Nicenum à Theodoro Histor. Eccles. L. II. cap. 21. Tom. III. Oper. fol. 624. Lit. A. Ἀποστολικὴς πίστεως διδασκαλία vocatur Apostolica fidei doctrina.

§. 21. Objectum πίστεως denotatur verbis textus nostri τὸ ὅς τῷ Θεῷ Filii Dei. Fidei objectum est vel generale respectu notitiæ & assensus πάντα scilicet ἅ κατὰ τὸν νόμον καὶ ἐν προφήταις γεγενημένα, omnia quæ in Lege & Prophetis scripta sunt. Act. XXIV. 14. etiam ea, quæ de Deo Patre Creatore cæli & terræ traduntur, quemadmodum contra Nonneminis inauditam Theologiam D. Calovius asseruit Tom. X. System. Theol. fol. 338. cap. 4. quæst. 1. Speciale verò Objectum fidei justificantis est ὁ ὅς τῷ Θεῷ Filius Dei cum Beneficiis in Evangelio nobis oblatis, sive ut B. D. Scherzerus System. Theol. fol. 429. effert: Promissio Evangelica de gratuita propter Christum remissione peccatorum. Joh. III. 16. Act. IV. 12. XIII. 39. Rom. III. 24. 1. Cor. I. 30. vocatur verò Christus hic ab Apostolo ὁ ὅς τῷ Θεῷ, Filius Dei, propriè. è Patris Essentia genitus, cum nullum improprietatis vestigium appareat. ὅς τῷ Θεῷ Filius Dei, absolutè. non sicut Angelus bonus Dan. III. 25. בר אלהין Filius Deorum vocatur secundum interpretationem Josephi Fachiadis fol. in Dan. 71. תאר הרביעי דומה למהלך אלהים Forma quarti speciem refert Angeli Dei. Aben Esra & Hieronym. ad h. l. Confer. Job. I. 6. & XXXIIX. 7. vel Magnorum & Sanctorum in Ecclesia Virorum Liberi masculi. Gen. VI. 1. בני האלהים, juxta LXX. Interpretes ὑοὶ τῷ Θεῷ, Filii Dei appellantur. vel divinæ institutionis officio fungentes ut Magistratus Psalm. LXXXII. 6. בני עלין ὑοὶ ὑψίστου Filii Altissimi, vel per Adoptionem gratiosam Filiationis spiritualis jus consecuti Os. I. 10. בני אלהי à LXX. Τοὶ Θεοὶ ζῶντες Filii Dei viventis audiunt, cum in textu nostro nullum additamentum imminuens, ex quo primariam vocis ὅς significationem ei non convenire intelligi possit, inveniatur. absolutè enim & sine ulla restrictione dicitur ὁ ὅς τῷ Θεῷ. Filius Dei, & significatu singulari & prorsus incommunicabili, ob singularissimam scilicet & incommunicabilem egressionem à Micha V. 1. descriptam his verbis: מוצאתיו מקדם מימי עולם Exitus ejus sunt ab antiquo à diebus eternitatis h. e. Nativita-

vitatem habuit ab æterno, ceu adversus Hugonis Grotii planè Judaizantis *σρεβλότητα* D. Calov. in Bibliis Illustratis ad h. l. fol. 858. b. exponit. Intelligitur ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ *Filius Dei Patris cum omnibus additamentis amplificantiis*, ac si expressè diceretur υἱὸς μονογενὴς *Filius unigenitus*. Joh. I. 18. III. 16. 18. 1. Joh. IV. 9. υἱὸς πατρὸς ὁ ἀγαπητὸς *Filius Patris dilectus*, Amore essentiali, ac intimo. Matth. III. 17. XVII. 5. &c. υἱὸς ἰδίου *Filius proprius*. Rom. VIII. 32. ἀληθῶς Θεὸς υἱὸς verè *Dei Filius*. Matth. XIV. 33. & XXVII. 54. υἱὸς τῆς ἀγάπης τοῦ πατρὸς *Filius dilectionis Patris*. Col. I. 13. υἱὸς πρωτότοκος πάσης κτίσεως *Filius Primogenitus omnis creaturæ*. Col. I. 15. Hebr. I. 6. Ἀληθινὸς υἱὸς, ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος *Verus Filius, Verus Deus, & vita æterna*. 1. Joh. V. 20. 21. quæ incomparabiles eminentiæ nulli personæ finitæ competunt. Hinc Justinus Martyr & Philosophus Apologia I. pro Christianis fol. 44. Edit. Col. inquit; ὁ υἱὸς ἐκείνου (Θεοῦ) ὁ μόνος λεγόμενος κυρίως υἱός, ὁ λόγος, πρὸ τῶν ποιημάτων καὶ συνῶν καὶ γενώμενος, ὅτε τὴν ἀρχὴν δι' αὐτὸ πάντα ἐκτίσεν καὶ ἐκόσμησεν. *Filius Dei solus propriè dicitur Filius, verbum ante creaturas simul cum illo existens & nascens, quia à principio per ipsum omnia creavit & ornavit*. Et Apol. II. pro Christianis fol. 68. Ἰησοῦς Χριστὸς μόνος ἰδίως υἱὸς τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι, λόγος αὐτὸς ὑπάρχων καὶ πρωτότοκος καὶ δύναμις. *Jesus Christus solus propriè Filius Deo genitus, qui Verbum ejus existit & Primogenitus & Potentia*. Vocem τοῦ Θεοῦ non ἐσιωδῶς sed ὑπερσπικῶς accipi ex appposito τῷ υἱῷ notum est, cum nulla Trinitatis Persona Filium ex Essentia genuerit præter solum Patrem. Unde υἱὸς τοῦ πατρὸς vocatur Col. I. 15. In hoc objectum Filium Dei cum beneficiis generi humano partis omnibus, Redemptione, Justificatione, Renovatione, Filiatione & Hereditate cœlesti Fides nostra fertur, quam functionem per ἐπίγνωσιν indigitat Paulus. Ab hac vero ἐπιγνώσει Quietistarum Virorum scilicet Perfectorum eosque imitantium Mysticorum Pietistarum contemplationem longè abesse, venerandus Facultatis nostræ Senior, Dominus D. Zentgravius, Patronus & Collega noster Honoratissimus, in Dissertat. de novæ hominis Renovatione ex Col. III. 10. posteriori vice defensa p. 28. primarii Sectæ Quietisticæ priori seculo Promi condi Mi-

chaëlis de Molinos, aliorumque proprias assertiones produ-
cens ostendit. neque cum Romano-Catholicorum Hominis
Christiani perfectionem propugnatum Fide implicita hæc
Viri Perfecti ἐπίγνωσις potest conciliari. dum Libr. I. de Ju-
stificat. c. 7. p. 23. in titulo scribit Bellarminus: Fidem ju-
stificantem non tam esse notitiam quàm assensum; probatur ex
scripturis. Et §. 2. Probatur igitur, fidem non esse notitiam,
sed assensum. Et §. penultimo p. 25. Mystera fidei, quæ ra-
tionem superant, credimus non intelligimus, ac per hoc fides di-
stinguitur contra scientiam, & melius per ignorantiam, quam per
notitiam definitur. In loco enim nostro actus Fidei ἐπίγνω-
σις cum ignorantia adversaria stare nequit, & posita juxta
fidem ignorantia, Ministerii Ecclesiastici Usus, de quo
Paulus agit, nullus erit. Confer. Hulsmani Manuale con-
tra Hagerum fol. 107. q. 3. & Extens. Breviar. Cap. XI. §. 5.
p. 246. non vero hîc duntaxat sed & alibi Col. I. 9. Tit. I.
1. eadem appellatione Fides salvifica insignitur Luc. I. 77.
vocatur γνώσις σωτηρίας Joh. X. 38. γινώσκειν & πιστεύειν con-
junguntur, à qua γνώσει vel ἐπιγνώσει Gnostici οἱ γνωστικοὶ forte
appellati, propter Scientiæ Excellentiam juxta August. de Hæres.
Cap. 6. Quasi Dei mysteria altius quam ceteri superioresque omnes
penetrassent, juxta Lambertum Danaum notis ad locum Au-
gust. fol. 20. a. hinc à Clemente Alexandrino vocantur οἱ εἰς
γνώσιν πεφυσιωμένοι scientia inflati Libro I. Pædag. c. 6. fol.
92. Et Idem Pater fol. 107. cum admiratione meminit, quod
sc. ipsos τελείως & γνωσικῶς perfectos & Gnosticos h. e. scientiâ præ-
ditos nominaverint. Ebr. XI. 3. νοήσις 1. Tim. II. 4. 2. Tim.
III. 7. Tit. I. 1. ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας agnitio veritatis audit,
ita ut πίσις & ἐπίγνωσις h. l. pro ἰσοδυναµεῖν haberi possint,
atque adeo συγκατάθεσις quoque vel assensus includatur,
quando Filii Dei Promissiones judicium intellectus appro-
bat, metaphorâ ab ὁμοψήφοις desumptâ, qui calculum unâ
in urnam ponunt. Συγκατάθεσιν verò hanc non perfuncto-
riam esse posse è ψ. 14. perspicuemus, omnem fluctuatio-
nem excludente, & XI. Cap. ψ. 1. Epist. ad Hebræos,
ubi πίσις ἑλεγχος μὴ βλαπτομένων certa persuasio de rebus etiam non
apparentibus vocatur, ad quem locum Clemens Alexandr. pro-
vo-

vocans Fidem συγκατάθεσιν appellat Θεοσεβείας, ἐλπίζομένων ὑπόστασιν, πραγμάτων ἑλεγχον ἢ βλεπομένων Pietatis assensionem, rerum quæ sperantur substantiam, argumentum earum quæ non videntur. Et juxta Damascenum L. IV. c. 12. O. F. fol. 305. Edit. Bas. πίσις est ἀπολυπεργυμένηⓈ συγκατάθεσις inscrutabilis consensus, quia firmus est & sine mentis vacillatione assensus, quem tamen nec sensu nec rationis naturalis lumine ob rerum credendarum sublimitatem vel assequi vel perscrutari possumus, sed sola animi pietate fidei fundamento subnixi illum attingimus. vide Jodoci Clichtovei Neoportuensis Enarrationes in Damascenum fol. 308.

§. 23. Potissimum vero Viri spiritualiter perfecti opus versatur in Fiduciali τῇ ἡμῶν Θεῷ apprehensione atque ἐπιγνώσει appropriativa, ad hanc enim fidei fiduciam ceu partem principem conciliandam Ministros Ecclesiæ potissimum occupari, vel solæ Epistolæ Paulinæ ostendunt, in locis ubi πληροφορίας certæ immotæque persuasionis mentio fit. Translatione à navibus mutuata, quæ juxta Dannh. Hodof. p. 1320. secundis ventis plenisque velis ac tuto in portum feruntur, Rom. IV. 20. 21. Col. II. 2. Hebr. X. 22. aut ubi Fides vocatur ὑπόστασις, immotè subsistens cordis fiducia 2. Cor. IX. 4. & XI. 17. Hebr. III. 14. XI. 1. unde apud Guil. Estium cum columna, basi, & fundamento, cui domus innititur, comparatur, comment. in h. l. fol. 1033. vel πεποιθήσις confidentia. 2. Cor. III. 4. Ephes. III. 12. vel παρρησία nempe Ephes. III. 12. vel καύχησις Rom. V. 2. κατάληψις Phil. III. 12. ὁμολογία τῆς ἐλπίδⓈ ἀκλινῆς Hebr. X. 23. consuevit appellari. vide B. Menzer. Tom. II. Oper. Disp. V. Antipistor. de Justificat. Thes. 99. & seq. fol. 1649. & Dannh. Hodof. p. 1317. & seq. D. Henricum Hæpffner. Disp. IX. de Justificat. adversus Christophorum Mayerum Jesuitam & Professore Viennensem. cap. 3. p. 756. & seq. & D. Sebast. Schmid. ad Form. Conc. p. 229. Quapropter Wolfgangus Musculus Dusanus, Bernensium cœtus olim minister, comment. in locum nostrum fol. 107. haud incongruè quærit, quid est autem quod non simpliciter dicit Apostolus, ἡ τῆς γνώσεως, i. e. scientia vel cognitionis: sed τῆς ἐπιγνώσεως:

i. e. agnitionis Filii Dei ? respondet : Agnoscere Filium Dei est non simpliciter scire & cognoscere, quod Jesus Christus sit Filius Dei, sed Illum pro Domino ac Servatore, tanquam Filium Dei absque ulla dissimulatione agnoscere, & coram hoc mundo confiteri, perinde atque filius Patrem, & uxor maritum suum agnoscit & liberè confitetur. Sic confessio Filii Dei in hac est illius agnitione inclusa, & fidei conjuncta, quo plena sit omnium in Christo unitas, qua simul omnes corde in illum credamus ad justitiam, & ore hanc fidem confiteamur ad salutem. Et Robertus Bodius à Trocho Regia Scotus comm. in h. l. dicit ἐπίγνωσις cognitioni quatuor superaddere ad fidei naturam declarandam inprimis attinentia : Primò cordis assensum & approbationem rei cognitæ cum reverentia & dilectione conjunctam. Secundò specialem applicationem, quâ quis Jesum Christum non modo Dei Filium, & humani generis Redemptorem, qui pro hominibus plenè perfectèque servandis ea omnia præstiterit, quæ de Illo in Evangelistarum monumentis traduntur, sed & suum esse Servatorem, Redemptorem & Mediatorem agnoscit. Tertiò in ea applicatione nascentem cordis Fiduciam, qua quis in ipsum toto velut animi nisu recumbit, & in Ipso sic penitus acquiescit, ut nihil extra Ipsum ad suam salutem & Perfectionem omnimodam requiratur : ac denique quoties res locusque postulat, apertam oris Professionem. Quisquis enim Christum agnoscit nunquam verebitur, neque gravabitur Christum coram hominibus liberè intrepidèque confiteri.

S. 24. Quorsum in Versionibus nonnulli respexisse videntur, qui agnitionis vocabulo usi sunt, licet cognitio vel γνώσις ceteras fidei salvificæ partes non excludat, sicut voce ἐγνώκαμεν cognovimus. 1. Joh. II. 3. tota fides salvifica intelligitur, non, ut Zanchius putat, per κατὰ ἔχρησιν, sed per modum loquendi Hebræorum, quo cum aliis observante Eduardo Leigh Crit. S. fol. 158. ad ידע verba sensuum vel notitiæ etiam affectus connotant. vi loci Esajani LIII. 11. ידעתי צדיק עבדי לרבים per scientiam sui justificabit justus servus meus multos, ubi per ידעתי quæ rectè passivè vertitur per notitiam sui à D. Gerhârd. Loco de Justificat.

§. 13. fol. 925. vel per scientiam sui à D. Seb. Schmidio, scientiam scilicet, qua Ipse cognoscitur, prout in comment. ad hunc l. fol. 479 non invito Sanctio explicat. & in Disput. V. in Form. Concord. quæ de Justific. prima est, §. 14. fol. 143. per fidem; non nuda enim tantum notitia sed & assensus & fiducia intelligitur, notitia vel cognitio, quâ Christus verâ fide agnoscitur & apprehenditur juxta Gerhard. l. c. confertur D. Justus Feurborn. Oper. Theol. fol. 1281. sive sacrarum Disquisitionum Syntagmate l. parte III. Disp. I. in 1. Joh. II. 1. 2. 3. 4. 5. 6. p. 485. Idem Hebraismus etiam conspicitur Jerem. XXXI. 34. כולם ידעו אתי למקטנם ועד גדולם
Omnes cognoscent Me à minimo eorum ad maximum eorum. Cognitio enim ad Justificationem sufficiens, per ea quæ immediate sequuntur, intelligitur, quia Deus intuitu ejus cognitionis propitius erit eorum iniquitati, & peccati eorum non recordabitur amplius, jam verò sine fiduciali Beneficiorum à Christo nobis partorum apprehensione, tanquam forma fidei præcipua justificationem fieri non posse, nostrates Theologi contra Ostorodum Sectæ Socinianæ Antistitem famosum, Instit. German. c. II. Socinum Ipsum de Servatore Christo parte IV. c. II. IX. X. Smalcium adversus Franzium Disp. XII. fol. 449. seq. similiter contra Arminianos, Jacobum Arminium Ipsum respons. ad Articul. quosdam in vulgus sparfos &c. fol. 232. & seq. Eorumq; Confessionem c. XI. num. 2. Simonem Episcopium Arminianorum os, qui parte III. Disput. XV. de Fide Thes. V. p. m. 379. expressè negat. Fiduciam esse essentielle fidei constituens. Contra Romano-Catholicos Concil. Trident. Sess. VI. can. 12. Bellarm. l. 1. de Justif. Cap. V. §. 1. fol. 13. scribentem: Fidem justificantem non esse Fiduciam misericordiæ, sed solum assensum &c. Schwenckfeldianos, & Weigelianos constanter asserunt. Ejusmodi γνώσις fiducialis etiam per Hebraismum Luc. I. 77. intelligitur, cum fiat ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν in remissione peccatorum. Et Joh. XVII. 3. αὐτὴν δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε. Hac autem est vita æterna, ut cognoscant Te, &c. i. e. in vera fide fiduciam tanquam formam suam intrinsecam & Essentialem, ut ab Hæpffnero Disput. XII. de Ju-

stif. fol. 1121. Thes. 32. vocatur, complectente. vide D. Seb. Schmid. Paraphrasin h. l. fol. 185. *Crescentem insuper firmioremque Christi agnitionem* voce ἐπιγνώσεως in Viro Perfecto requiri observatio Glassiana ostendit, Libr. III. Philol. S. tract. VI. can. 9. ad præp. ἐπὶ fol. 783. ἐπὶ etiam significare amplius sicut Epist. Jud. v. 20. ἐποικοδομῶντες non oscitantem in demenso fidei acquiescentiam, quod à Deo ante acceperant, verum culturam fidei firmationemque significat. Et Gal. III. 15. ἐπιδιατάσσω ultra vel amplius ordinare seu ordinando vel disponendo superaddere. Ita nostra ἐπιγνώσις pro γνώσει cognitione, συγκατάθεσι assensu, & πεποιθήσει fiducia indies accrescente, & ad majus robur assurgente hîc ab Apostolo adhibetur. Confer quæ Joh. Tarnovius Theol. Rostochiensis Exercitat. Bibl. fol. 1230. ad Ephes. I. 17. annotavit, & Clemens Alexandr. de γνώσει profert. Libr. VII. Stromat. fol. 732. sub finem Lit. D.

S. 25. Hæc vero πίσις hæc ἐπιγνώσις debet esse una. Paulus enim mediante Verbi Divini Prædicatione Virum Perfectum εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίσεως in unitatem fidei deducit. Ἐνότης dicitur ἀπὸ τοῦ ἐν quod unum significat. De Uno disputat Suarezius Disp. IV. Metaphys. alique Doctores Philosophi. Nos Fori nostri memores, quando Vir Perfectus εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίσεως fertur, non loquimur de unitate subjectorum, quia alia Fides est in Petro, alia in Paulo, quæ à B. August. L. XIII. de Trinit. c. 2. Tom. III. Oper. fol. 289. vocatur unitas numero. neque sermo est de unitate graduum, cum Fides dicatur alia parva & modica quæ cum dubitatione non mediocri adhuc est conjuncta, qualis Christi Discipulis tribuitur. Matth. VIII. 26. & XVI. 8. & intempestivâ sollicitudine laborantibus Matth. VI. 30. item Petro. Matth. XIV. 31. alia magna, quæ cum insigni fiducia conjuncta est, & in tentationibus subsistit, ut Mulieris Cananeæ. Matth. XV. 28. & Centurionis Capernaîtici. Matth. VIII. 8. 10. ad quam Petrus adhortatur. 1. Pet. V. 9. ut Diabolo resistamus σεπεὶ ἡ πίσις solidi fide. Juxta Syrum משררין corroborati, stabiliti, confirmati in fide à שרר stabilivit, confirmavit, certo asseruit, statuit. 1. Cor. I. 8. Rom. I. 11.

I. 11. Ephes. III. 16. &c. & Col. II. 5. Paulus meminit
 στερεώμα ἡς πίστεως soliditatem fidei, quæ non superficialis est ex-
 plicante Balduino ad h. l. sed solidè fundata, quæ non facile
 imposturas hostium admittit. Τὸ σερρὸν ἐκ ἀπάτης ἔπειρασμός δια-
 σαλεύει. Quod firmum ac solidum est, non dolus nec tentatio labe-
 faciat. Chrysostom. ad h. l. neque loquimur de unitate Syncre-
 tistica, qualem tum temporis Pseudo-Apostoli sectabantur,
 Irenophili, qui intempestivam pacem cum Judæis nondum
 conversis inire studebant, hostes crucis Christi Gal. VI. 12.
 Phil. III. 17. Et Evangelii doctrinam cum lege permisce-
 bant, & turbabant. Gal. I. 6. 7. novumque jugum asseclis
 imponebant Gal. II. 4. dum observationem legis non ce-
 remonialis duntaxat Gal. IV. 9. 10. Act. XV. 1. sed & mo-
 ralis Gal. V. 1. Post acceptam Evangelii gratiam ad salu-
 tem necessariam esse statuerunt. Vide Dannh. Myster. Syn-
 cretismi p. 11. neque de unitate Platonica loquimur, quam
 postea tanquam monstruosum Ovum foverunt Mystici, ex-
 cluserunt Caspar Schwenckfeldius, Tom. I. Oper. fol. 551.
 vom ewigen Wesen Gottes. David Georgius, Valentinus
 Weigelius, Stifelius. Et quotquot sub Pietatis Prætextu Fa-
 naticorum deliriis hodie inescantur, ἐνότητά essentialem,
 ἀποθέωσιν, substantialemque μεταμόρφωσιν & χειρουργίαν somnian-
 tes, quasi per hanc unionem Deificaremur & Christificare-
 mur, in Deum transformaremur & immutaremur. Cujusmodi
 formulæ è Mysticorum scriptis leguntur apud Gothofredum Ar-
 noldum in Historia & Descriptione Theologiæ Mysticæ
 Cap. VII. §. 22. p. 116. hinc Valentinus Weigelius Dialogo
 de Christianismo excuso zu der Newenstatt. 1618. fol. 11.
 cap. 1. statim in titulo dicit. Der Zuhörer freyhet sich mit
 Gott wesentlich vereinigt zu seyn durch Christum. Post
 titulum ab initio. Ach welche eine Liebe hat uns Gott
 der Vater erzeugt / daß wir Menschen sollen mit ihm σω-
 ματικῶς das ist / leibhaftig vereinigt seyn durch seinen
 Sohn Jesum Christum / er in uns und wir in ihm in
 alle Ewigkeit. Et p. 12. Wir müssen sein Fleisch und
 Blut in uns haben / welches wir auch im Nachtmahl em-
 pfahen zur Gedächtniß / auff daß wir alle miteinander mit
 Gott

Gott nicht allein nach dem Geist wesentlich vereinigt
 werden / sondern auch nach dem Fleisch und Blut leib-
 haftig. Quibus similia habet Christian. Hoburg. (Cujus
 Encomiaften egit Gothofredus Arnoldi in der Kirchen- und
 Reker-Historie. Tom. III. fol. 128. & seq.) parte III. Theo-
 log. Mysticae. c. 8. p. 95. ubi cum quibusdam statuit eine
 wesentliche Vereinigung. p. 96. Weil nicht allein das
 Wesen Gottes und des Menschen vereinigt wird ; son-
 dern auch weil zu einem Wesen nach dem neuen Men-
 schen diese Vereinigung geschieht : Ja gleichwie der Wein-
 stock mit seiner Reben wesentlich ist vereinigt / die
 Speiß mit dem Leichnam wesentlich : Also sind die
 Glaubigen mit ihrem Gott vereinigt wesentlich zu einem
 Wesen. & S. 2. Diese wesentliche und geistliche Vereini-
 gung geschieht zu einem Geist. Et sub finem Paragraphi
 p. 97. Wer dem Herrn in dieser geistlichen Vereinigung
 anhangt / der wird ein Geist mit ihm. Et, nisi chartæ
 parcendum esset, de falsa hac & fanatica unione è Jacobi
 Bæmii, Novellorum Prophetarum, aliorumque Libris multa te-
 stimonia in medium afferre possemus, sed Benevoli Le-
 ctoris patientia non abusuri eum ablegamus ad D. Johannis
 Wigandi Episcopi Pomezaniensis Schwenckfeldianis-
 mum fol. 304. ubi de Fide Essentia ex Essentia Dei agitur, &
 Theodori Thummii Prof. Tubing. Impietatem Weigelianam.
 Error. 61. & c. p. 139. & seq. D. Joh. Hulsemanni Vindicias
 S. Scripturæ. Artic. XXXV. p. 140. D. Abr. Calovium Tom.
 X. System. Artic. V. qui de Unione Mystica agit. C. I. Quæst.
 II. fol. 521. & Ministerii Lubecensis, Hamburg. & Luneburgensis,
 abgenöthigte Lehr- und Schutz-Schrifft wider den Gutt-
 mannischen Offenbahrungs-Patron Parte I. Cap. 2. von
 der Vorrede des Anonymi p. 191. 192. & Parte II. de
 Schwenckfeld. p. 653. de Weigelio p. 356. 371. 532. 534. 647.
 650. de Hochburgi 121. 322. 611. 643. neque hic loci disse-
 rimus de unione Synhilaistica, qua voce adversus Bellarmini
 Libr. II. de Indulgent. cap. 1. p. 92. & seq. utitur B. Dann-
 hamerus noster Hodof. p. 132. & explicat Lactæ Catechet.
 Parte VI. fol. 408. per Versöhn- Verdienst- und Büßge-
 mein-

meinschafft / die sich neben Christo in seinem Mittler, und
 Versöhnungs-Amibt setzt. Neque de Unitate perfecta, omni-
 busque numeris absoluta loquimur. siue enim notitiam, si-
 ve assensum, siue fiduciam respicias, fides adhuc est imper-
 fecta. Charitas quoque nondum ad summum gradum
 ascendit, quo tamen ascendere debet, quæ præcipua uni-
 tatis momenta sunt. Hinc Augustinus Libr. XV. de Civ.
 Dei, cap. V. fol. 174. Edit. in IVto. T. II. pugnant, inquit, in-
 ter se mali & mali, item pugnant inter se boni & mali. Boni
 verò & boni si perfecti sunt, inter se pugnare non possunt. Profi-
 cientes autem nondumque perfecti ita possunt, ut bonus quisque
 ex ea parte pugnet contra alterum, qua etiam contra seipsum.
 Et in uno quippe homine caro concupiscit adversus spiritum, & spi-
 ritus adversus carnem, concupiscentia ergò spiritalis contra alte-
 rius potest pugnare carnalem, vel concupiscentia carnalis contra al-
 terius spiritalem, sicut inter se pugnant boni & mali; vel certè
 ipsa concupiscentia carnales inter se duorum bonorum nondum uti-
 que perfectorum, sicut inter se pugnant mali & mali, donec eo-
 rum qui curantur, ad ultimam victoriam sanitas perducatur. Et
 notatu digna sunt, quæ magni nominis Theologus D.
 Gerhardus, Loc. de Eccles. Sect. VII. §. 231. p. 1095. habet.
 Addendum etiam illud, quod unitas fidei & doctrinae in Ecclesia in
 hac vita non sit perfecta & omnibus numeris absoluta, quandoque
 enim inter veræ Ecclesiae membra incidunt controversiæ, quibus san-
 cta illa unitas scinditur. Distinguendum igitur inter unitatem ab-
 solutam, perfectam & dissensionis omnis expertam, quæ in Eccle-
 sia Triumphante demum habebit locum, & inter unitatem funda-
 mentalem, quæ in consensione Principalium articulorum consistit,
 licet de nonnullis fidei capitibus minus principalibus, vel de cere-
 moniis adiaphoris, vel etiam de interpretatione quorundam Scri-
 pturæ locorum controversiæ incidant, ac talis est illa unitas, quæ
 in Ecclesia militante locum habet, in ea enim nunquam reperitur
 tanta concordia, quin dissensionibus quibusdam sit permixta. Id
 quod egregio Pauli suffragio confirmat 1. Cor. XIII. 9. ἐκ
 μέρους γινώσκομεν, & ἐκ μέρους προφητεύομεν, ex parte cognosci-
 mus, & ex parte prophetamus, cui cognitioni & prophe-
 tiæ τὸ τέλειον alterius vitæ contradistinguitur, ψ. 10.

§. 26. Verum hæc ἐνότης τῆς πίστεως intelligenda est primo de Unitate Principii fidei salvificæ. quod Deus sive Dominus unus est εἰς κύριον. Ephes. IV. 5. Joh. VI. 29. Fides ἔργον Θεοῦ Opus Dei. Et Ephes. II. 8. Θεὸς τὸ δῶρον Dei donum. Col. II. 12. ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ Dei operatio vocatur. Patri ascribitur vi Jac. I. 17. Filio quia est τῆς πίστεως ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς Fidei Dux & consummator Hebr. XII. 2. terminative verò spiritui sancto per singularem appropriationem. hinc Gal. V. 22. Πίσις τοῖς τοῦ πνεύματος καρποῖς fructibus spiritus annumeratur. Deinde hæc unitas fidei medium respicit fidem conferens, Verbum scilicet τὰ ἀκουσθὲν quod sub auditum Rom. X. 17. Joh. XVII. 20. quàm ὁρατὸν quod sub visum cadit, sive Sacramenta, Baptismum, unde ἐν βάντισμα unum baptisma. Eph. IV. 5. & Cœnam Dominicam. Tertio hæc fidei unitas respicit Objectum credendum, quod ratione notitiæ & assensus est vel generale nempe tota Scriptura Sacra, Act. XXIV. 14. confer Thomam de Aquino secunda secundæ. Quæst. V. Art. IV. fol. 14. vel speciale, doctrina Evangelii ratione Fiduciæ; Meritum Christi. Rom. III. 24. 25. Egregiè Irenæus L. I. Adversus Hæres. cap. III. fol. 52. Ταύτην τὴν πίσιν ἡ ἐκκλησία, καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη ἐπιμελῶς φυλάσσει ὡς ἓνα οἶκον οἰκῶσα, καὶ ὁμοίως πιστεύει τοῖς, ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν, καὶ συμφώνως ταῦτα κηρύσσει, καὶ διδάσκει, καὶ παρεδίδουσι, ὡς ἐν σώμα κεκλήμενη. Fidem hanc Ecclesia, licet in toto orbe dispersa sit, sollicitè tamen custodit, veluti in una domo habitaret, & similiter credit his, quasi unam animam, & unum idemque cor haberet: & consentienter hæc prædicat, & docet & tradit, tanquam unum os possideret. Quarto Unitas fidei refertur ad fidei effectum, nempe Justificationem. Rom. IV. 5. X. 4. per modum organi enim sola Fides justificat ex parte hominis, ad justificationem verò tanquam effectum palmarium refertur etiam Unio Mystica credentium cum Christo capite suo mystico. Ecclesia ἐν σώμα unum corpus est Eph. IV. 4. Quamprimum enim homo per Fidem in Christum Deo reconciliatus est, Deus cum illo mysticè unitur, quæ Unio Mystica elegantissimè in Epistola ad Ephesios describitur. Ephes. I. 22. Christus vocatur κεφαλὴ, Caput. & ψ. 23. ἡ ἐκκλησία

σία τὸ σῶμα αὐτοῦ, *Ecclesia corpus illius. Ephes. II. 22. III. 17. Inhabitationis Christi in cordibus nostris mentio fit. Ephes. IV. 15. 16. ostendit Apostolus quod ἐκ τοῦ χειρὸς πάν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβάζόμενον διὰ πάσης αἰφῆς τῆς ἐπιχορηγίας καὶ ἐνέργειας ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἐκάστα μέρος τὴν αὐξήσιν τῷ σώματι ποιῆται εἰς οἰκοδομὴν αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ. Ex Christo tanquam capite totum corpus probe coagmentatum & cohaerens per omnes juncturas subministrationis juxta efficaciam in mensura unius cujusque partis, augmentum corporis faciat, in adificationem sui ipsius in dilectione. Ephes. V. 32. hæc ἐνότης dicitur Mysticum Christi & Ecclesiae conjugium. Osee II. 19. 20. Desponsatio fidelium cum Christo. Joh. XIV. 23. Mansio Trinitatis apud credentem. Et Joh. XV. 4. 5. 6. 7. Insitio palmitum spiritualium in vita spirituali.*

§. 27. Hæc verò ἐνότης fidelium cum Deo Mystica non tantummodò in dependentia membrorum à capite quoad effectum & affectum, ut Gregorius Valentianus cum aliis religionis suæ sociis Tom. IV. in Thomam, Disp. VI. q. 3. punct. 1. putat, consistit. Nec cum Calvinianis per solam operationem, & quidem substantiali Carnis Christi Præsentia prorsus exclusa, prout Theodorus Beza in notis ad Joh. XV. 26. fol. 428. & Calvinus L. IV. Instit. c. XVIII. Sect. 12. aliique Hypothesibus suis, de negata hypostatica duarum in Christo naturarum unitarum verissima communione inservientes arbitrantur, definienda venit. de quibus confer D. Feurborn contra Errores Calvinianor. Disp. XXVI. p. 117. & Menzer. Tom. I. Oper. fol. 435. 471. 474. 621. 782. 1154. locisque aliis quàm plurimis, ubi de naturarum Christi vera unione, & Præsentia carnis Christi in terra tanquam fundamento Unionis hujus Mysticæ Christi capitis cum corpore Ecclesia, contra Reformatæ Ecclesiae Doctores agit. Et Tom. II. fol. 102. 406. 569. 620. quibus in explicanda Unione Mystica occupatur. Sed juxta D. Hulsemannum, Extens. Brev. C. XIV. §. 3. p. 368. Hæc unio consistit in συνδυάσει vel copulatione tam affectionum quàm substantiarum Dei & nostræ. Ita ut arctissima conjunctio animæ & corporis nostri cum substantia totius Trinitatis, & imprimis cum Christo, quoad naturam

utramque & mystica *παραχώρησις* inferatur. Juxta Joh. VI. 56. 2. Cor. VI. 16. Gal. III. 27. Ephes. III. 17. & V. 30. Est Unio *substantiarum non substantialis*, cujus veritatem sci-
mus ex scriptura, modum verò ignoramus. Conferri in-
terim merentur, quæ Dannhawerus noster ex Breviario
Hulsemanniano suæ inferuit *Hodosophie* fol. 864. & Hulse-
mannus ipse docet in *Extensione Breviar.* Supplem. C. XIV.
Thes. I. p. 384. Edit. in octavo.

§. 28. Quod *ἐνότης* membrorum Corporis hujus
Mystici inter se attinet sive *κοινωνία* Sanctorum, B. Dannhave-
rus Hodof. fol. 132. illam vocat *Synagonisticam, Synergeticam*
& *Sympatheticam*, quia membra illa divinitus ordinata sunt
ad mutuam *συνέργειαν* & *συναγωνισμόν* & *συμπάθειαν*, daß sie
einander helfen / mit kämpffen und mit leyden sollen.
prout Parte VI. *Lact. Catechet.* fol. 408. ex 1. Cor. XII. 21.
26. declarat, quæ unitas sive communio è *mutua charitate*
veræ fidei filia nascitur, ubi enim *κοινωνία* cordium, *καρδία*
& ἡ ψυχὴ μία *unum cor & una anima*, Act. IV. 32. ibi non
charitas mater sola, sed cum tota filiarum corona conspi-
citur, 1. Cor. XIV. 4. 5. 6. 7. Tandem hæc fidei unitas ad
unum tendit Finem, Salutem nempe & vitam eternam. Joh.
III. 16. 1. Petr. I. 9. ubi ad vocem *τέλος* B. Hæpffner. Di-
sp. I. de *Justific.* fol. 57. notat, quod possit exponi & per
finem sc. quoad intentionem salutis, & per præmium quoad asse-
cutionem salutis, quia virtute Dei per fidem custodimur
ad salutem, paratam revelari tempore novissimo. 1.
Petr. I. 5.

§. 29. Modus *ἐνότητος* indicatur ab Apostolo his ver-
bis: *εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ*, in mensuram æta-
tis plenitudinis Christi. Cum varias textus *Versiones* tractatio-
ni præmiserimus, ut hic repetantur, non opus esse arbi-
tratur, conferri inprimis merentur Syrus & Arabs. Inter-
pretum major pars hæc exponit passivè ut *πλήρωμα* signifi-
cet perfectionem plenitudinis sive perfectam plenitudinem, quam
Christus habuit in ætate sua perfecta. Nonnulli autem
hanc perfectionem ratione quantitatis de resurgentium
corporum vel statura vel ætate intelligunt, quasi resuscita-
torum

torum corpora staturæ vel ætati corporis Christi æqualia futura sint, id quod *Augustinus* testatur L. XXII. de Civ. Dei, C. XV. ubi in titulo capitis quæritur, an ad *Dominici* corporis modum omnium mortuorum resurrectura sint corpora? Et post respondens: *Restat ergo*, inquit, ut suam recipiat quisque mensuram, quam vel habuit in juventute, etiamsi senex est mortuus: vel fuerat habiturus, si ante est defunctus. Et allegato loco nostro subjicit scepticè: aut si hoc (*Ephes. IV. 13. εἰς μέτρον ἡλικίας ἡ πληρώματα τοῦ Χριστοῦ*) de Resurrectione Corporum dictum est, sic accipiamus dictum, ut nec ultra nec infra juvenilem formam resurgant corpora mortuorum: sed in ea etate & robore, usque ad quam Christum hic pervenisse cognovimus. Circa triginta quippe annos desinierunt esse etiam seculi hujus doctissimi homines, juventutem. Similem prorsus scepticismum capite sequente 16. prodit. Resurgent itaque, inquit, omnes tam magni corpore quam vel erant, vel futuri erant in juvenili etate; quamvis nihil oberit, etiamsi erit infantilis, vel senilis corporis forma: ubi nec mentis, nec ipsius corporis ulla manebit infirmitas. Unde etiam si quis in eo corporis modo, in quo defunctus est resurrecturum unum quemque contendit, non est cum illo laboriosa contradictione pugnandum. Conferri meretur *Parisiensis* Episcopus qui circa medium Sec. XII. floruit, *Petrus Lombardus* Sententiarum Magister dictus. L. IV. Sent. Distinct. XLIV. fol. 267. dum sub distinctionis initium refert, quosdam putavisse, omnes resurrecturos secundum mensuram etatis & staturæ Christi: ideo quia Apostolus ait: Donec occurramus omnes in Virum Perfectum, in mensuram ætatis, & plenitudinis Christi. Sed his verbis non eadem resurgentibus assignatur statura, sed etas. Omnes enim in eadem etate resurgent, in qua Christus mortuus est & resurrexit, cujuscunque etatis mortui fuerint. Ante Lombardum *Anselmus* Archi-Episcopus Cantuariensis, discipulus & successor *Lanfranci*, natione Italus, qui anno Christi 1109. obiisse dicitur. T. II. Oper. Comment. ad locum nostrum fol. 280. b. ad verba: & in mensuram etatis plenitudinis Christi commentatur i. e. ut nec infra nec ultra juvenilem formam resurgamus: sed in etate & robore ad quæ Christum hic pervenisse cognovimus.

i. e. in ea meta ætatis, usque ad quam naturaliter crescit homo, & ultra quam nihil ei naturaliter accrescit, in qua & salvator habuit plenitudinem annorum, & corporis dum de hoc mundo transiret. Quidam ergo non staturam Christi sed ætatem duntaxat pro perfectionis norma habuerunt, staturæ normam ἀκμὴν naturalem in quovis homine censentes. Divortii rationem ex diversa vocis ἡλικίας acceptione provenisse arbitror, dum alii staturam, alii ætatem exposuerunt, prout non tantum in Sacra Scriptura tam pro statura, Matth. VI. 27. Luc. XII. 25. XIX. 3. quàm ætatis tempore, Hebr. XI. 11. verum etiam apud profanos Scriptores, e. g. Aristotelem L. I. de Plantis cap. IV. Tom. II. Oper. fol. 1050. pro statura occurrit, dum scribit περὶ φύλῳς de Plantæ stipite, quod sit ὁμοίῳ ἡλικίᾳ ἀνθρώπου similis staturæ hominis. à Plutarcho περὶ παιδῶν ἀγωγῆς, de ætatis flore ἡλικίᾳ τῶν μερεσκέων III. 1. 1. & 5. de ætate virili II. 6. 8. adhibetur. Si vocis originem ἡλικίᾳ quantus spectemus, propriè ἡλικία corporis magnitudinem denotat.

§. 30. Verum in loco nostro non de corporum resurrectione, sed sine & scopo Ministerii Ecclesiastici in hac vita obtinendo agi, jam superiori ad verba εἰς ἀνδρα τέλειον commentatione à nobis observatum est. ne dicam, sententiam hanc, quod corpora resuscitata aliam quàm temporis excessus ex hac vita conformem staturam vel ætatem habitura sint, Sacræ Scripturæ assertionibus convenientem non esse. quippe quæ ad iudicium extremum μικροὺς καὶ μεγάλους pusillos & magnos, Apoc. XI. 18. & XX. 11. 12. adducit, cœlestibusque Laudum Divinarum Præconibus μικροὺς καὶ μεγάλους accenser, XIX. 5. & Paulus 1. Cor. XV. 53. testatur, quod φθαρτὸν τὸτο corruptibile hoc cum pronomine δεικτικῷ & individuali ad denotandam corporis resurrectioni identitatem debeat ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν induere incorruptibilitatem, & τὸ θνητὸν τὸτο mortale hoc, non ratione staturæ vel ætatis diversum, debeat ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν, induere immortalitatem. ad quæ verba Theophylactus fol. 312. notat: Σημειῶσαι δὲ τὰς ῥήσεις λαύλας καὶ τῶν λεγόντων, ὅτι ἢ τὰ αὐτὰ σώματα ἐγείρονται ἀλλ' ἕτερα, τὸ φθαρτὸν γὰρ φησι, τὸτο, καὶ

καὶ τὸ θνήσκον ταῦτα, ἔχ' ἕτερον, ἀλλὰ τὸτο, δεικνύων. *Observa autem, verba hac adversus eos qui dicunt, quod non eadem corpora resurgant, sed alia. Corruptibile enim hoc, inquit, & mortale hoc, non aliud, sed hoc, cum demonstratione. Confer Tertullianum L. de Resurrectione carnis. cap. 44. fol. 88.*

§. 31. Qui vero verba textus nostri de perfectione qualitatis interpretantur, vel de perfectione alterius vel hujus vite loquuntur. Quod Theodoretus Episcopus Cyri πλήρωμα hoc ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ in futura demum vita contingere statuat, jam supra, ubi ἄνδρα τέλειον juxta secundum Interpretum ordinem exposuimus, è Tomo III. Oper. fol. 308. ostensum est. Si quis Remigii Rhemensis Episcopi Explanations in h. l. fol. 346. evolverit, πλήρωμα sive plenitudinem hanc, de perfecto & integrato in vita æterna Electorum numero intelligi animadvertet, & qui Interpretum priora pensii nostri verba εἰς ἄνδρα τέλειον de futura vita exposuerunt, ea quæ sequuntur, εἰς μέτρον ἡλικίας τῆς πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, simili ratione de eodem statu agere censuerunt. Nicolaus Zegerus Tomo V. Criticorum fol. 618. voces ἡλικίας τῆς πληρώματος τοῦ Χριστοῦ Hebraismum continere putat, pro ætate perfectissima quæ Christi est, & Salomon Glassius Philos. S. tract. I. Cap. XIII. fol. 1347. à Christi ætatis accremento ad spirituales in fide & pietate profectum Metaphoricam (forte Rhetoricam) fieri translationem existimat, ut Christus profecit ætate, προέκοπτε ἡλικία Luc. II. 52. usque dum in virili ætate cursum officii suum in terris peregit; sic in fidei pietatis sanctitatisque studio crescentes jugiter proficere debere, cujus complementum absolutè in futuro seculo fiet.

§. 32. Verum ne justo proluxiores simus, non diffitemur, non eos duntaxat qui modum viri perfecti de altera vita, sed etiam qui de hac vita exponunt, tam è nostratium quàm aliorum Theologorum numero μέτρον ἡλικίας de mensura ætatis Christi intelligere, ut illa pro norma habeatur, ad quam Perfectioni operam dantes contendere debeant. Ut, ceu Ægid. Hunnius Comm. in h. l. p. 288. loquitur, quemadmodum Ipse Dominus ab infantia suis annis pro-

progressus quosdam fecit, corroboratus spiritu, proficiens sapientia, & etate & gratia apud Deum atque homines, donec ab uno etatis gradu ad alterum in plenam etatem virilem suam processit: Sic & Christiani spiritus incremento, in fide & agnitione Christi in Virum perfectum proficiant.

S. 33. Quamvis autem hæc explicatio à maximæ in Ecclesia Evangelica autoritatis & præstantiæ Theologis proficiscatur, neque Analogiæ fidei contraria sit, nemo tamen forte mihi vitio vertet, si quam ego foveam in animo sententiam, breviter ostendero. Videtur mihi, Paraphrasin Schmidianam præ cæteris commentationibus esse eligendam, quæ ψ. 13. sic exponit: Donec perveniamus omnes, ii etiam, qui adhuc increduli sunt, in unitatem fidei, & agnitionis filii in virum quasi perfectum & constantem, qui ad usum rationis jam plenum pervenit, & per experientiam exercitatos sensus habet; in mensuram tamen etatis adultæ, ad quam Christus fideles suos in hac vita provehit, in qua non facit perfecte sanctos, sed hanc plenam perfectionem sanctitatis in æternam vitam differt. Dico itaque, Apostolum Paulum, qui hoc capite IV. Epistolæ ad Ephesios auditores suos πρὸς τὴν ἐνότητά τῷ πνεύματι ψ. 3. καὶ ἰῆς πίστεως καὶ ἰῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἡμῶν Θεοῦ ψ. 13. excitaturus erat, sub schemate τῷ σώματι ψ. 4. & 12. καὶ ἄνδρὸς τελείου ψ. 13. in hoc schemate persistere, & vocem ἡλικίας idem esse ac ἄνδρὸς τελείου, quâ loquendi formula modo usus erat Apostolus, quo sensu utraque Phrasis ad similitudinis evolutæ πρότασιν spectat. Quemadmodum vir perfectus sive adultæ ætatis non tantummodo membra concinnè unita & perfecte coagmentata habet, verum etiam virilem animi constantiam præ se fert, ut non puerorum more in rebus inprimis ad æternam salutem spectantibus incertus sit & levis; ita & Christiani in unitate fidei constantes & quasi viri perfecti & etatis adultæ esse debent. In quem sensum B. Danhaverus Hodof. p. 1328. respiciens ad figuram ἡλικίας staturæ à S. Paulo monstratam Ephes. IV. 13. *Mysterium perfectionis fidei illustrat.*

S. 34. Sed quorsum τοῦ πληρώματος τῷ χριστῷ? assero, non

non tantum passivè de Plenitudine Christi quâ ille plenus est, sed & activè, qua Viros in unitate fidei perfectos i. e. verè & constanter credentes implet, hæc Apostoli verba loqui, ita ut Christus pro causa efficiente hujus unitatis, perfectionis, & plenitudinis vi locutionis hujus habendus sit. Licet enim causa efficiens Principalis unitatis plenitudinisque hujus sit tota Sacro-Sancta Trinitas, cum opus Divinitatis ad extra sit, & idcirco ad omnes indivisim Personas pertineat, ordo tamen à Luthero Tomo VIII. Jenensi fol. 164. monstratus salvus manet. Quapropter Christus peculiari ratione ab Apostolo vocatur ἀρχηγὸς τῆς πίστεως καὶ τελειότης, Author fidei nostræ & consummator Hebr. XII. 2. ratione sc. meriti, mortis & passionis, vide D. Seb. Schmid. ad Hebr. II. 10. fol. 218. Ille est vitis, nos palmites Joh. XV. 5. Ille Author τῆς δωρεᾶς Ephes. IV. 7. Ille Ecclesiæ corporis sui mystici caput Ephes. IV. 15. V. 23. Ille ὁ πάντα ἐν πᾶσι πληρῶμεν & Ephes. I. 23. qui omnia in omnibus adimplet. Ἐπλήρωσε γὰρ αὐτὴν παντοδαπῶν χαρισμάτων, καὶ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ, καὶ ἐμπνεύσκει κατὰ τὴν προφητικὴν φωνὴν, exponente Theodoro comm. in h. l. Tomo III. Oper. fol. 298. Lit. A. Eam enim implevit donis omnis generis, & in ea habitat & obambulat, juxta vocem propheticam. Unde Evangelista Joh. I. 16. dicit: Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος & de plenitudine ejus nos omnes accepimus & gratiam pro gratia. Ἡ γὰρ τῶν Θεῶν χαρισμάτων ἀναβλύζουσα δόσις, ἀπὸ τοῦ πληρώματος τοῦ υἱοῦ, καθάπερ ἐξ ἀεχνᾶς πηγῆς, εἰς ἐκάστην ἔρχεται ψυχὴν, ὥστε ἂν φαίνοιτο τῷ λαβεῖν ἀξία. Divinarum enim gratiarum donum scaturiens ex plenitudine Filii tanquam perenni fonte in unamquamque animam, si tanta acceptione digna videatur, illabitur. Juxta Cyrillum Alexandr. Catenâ in Joh. p. 36. Et Theophylactus Bulgariæ Archi-Episcopus comment. in Joh. Cap. I. fol. 569. Edit. Paris. Lit. E. Οὐ ἴσοσάυτην inquit, ἔχει (ὁ Χριστὸς) τὴν χάριν, ὅσιν οἱ πνευματοφόροι ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἐκ τῆς ὑπάρχουσας πάντος ἀγαθῆς, καὶ πάσης σοφίας καὶ προφητείας, ὑπερβλύζει αὐτὴν πᾶσι τοῖς ἀξίοις, καὶ ἐν τῷ ὑπερβλύζειν πλήρης διαμένων, καὶ ὁδέποτε κενέμεν & Majorem gratiam habet (Christus) quàm qui spiritu afflabantur homines, nam fons omnis boni &

omnis sapientiæ ac prophetiæ existens, supereffluit, & dat ipsam omnibus dignis, & effluens plenus manet, ac nunquam exhauritur. Confer Chrysostomum multâ suavitate hoc Johannis effatum exponentem, T. II. in Nov. Testam. Homil. XIII. in Johann. fol. 88. Edit. Francof. ubi de Christo dicit. Lit. C. ὁ μεθεκτὴν ἔχει τὴν δωρεάν, ἀλλ' αὐτοπηγὴ καὶ αὐτοεἰς ἐστὶ πάντων τῶν καλῶν. αὐτοζωὴ καὶ αὐτοφῶς, καὶ αὐτοαληθεία. καὶ ἐν ἐαυτῷ συνέχων τῶν ἀγαθῶν τὸν πλεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀπαντας ὑπερβλύζων αὐτὸν, καὶ μετὰ τὸ ὑπερβλύσαι μένων πλήρης. ἐν ᾧ δὲν γὰρ ἐλαττέμεντο ἐκ τῆς εἰς ἑτέρας χορηγίας, ἀλλ' αὐτοπηγάζων, καὶ πᾶσι τῶν μέλαδιδὲς τῶν καλῶν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένει τελειότητι. Non habet donum per participationem sive communicationem, sed est fons Ipse & Ipsa radix omnium Bonorum. Ipsa vita & Ipsa lux & Ipsa veritas. Non in seipso bonorum divitias continens, sed etiam in alios omnes diffundens illas, & post diffusionem plenus manet, neque ex eo, quod aliis suppeditet, minuitur, sed divitias suas elargitur semper uberius, cumque omnes his bonis impertiat, in eadem manet perfectione.

S. 35. Ut vero constans hæc fidei unitas Virum spiritualiter perfectum constituens oculis clarius subjiciatur, qualisque Perfectio sit, non absoluta sc. sed comparata, melius intelligatur, à positiva objecti descriptione ad negativam se confert Apostolus ψ. 14. comprehensam. ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. Ut non amplius simus infantes, fluctuantes & circumlati omni vento doctrina, per defraudationem hominum & astutiam, ad ambages erroris. Hic ante omnia observanda est textus hujus 14. cum antecedentibus connexio. Quem aliquoties in hac dissertat. allegavimus, Robertus Bodius à Trocho regia Scotus comment. in h. l. fol. 523. a. temeraria prorsus interpretandi ratione usus, hunc vers. 14. non cum antecedente 13. sed vel cum ψ. 11. vel cum 12. connectit, non alium in finem, quam ut sententiam suam, Apostolum scilicet de Perfectione alterius vitæ agere, posset tueri. Cum versus 14. de hujus vitæ statu, ubi puerili levitati & ignorantia, variis animi motibus aliisque incom-

incommodis obnoxii sumus, aperte loquatur. Συνάφεια autem cum verbis immediate præcedentibus indicatur per particulam conjunctionalem ἵνα ut. Quemadmodum autem tam Hebraeorum conjunctio יחד quam Græcorum ἵνα & æquipollentes, non semper αἰτιολογίας vel causa finalis sed & crebro ἐκβάσεως eventus significationem habent, quod jam olim Damascenus L. IV. de O. F. cap. 20. fol. 364. observavit. Τὸτο ἰστέον, ὅτι ἔθ' ἢ γὰρ γροῦν τινὰ ἐκβατικῶς ὀφείλοντα λέγεσθαι, αἰτιολογικῶς λέγειν. Hoc sciendum, quod mos Sacra Scriptura sit, nonnulla, quæ eventualiter deberent dici, causaliter enunciare; ita vocula ἵνα non semper τελικῶς seu de causa finali, sed quandoque εἰδικῶς specificativè vel ἐξηγητικῶς explanativè adhibetur. ut Joh. XV. 8. ἐν τῷ ἐδοξάσθῃ ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρῃτε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί, in hoc glorificatus est Pater meus, ἵνα ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. hoc est, eo ipso, dum fructum fertis copiosum, & Discipuli mei reddimini, Pater meus glorificatur. Confer Joh. XVI. 7. συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω, expedit vobis ut ego vadam, i. e. abitus meus est illud ipsum quod vobis expedit. pari ratione dicimus in loco nostro particulam conjunctionalem ἵνα vim ἐξηγητικήν sive explanativam habere eorum quæ in antecedente versiculo dicta sunt. Quando quis quæreret, ad quam ergo perfectionem credentes in hac vita ascendere possint? respondet Apostolus versu 14. non ad summam, quæ ab omni nævo aliena est, sed quæ in puerilis ignorantiae levitatisque, animi fluctuantis & ad hominum malefactorum dolosas circumventiones agitati absentia consistit.

§. 36. In hac ergo descriptione perfectionis negativa observamus primo Objectum prohibitum, animi nempe inconstantiam & levitatem, quæ sub triplici similitudine proponitur. Prima desumpta est à νηπίοις infantibus, parvulis. ἵνα μὴκέτι ὦμεν νήπιοι ne amplius simus infantes. Νήπιος Wolfgango Musculo Dufano Reformatæ Religionis interpreti comment. h. l. fol. 108. dicitur quasi νὴ εἶπας i. e. fari non valens. Per Synecdochen adhibetur etiam ad descriptionem parvulorum loquendi facultate præditorum. Νήπιος lau-

dabili sensu occurrit Matth. XXI. 16. ἐκ σόματ^{ος} νηπίων καὶ
 θηλαζόντων καὶ ηὐλίσσων αἶνον, ex ore infantium & lactentium perse-
 cisti laudem. ex Psalmo VIII. 3. loco νηπίων parvulorum,
 ubi B. D. Gejer. comment. ad h. l. per νηπίους simpli-
 ces ac in fide sincere homines intelligit, τῇ κακίᾳ νηπιόζοντας,
 qui malitiâ pueri sunt 1. Cor. XIV. 20. ad Evangelii præ-
 conium laudesque Christi in orbe ebuccinandas electos.
 Confer. Matth. XI. 25. & de voce παιδίων pari usu adhibita
 Matth. XVIII. 3. 4. 5. XIX. 14. Marc. X. 15. In loco ve-
 ro nostro sensu illaudabili vox νήπιοι occurrit, ut denotet
 parvulos ignaros, stultos, & deceptu faciles, quemadmodum
 Paulus Hebr. V. 13. νήπιον pro λόγῳ δικαιοσύνης ἀπειρώ sermo-
 nis justitiæ imperito usurpat. vide D. Seb. Schmid. ad h. l. fol.
 545. Homerus νήπιον ponit pro homine imperito, qui omni judi-
 candi facultate destituitur Iliad. B. ψ. 38. f. m. 52.

Φῆ γὰρ ὅγ' αἰρήσεν Πριάμῳ πόλιν ἡμάλι κείνῳ

Νήπι^{ος}. ὃ δὲ τὰ ἤδη ἂν ᾔειπε Ζεὺς μήδετο ἔργα.

Putabat enim ille se capturum Priami urbem die illo

Insipiens: neq; enim novit quæ utiq; Jupiter moliebatur opera.
 ubi in Scholiis Didymi fol. 28. νήπι^{ος} explicatur per ἀ-
 φρων, ἀνόητ^{ος}, amens, stultus, quæ Lexico suo inse-
 ruit Suidas ad νήπι^{ος} T. II. fol. 226. & Eustathius in suis
 παραμβολαῖς ad h. l. fol. 168. scribit. ἔθ^{ος} Ὅμηρ^{ος} ἐν πολλοῖς
 ἀναφωνεῖν τὸ νήπι^{ος} ἐπὶ τῶν μὴ βουλευμένων, ἢ μὴ νοούντων καλῶς.
 Mos est Homero multoties exclamare vocem νήπι^{ος} in eos scilicet
 qui rem non bene meditantur vel perpendunt. Sic Iliados E.
 ψ. 406. f. 196.

Νήπι^{ος}, ὃ δὲ τὸ οἶδε κατὰ φρένα Τυδεί^{ος} υἱός.

Parum prudens Tydei filius hoc non capit.

Ubi iterum Scholiastes f. 105. loco νήπι^{ος} habet ἀφρων, amens.
 Conf. Odyss. Δ. ψ. 31. 371. 818. ubi Interpres νήπι^{ος} vertit stultus.
 Ob quam mentis ignorantiam iudicii; imbecillitatem faci-
 le decipiuntur νήπιοι, & ad quamvis levitatem inclinant, hinc
 Theodoretus comment. in l. h. fol. 308. D. inquit. Ἰδίων
 τῶν ἐτι νηπίων τὸ τῆς γνώμης ὀξύρροπότης καὶ κῆφον. Levitas animi
 & mobilitas puerorum propria est. Erasmus Schmidius observat.
 ad h. l. fol. 1175. per νηπίους intelligit eos die man alles
 übers

überreden fan. Drusus Tom. V. Criticorum Annotatis ad h. l. fol. 621. vocabulum *νηπιος* declarat per פתאים simplices, deceptuque faciles, & omni verbo credentes. Sicut etiam in Symmachi versione Prov. I. 4. pro פתאים legitur *νηπιος*. in Theodotionis verò *ἀπαλμπέριος* deceptis. in Lekach Tob five Lexico Hebraeo-Germanico juxta seriem Librorum biblicorum adornato, Thoren. singularis פתא notat imperitum, qui facile decipitur ac inescatur, proque persuadentis lubitu ducitur, juxta Gejer. ad Prov. I. 4. fol. 12. à rad. פתה seductus pellectus, persuasus fuit, à via veritatis cor declinavit juxta Kimchium. de quali פתא dicitur Prov. XIV. 15. quod יאמין בכל דבר credat omni verbo. Hinc nonnulli Græcorum *πείσω* derivant. Confer Cornel. à Lap. comment. ad h. l. fol. 511. Hugo Grotius *νηπιος* nostrum cum hebræo vocabulo נערים permutat. נער autem denotat sæpe ejus ætatis hominem, cui infirmum est judicium, quamvis enim נער universam hominis ætatem à conformatione in utero ad viriles usque annos complectatur, ceu Jud. XIII. 7. de Schimschone embryo vi radicis נער excussit, quia embryones in utero materno ad exitum moventur. Exod. II. 6. de Mosche trimestri. 1. Sam. I. 24. de Schemuele ab lactato. Genes. XXXVII. 2. de Josepho annorum 17. Gen. XXXIV. 19. de Sichemo Dinam vitante legitur. quia tamen juniorem ætatem ignorantia comitatur, vox נער ad imperitos, simplices, ac pueriles homines transfertur, forte ex alia radicis נער significatione, quâ asinorum rudor indigitatur. Hinc נער חמור apud Rabbinos asinum rudentem notat. Confer R. Salomonem Jarchium, & Rabbi Dav. Kimchi ad Jerem. LI. 38. Hac itaque à *νηπιος* deprompta similitudine tam ad ignorantiam, quàm credulitatem, perfectionis Christianæ studiosis exuendam respicitur. vide Balduin. ad h. l. fol. 207.

§. 37. Altera similitudo à fluctibus maris desumpta per κλυδωνιζόμενοι indicatur, à verbo κλυδωνίζομαι fluctibus agitor, quo LXX. interpretes usi Esaja LVII. 20. pro והרשעים כים נגרש At impii (erunt) sicut mare impulsum, dixerunt: *οἱ δὲ ἄδικοι κλυδωνισθήσονται* impii vero fluctibus ma-

ritimis agitabuntur, à κλύδων *fluctus*, quod occurrit Luc. VIII. 24. & Jac. I. 6. unde κλυδώνιον *unda*, verba κλυδωνῶ & κλυδωνίζομαι, notante Suida T. I. fol. 1478. κλύδων verò descendit à κλύζω *abluo, eluo*. Quemadmodum verò aliàs in Sacra Scriptura Psalm. XLII. 8. & XXCVIII. 8. per fluctus marinos calamitates & pœna denotantur, quod hæ perinde irruant, & noxiæ sint, ac fluctus marini navibus esse solent; ita etiam *animorum instabilitas sive dubitatio* hâc voce κλυδωνιζόμενοι indicatur, quando quis in rebus ad fidem spectantibus instar fluctuum modo sursum modo deorsum, modo in dextram, modo in sinistram partem, modo versus ortum modo occasum impulsorum, modo in affirmativam modo in negativam sententiam, modo in hanc modo in illam religionem inclinat. Quam fluctuantem inconstantiam à preces fusuro remoturus Apostolus Jacobus I. 6. αἰτέῖω inquit, ἐν πίστει, μηδὲν διακινούμενον, ὁ γὰρ διακινούμενον ὅμοιον κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζόμενον καὶ ῥιπιζόμενον. *Petite in fide, nihil addubitans: addubitans enim similis est fluctui maris ventis agitato & jactato*. Cujusmodi κλυδωνιζόμενοι erant Dubitantes illi, qui hærebant dubii, utrum Deum verum, an verò Baal essent culturi, quos Elias propheta 1. Reg. XVIII. 21. alloquitur, עַד מָתַי אַתֶּם פּוֹסְפִים עַל שְׁתֵּי דעות *quousque vos estis claudicantes super duabus opinionibus*. ubi Chaldeus transtulit: עַד אֵימָתַי אַתֶּן פְּלִיגִין לְתַרְין פְּלִיגִין *usque quo divisi estis in duas partes?* Et LXX. ἕως πότε ὑμεῖς χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέρων λαῖς ἰγνύουσ. *usque quò claudicabitis vos in ambobus poplitibus?* quod aliàs Græci unicâ voce ἀμφιγύης vel ἀμφιχῶλος absolvunt, quæ utroque pede claudicantem denotat. Sic Homerus ἀνδρὸς δειλῆς viri timidi characterem depingens Iliad. N. ψ. 281. inquit. p. m. 496.

Οὐδὲ αἱ ἀλγέμεναι ἡοδὸν ἐρπύσσει ἐν φρεσὶ θυμὸς,

Ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων πόδας ἵζει.

Non huic firma satis mens est in pectore, verum

Claudicat, inque pedem residet proclivis utrumque.

Quoniam itaq; tempore Apostolorum, non sibi tantum ab Ethnicis verum etiam à Judæis, variisq; Hæreticis, è Schola Simonis Hypocritæ, qui pietatem simulabat, interea cum Helena sua Baccha-

chanalia vivebat, teste *Epiph. T.I. Oper. fol. 55. & seq.* pro-
 nitis, imprimis verò à *Pseudo-Apostolis*, genuinorum Eccle-
 siæ ministrorum intensissimis hostibus, dona eorum &
 labores extenuantibus, famamque arrodentibus, ceterum
 superciliosis, insolentibus, & incrustatâ vitæ sanctimoniâ
 turgidis magnopere timendum erat, ne animi auditorum
 redderentur κλυδωνιζόμενοι, ideoque fluctuantem hanc du-
 bitationem à Viri spiritualiter perfecti unitate fidei con-
 stantis alienam esse ostendit.

§. 38. *Tertia similitudo* ab Apostolo proponitur his
 verbis: καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ Ἰησοῦ διδασκαλίας, & *cir-*
cumlati omni vento doctrinae. Nonnulli interpretes hæc cum
 priori voce κλυδωνιζόμενοι unam tantum proferre Metaphoram
 existimant, ut quidam κλυδωνιζόμενοι sint, per sequentia
 explicetur, imo alii hæc omnia ad primam vocem νήπιοι re-
 ferunt. videatur inter alias versiones *Syrus & Arabs.* Ve-
 rum cum Scripturæ Thesaurus pro amplitudine sua expo-
 nendus sit, virique insignes diversas similitudinum προλα-
 σεις constituent, his refragari noluimus. B. D. *Dannhawe-*
rus *Hodosoph. p. 932.* putat similitudinem desumi ab arun-
 dine à quovis vento ventilata. Qualis κάλαμος ὑπὸ ἀνέμου
 σαλευόμενος *Johannes Baptista* non fuit *Matth. XI. 7.* imò
B. Lutherus ipse, *Tomo IV. Altenb. fol. 314. a. & T. IX. fol.*
1493. b. Metaphoram ab arundine desumit. *Tomo verò I. fol.*
810. b. ab arborum summatibus, von den Baum-Ripffen/
 die vom Winde hin und her fahren. D. *Nicolaus Selnecker*
 comment. in l. h. fol. 57. scribit, vocem περιφερόμενοι sum-
 ptam esse vel à cunis, in quibus infantes ad somnum conci-
 liandum ab una in alteram partem moventur: vel ab arun-
 dinibus, quæ ventis agitantur, & stabiliter se oculis non
 offerunt, vel etiam à superficietenus aliquid attingentibus &
 circumferentiam circumeuntibus vulpino more, sicut de
 felibus dicitur, pulmentum fervens & calidum non auden-
 tibus gustare, & tamen circumeuntibus. D. *Michael Ra-*
gerus *Consistorii Regii Assessor & Superintendens Ducatus*
Verdenfis comment. in h. l. fol. 54. πρόστασι à navibus gu-
 bernatore destitutis. *Calvinus* autem comment. in h. l. fol.

735. à stipulis vel aliis rebus infirmis, quæ prout se ventus moverit, agitantur, explicant.

§. 39. In ἀποδόσει verò per πάντα ἄνεμον ἡς διδασκαλίας Remigius fol. 346. Dialecticam mundanamque sapientiam cui Ephesii dediti erant, intelligit. Quod, nisi de studii Dialectici abusu tantum accipiatur, circumventionibus scilicet sophisticis eorum, qui διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰ σοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ κατὰ χεῖρὸν συλαγωγῶσι Col. II. 8. in utilissimæ Disciplinæ contemptum vergit. Communiter Exegetæ Doctrinas falsas erroneasque designari putant, variasque comparatarum vento doctrinarum rationes afferunt, quæ legi poterunt apud Balduinum, Loc. commun. comment. ad h. l. §. 15. fol. 915. Nos locum hunc nostrum ex Hebr. XIII. 9. explicamus, ubi Hebræos dehortatur Apostolus, διδασκαίς, inquiens, ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε. Doctrinis variis ac peregrinis ne circumferamini. πᾶς itaque ἄνεμος τῆς διδασκαλίας sunt Doctrina varia & peregrina, quæ aliud quid prædicant, quàm illa doctrina, quam Ephesii acceperunt à primis Ecclesiæ suæ Doctoribus, constantem nempe atque invariabilem. vide D. Seb. Schmid. comm. ad Hebr. XIII. 9. fol. 1429. & 1469. siue doctrinæ illæ ad Libertismum introducendum tendant, qualem postea foverunt Rhetoriani à Rhetorio quodam originem ducentes, qui omnes hæreticos rectè ambulare & vera dicere affirmabat, teste Augustino de Hæres. cap. LXXII. Apellis forte surculi, apud Euseb. Hist. Eccles. L. V. c. 13. fol. 177. Edit. Vales. dicentis: μὴ δεῖν ὅλως ἐξετάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἕκαστον ὡς πεπίστευκε διαμένειν, non esse omnino examinandam fidem, sed unumquemque in eo, quod semel imbibisset, perstare oportere. Sive ad Scepticismum inclinent, hominum sc. ἀσφάλειαν λόγων περὶ ὧν κατήχηθησαν certitudinem verborum de quibus informati sunt, Luc. I. 4. non attendentium, quali Hugo Grotius laborabat, prout à Zentgraviana accurratione ostensum est Disput. de Cathecheseos Necessitate in Ecclesia, ex Ebr. V. 12. VI. 1. paragr. 15. p. 15. Sive ventus illæ doctrinæ ad Eclogismum Theologicum fautores impellat, σύμπτειν quoddam vel ἐκλεκτικὸν ex quacunque reli-

religione, de quo in genere Philosophico ἐκλεξαμένων sc. τὰ
 ἀρίστωντα ἐξ ἐκάστης τῶν αἰρέσεων, feligentium quæ placerent, ex
 qualibet secta, ut ait Suidas, & Diogenes Laërt. Proœmio
 Segm. 21. fol. 14. Edit. Amstelod. 1692. legi meretur post
 Clementem Alexandrinum L. I. Stromat. fol. 388. & Lactan-
 tium Libr. VII. de Divino Prœmio c. 7. fol. 468. Gerh.
 Joh. Vossius de Philos. Sectis cap. 21. & Joh. Christophorus Stur-
 mius Disp. de Philosophia Sectaria & Electiva 1679. Altorfi
 habita. Specimen ejusmodi Eclogismi Theologici nostro
 tempore edidit Autor libelli 1701. sub titulo freymüthige
 Gedancken einiger freyer Sudländer oder Severambes
 über den Statum Religionis in Teutschland / worinnen
 fürnemlich die Religio Prudentum defendirt und approbirt
 wird / incongruè genus illud ἐκλεκτικὸν rebus sacris accom-
 modans, sicut iterum pro consueta sua eruditione osten-
 dit Venerandus maximè Dominus D. Zentgravius noster in Thesibus
 Theologicis hodiernis Origenismi, Eclogismi, Syncretismi & Pietis-
 mi Assertoribus oppositis, Thes. II. p. 6. sive ventus ille do-
 ctrinæ ad Syncretismum omnium Vertumnorum Helenam,
 Unionem Ecclesiasticam inter dissidentes intendentium
 ducat, veræ πληροφορία τῆς συνέσεως Col. II. 2. τῆς ἐλπίδος
 Hebr. VI. 11. τῆς πίστεως Hebr. X. 22. adeoque veræ homi-
 nis perfectioni contrariatur, cum omnes & singulæ hæ
 Doctrinæ nil nisi meram rerum credendarum incertitudi-
 nem in animum inducant, & instabilitatem, cujus memi-
 nit Hieronymus Tomo VII. Oper. comment. in Eccles. c. II.
 fol. 54. b. dum arundinis instar vel plumæ modo in hanc
 modo in illam sententiæ prælibatæ partem homo incon-
 stans impellitur. Ceterum de fidei certitudine his Apo-
 stoli verbis intentâ confer Luther. Tom. II. Altenb. fol.
 533. b. & Tom. III. fol. 163. b. ubi versui nostro 14. cum
 aliis adducto subjicit : Derohalben nur immer weg mit
 den Philosophis es sind gleich Sceptici oder Academici,
 die also kein Ding haben wollen gewiß verjahren. Wir
 Christen müssen unserer Lehre auffß allergewiste seyn / und
 gründlich und ohn alles Wanken wissen / ja oder nein zu
 sagen / und da. . . zu bleiben. Adde Tom. IX. fol. 1125.

S. 40. *Causa* inconstantiae hujus malè certae fideique ἀσφαλεία contrariae ab Apostolo his verbis indicatur : ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ per defraudationem hominum & astutiam. Subjectum hujus κυβείας sunt ἄνθρωποι homines, non Pythagoræi maximè, ut Grotius in h. l. putat, magicis artibus Ephesi exercitis celebres, sed Pseudo-Apostoli inprimis, à quibus ut & aliis hæreticis majus quàm à Pythagoræ sectatoribus Neochristianis imminebat periculum. Hi operam dabant κυβείᾳ καὶ πανουργίᾳ. κυβεία derivatur à κύβῳ, quod extra usum Geometricum cubi significatione etiam tesseram denotat. Hinc ἀναρρίπτειν τὸν κύβον tesseram jace-re sive aleam mittere. Κυβεία ergò significat aleationem, juxta *Erasmum* Roterod. in Annotat. ad h. l. fol. 633. vel *lufum* aleæ, sive tesserarum, de cujus speciebus variis apud antiquos usitatis videatur *Julius Pollux* in Onomast. Libr. VII. Cap. XXXIII. Sect. 10. fol. 374. ubi Πλεισβολίνδας, Ἀρτισμῦς, Διαγραμμισμῦς, χαλκισμῦς, Ἰμαντελισμῦς, & Ναυμαχίας meminit de quibus, qui plura velit, evolvat *M. Antonium Delrio* in *Senecam*, & *Salmasium* in *Historiæ Augustæ* Scriptores, præcipuè verò *Johannis Meursii* *Græciam ludibundam* sive libr. singularem de *Ludis Græcorum*, & huic annexum *Danielis Souteri* *Flandro-Britanni Palameden* sive de *Tabula Luforia*, *Alea*, & variis ludis Libros tres, quorum primus *Philologicus*, secundus *Historicus*, tertius *Ethicus* sive *Moralis* est. Nec *Hebræos* hoc ludi genus latuit, apud *Rabbinos* etenim occurrunt בקוביא המשחקים ludentes alea. qui in Jure Talmudico erant פסולים לדון ולהעיד inidonei ad judicandum & testandum, *Massech. Sanedrin* fol. 24. 2. Et בקוביא המשחק ludens alea notante *Rabbi Mosche Ben Maimon* tractatu גזילה de rapina, habebatur גזלן pro raptore. ab hac voce corrupta Græca קוביא dicebatur קוביוסטוס *Aleater*, κυβευτής, à *Rabbi Salomone* vocatus גונב נפשות furans animas i. e. ad aleæ lufum seducens. κυβευται enim propriè apud *Chrysostomum* *Homilia XI.* in *Epist. ad Ephes.* Tomo V. Oper. in N. T. fol. 955. & *Theophylactum* comment. in h. l. fol. 537. λέγονται οἱ τοῖς πειτοῖς κεχρημένοι dicuntur talis utentes. Quoniam verò ejusmodi Aleatores multipli-

tiplices dolos & technas, ut collusores suos jactibus numerisque decipiant, adhibent, ἰδιον enim teste Theodoro Tomo III. Oper. fol. 308. comment. in h. l. sub finem, τῶν κυβερνῶντων ἡδε καὶ κείσε μεταφέρειν τὰς ψήφους, καὶ πανόργως ἔτο ποιεῖν. *Proprium est ludentium tesseriis, ut calculos huc & illuc transferant, & callidè hoc faciant. Confer Lucam Osiandrum in h. l. Apostolus Paulus in loco nostro per κυβείαν, omnes Hæreticorum fallacias, dolos, machinas voluit indicare, quibus incautos Doctrinæ Apostolicæ Auditores decipere conabantur. Gregorius Nyssæ Episcopus Tomo II. Operum, Orat. XII. fol. 737. A. Edit. Paris. tales κυβερνῶντες spirituales alia similitudine egregiè illustrat: ὥσπερ inquiens τὸ δηλητήριον ὃ φαρμακεὺς εὐπαράδεκτον ποιεῖ τῷ ἐπιβουλευομένῳ μέλιτι καταχλυνάνας τὸν ὀλεθρον, quemadmodum veneficus Lethale venenum sumptu facile reddit ei, quem insidiosè necare vult, melle exitium edulcans, sic etiam Hæretici deceptores ταῖς κομψείαις τὸ φθοροποιὸν δόγμα διόντινι μέλιτι καταχρώσαντες, festivis argutiarum captionumque invitamentis dogma mortiferum velut melle quodam illitum, simpliciorum animis infundunt, eosdemque necant. Quibus argutiarum rationibus accenset Cyrillus Hierosolym. Cateches. IV. Illuminat. fol. 24. Χρησολογίαν καὶ εὐλογίαν, dicens: αἱρετικῶν παῖδες διὰ τῆς χρησολογίας καὶ εὐλογίας ἀπαλῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων, ὥσπερ μέλιτι ἢ τῷ χρυσῷ προσηγορία, τὰ τῶν δυσσεβῶν δογμάτων ἰοβόλα συγκαλύπτουσι. Hæretici per blandiloquentiam & Eloquentiam corda simplicium seducant, tanquam melle Christi nomine, venenata atque impia dogmata occultantes. Inter primaria verò τῶν κυβερνῶντων præsidia numerari mereatur simulata vitæ morumque Sanctimonia, prout in Historia Ecclesiastica Sanctulorum Encratitarum, Montanistarum & Marcionitarum Hypocriticæ Pietatis frequentia occurrunt exempla, quam larvatam morum Sanctitatem severa comitabatur vitiorum correctio, unde Montanus nomen ἐλεγκτικὸν affectabat, morum correctoris, referente Eusebio Libr. V. Histor. Eccles. c. 15. fol. 181. His aliisque artibus operam dantes κυβερνῶντες illi veros verbi divini præcones more nostrorum Pietistarum atrocissimis calumniis proscindebant, quasi officio suo non strenuè satis fungerentur, genuinamque Pie-*

tatis praxin nimium frigidè hominum oculis subjicerent. Juxta Oecumenium comment. in h. l. fol. 635. Ποῦ μὲν τὸτο, ποτὲ δὲ ἐκείνο διδάσκοντες, καὶ μεταβαίνοντες αἰεὶ ἀπὸ τούτου εἰς τούτο πανέρως. Modo hoc modo illud docentes, & ab alio ad aliud cal- lidè & astutè deflectentes.

§. 41. Altera vox est πανουργία deceptionis fraudu- lentæ causam notans, licet enim apud Scriptores Græcos quandoque bono sensu occurrat, ceu Suidas in Lexico fol. 420. scribit: πανῦργος λέγεται καὶ ὁ πάνυ φρόνιμος, καὶ ὁ πάντα ἐπισάμενος, Πανῦργος dicitur homo valde prudens & omnia sciens. Et fol. 421. τὸν πανῦργον δὲ εἰς τὸν φρόνιμον μεταλαμβάνουσι, vocem πανῦργον transferunt etiam ad hominem pruden- tem. Item pro homine solerti, dexteritate ingenii valente ad quidlibet faciendum, observante Selneccero comm. ad h. l. fol. 58. Plerumque tamen vitium denotat, ut πανῦργος sit ὁ πάντα ἐν πονηρίᾳ ἐργαζόμενος qui omnia facit in improbitate juxta eundem Suidam fol. 420. unde à Polluce L. III. onom. c. 27. p. 163. τὸ ὑπελόν, δολερὸν, κακῦργον, πανῦργον, ἐπίσκιον, σκολεινὸν, σκολιὸν, ἐργῶδες. Et L. IV. Cap. 6. p. 283. σοφιστὴς, κρυψίνης, γονυεύλικός, κακῦργος, πανῦργος, ψεύστης, καταπε- πλασμένος &c. Et Libr. IV. c. 7. fol. 184. σοφίζεσθαι, γονυεύειν, ἀπαλᾶν, κακουργεῖν, πανουργεῖν, δολεῖν, τεχνάζειν, ψεύδεσθαι, &c. copulantur. Et in sacro Novi Testamenti Codice, quoties adhibetur πανουργία Luc. XX. 23. 1. Cor. III. 19. 2. Cor. IV. 2. XI. 3. vitium animi, & πανῦργος semel tantum usur- patum 2. Cor. XII. 16. hominem vitiosum significat. Quid verò vitii speciatim designet, B. D. Gerhard. Harmonia Evangelica Cap. CLIV. fol. 1137. bene explicuit his ver- bis: Πανουργία significat quandam ad male agendum solertiam longo usu & tractandis rebus variis quæsitam, deducitur enim à πᾶν & ἔργον unde reddi potest per calliditatem, dicitur enim La- tinis callidus vel à callendo, quod omnis generis dolos calleat, vel quod usu artis Sinoniæ (i.e. veteratoriæ, Sinon enim vetera- tor & proditor erat in exercitu Græcorum, de quo v. Vir- gil. l. II. Æn. v. 79.) callum jam obduxerit, ein durchtriebener Schalk. LXX. Interpretes Jos. IX. 4. Gibeonitarum astutiam, quod ἡμῶν fecerint, descripturi verterunt

μετὰ πανουργίας. Et 2. Cor. XI. 3. de Serpentis Paradisiaci cal-
 liditate usurpat Apostolus Evam decipientis ἐν τῇ πανερ-
 γίᾳ αὐτῆς. Et quando Gen. III. 1. de isto serpente dicitur
 והנחש היה ערום מכל חית השרה אשר עשה יהוה אלהים
 Verum enim vero serpens factus est astutus præ omni fera agri, quam
 fecerat Jehova Deus, Aquilas Ponticus Synopæus, teste
 Theodoretō Tom. I. Oper. Quæst. in Genes. XXXI. fol. 29.
 sic interpretatus est: Καὶ ὁ ὄφης ἦν πανουργὸς ἀπὸ παντὸς ζώου τῆς
 χώρας, ὃν ἐποίησεν κύριος ὁ Θεός. J. Forsterus Augustanus D.
 Theol. & Hebr. L. Prof. in Academia Witteb. hanc vo-
 cem πανουργία in Lexico Hebr. fol. 622. confert cum תַּשְׁוּת
 Prov. IV. 24. quā omnis pravitas, tortuositas aut anomalia à
 Legis divinæ norma deflectens juxta Gejer. comm. ad Prov. IV.
 24. fol. 207. significatur. Non opus esse arbitror, ut pro-
 lixius vocabuli examen è Doctōrum Virorum sive commen-
 tationibus sive versionibus tractationi nostræ præmissis institua-
 mus, cum summa huc redeat, quod πανουργία Adversario-
 rum Viro Perfecto inimica primo includat σοφιστικὴν, quā
 captiosis rationibus doctrinam suam asserere frivolisque
 distinctionum argutiis aut vim veritatis eludere, aut ho-
 minum oculos ita perstringere conantur, ut veluti pulve-
 re injecto nihil distinctè videre valeant. Deinde πανουργία
 ψευδορητορικὴν involvit, quando πανῦργοι fucato verborum
 lenocinio, multisque clamoribus doctrinam suam com-
 mendare solent. Tertio etiam ὑποκριτικὴν includit, quando
 simulata vitæ sanctimonia, corporis cultu, vultu, incessu
 simpliciores in sui admirationem rapere satagunt, atque
 ita tam in conventiculis suis ad veritatis indaginem scilicet
 & pietatis restaurationem institutis, quàm in concionibus
 ad populum habitis, totâque vitæ privatae ratione phantaf-
 mata sua student commendare. In quibus partibus πανερ-
 γία cum κυβεία magnam affinitatem habet. Quapropter
 cum nonnullis Græcorum Patribus Scholiastes Græcus
 κυβείαν per πανουργίαν explicat. Præter memoratas vero par-
 tes vocabulo utrique communes πανουργία omnium animi cor-
 porisque virium intentionem involvit, qua Deceptores isti
 πανῦργοι sunt πρὸς τὸ μέθοδον εὐρεῖν καὶ πρόφασιν πλάνης, πάντα

πρὸς τὸ ἀπαλῆσαι μηχανώμενοι, ceu *Græci Scholiastis* verba habent, vel juxta *Calov. Bibl. Illustr.* toto nisu in id incumbunt, ut quovis modo alios circumveniant.

§. 42. E quibus κυβευλῶν καὶ πανέργων *Finis* elucet, ab Apostolo his verbis intimatus : πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης, *ad ambages erroris* : quod *Codex Alexandrinus* in *Bibliotheca Regia Anglicana*, sicut *Exemplar Oxoniense* è *Theatro Sheldoniano* emissum testatur, ut & *Manuscriptum Grotianum* hic legat πρὸς τὰς μεθοδείας τῆς πλάνης τῆς Διαβολῆς, jam supra animadversum est. Confer *Luther Tom. V. Altenb. fol. 509. b.* Prolixa hîc diversorum Interpretum commentatio est. Nos ad *Pensi Inauguralis* finem properantes è *potioribus Ecclesiae Græcæ Patribus* quid per μεθοδείαν τῆς πλάνης intelligatur, exponemus. Unus duntaxat adhuc locus est, quo μεθοδείας vocabulum occurrit, nempe *Ephes. VI. 11.* ubi Apostolus Ephesios ad armaturæ spiritualis induitionem excitat, πρὸς τὸ δύνασθαι εἶναι πρὸς τὰς μεθοδείας τῆς Διαβολῆς, ut possint stare contra insidias Diaboli. Ad hunc locum *D. Chrysostomus* scribit *Homil. XXII. Tom. V. Oper. in N. T. fol. 1051.* Οὐκ εἶπε πρὸς τὰς μάχας, ἔδὲ πρὸς τὰς πολέμους, ἀλλὰ πρὸς τὰς μεθοδείας. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς, ἔδὲ φανερώς ἡμῖν ὁ ἐχθρὸς πολεμεῖ, ἀλλὰ μεθοδεία, τί ἐστὶ μεθοδεία; μεθοδεῦσαι ἐστὶ τὸ ἀπαλῆσαι, καὶ διὰ μηχανῆς ἐλεῖν ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν γίνεται, καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, καὶ ἐν παλαίσματι ἐπὶ τῶν παροχόντων ἡμᾶς. Non dicit adversus pugnas neque adversus bella, sed adversus insidias, neque enim incautè & apertè nobiscum bellum gerit inimicus, sed ex insidiis, quæ dicuntur μεθοδεία. Quid est autem μεθοδεία? μεθοδεῦσαι est decipere, & compendiaria via ac ratione capere ac superare : quod quidem fit & in artibus & in orationibus & in factis & in lucta in iis, qui nos seducunt. Quibus ferè, ut solet, similia affert *Theophylactus. comment. h. l. fol. 566. Oecumenius* in *Cap. VI. ad Ephes. fol. 648.* verbis Apostoli πρὸς τὰς μεθοδείας τῆς Διαβολῆς, subjicit : ἐκ εἶπε μάχας, ἀλλὰ μεθοδείας. ὅπερ ἐστὶ χαλεπώτερον, οἷον πρὸς τὰς ἐπιβελάς, πρὸς τὰς ἐνέδρας, πρὸς τὰς δόλους. Non dixit pugnas, sed μεθοδείας, quod est perniciosius, idem enim est ac adversus occultas fraudes, adversus insidias, adversus dolos. Ex quibus patet, hæc verba
loci

loci nostri non tantum priorum *κυβείας καὶ πανουργίας ἐπεξή-
γυσιν* sed & *finem* complecti, ut scilicet in varias occultas-
que vanarum opinionum insidias perducantur illi, qui
κυβείαις suis καὶ *πανουργίαις* fidem habent.

§. 43. Quoniam itaque ad hunc finem, *errores nem-
pe & insidias* per diversas *κυβείας καὶ πανουργίας* ab Adversariis in-
stitutas ducit inconstans animorum fluctuatio, nemo mi-
rabitur, quod Apostolus eam à *Viro Perfecto* abesse ostende-
rit, dicens: *μηκέτι ὤμεν non amplius simus.* dum verò Aposto-
lus utitur particula *μηκέτι non amplius*, pristinam fidei in-
constantiam Ephesiis in memoriam revocare voluit, αὐτῶν
πάλαι ἦτο παθόντας, illos olim id esse passos, juxta Chrysostom.
in h. l. fol. 955. adde Theophylact. fol. 537. Quando autem
dicit ὤμεν in persona prima, eleganter Theophylactus l. c. τίθῃσι,
inquit, καὶ ἑαυτὸν, ἵνα μὴ ὡς ὀνειδίζων, ἀλλὰ μεθ' ἡλαρότητος
διωρθώσῃται, se ipsum connumerat, ut non veluti conviciator, sed
cum hilaritate corrigat, per figuram sc. Rhetoricam ἀνακοί-
νωσιν, seu κοινοποιάν dictam, h. e. communicationem, cum lo-
quens iis se admiscet, ad quos vel de quibus loquitur, at-
que sic in prima persona verba formantur, quæ in secun-
da vel tertia persona debuissent formari. cujusmodi κοινο-
ποιὰ legitur Jerem. XIV. 7. vocibus עונינו בנו משובותינו
אמר הנביא בראותו: בנבואה הרעה שיהיה אומר לאל וכולל עצמו בכלל ישראל
ואף על פי שהוא לא היה בו עון אמר עם עונינו ענו בנו.
Loquitur Propheta ad Deum cum vidit in prophetia malum futu-
rum, se ipsum includens sub termino complexo Israelis, licet in illo
nulla fuerit iniquitas, dicit tamen אם עונינו ענו בנו si iniquitates
nostre responderunt contra nos. Quamvis enim in publicis istis
ἡμωρίαις à Deo immissis nemo coram Deo sit innocens, Je-
remias tamen non fuit in numero eorum, quorum iniquita-
tibus Dominus irascebatur. Confer Exod. XXXIV. 9. Dan.
IX. 5. & seq. Sic etiam in Novo Fœdere tam in genere ἐπα-
γορθευτικῶ, ubi leniendæ invidiæ gratia culpæ partem in se
recipit Scriptor sacer, ut 1. Petr. IV. 3. 1. Cor. X. 6. 8. 9.
collatis ψ. 7. 10. quibus in secunda persona sermo formatur,
quàm διδασκαλικῶ primæ personæ Enallage sive κοινοποιὰ
occur-

occurrit. e. gr. 1. *Theff.* IV. 17. ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι, ἀμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς αἼερα. Deinde nos viventes, qui (ita) relictī, unā cum illis rapiemur (demum) in nubes in occursum Domini in aëra. Grotius quidem in notis ad h. l. existimat, putasse Paulum fieri posse, ut judicii generalis tempore ipse viveret. Verum ex 2. ad *Theffal.* II. 2. 3. Paulus eorum sententiam, qui Diei extremi imminentiam sparserant, refutat. Et 1. *Tim.* IV. 1. 2. 3. 2. *Tim.* III. 1. 2. 3. 4. 5. talia prædixit, quæ non suo sed novissimo tempore eventura sciebat, habemus proinde cum B. D. Pfeiffero in *Thesauro Hermeneut.* pro *Kænopoëia Rhetorica*, qua Orator se ipsum includit, seu pro aliis in prima persona loquitur. Confer. D. *Dähn.* *Hermeneut.* S. p. 280. & 281. & D. *Calov.* *Bibl. Illustr.* ad 1. *Theff.* IV. 17. fol. 873. & *Glassii Philol.* S. L. 3. tract. 3. Can. 50. p. 656. & 657.

§. 44. Quamvis itaque illis, qui apud *Hieronymum* comment. in *Epist.* ad *Ephes.* fol. 179. a. Paulum quoque ut hominem & adhuc in fragili corpusculo constitutum omni vento doctrinæ circumlatum fuisse statuunt, non adstipulemur, sed cum *Justiniano* Jesuita comment. in h. l. fol. 177. a. nobis persuasum sit, Paulum in percepta fide nullo unquam tempore fluctuasse, & κοινοποιᾶν admittamus; *Ecclesiæ tamen Doctores non minus ac auditores* voce ὡμεν comprehendendos esse censemus. Rectè quidem *Gregorius Nyssenus* Tom. III. Oper. Præfat. Orat. Catechet. fol. 43. Lit. C. observat, quod ὁ αὐτὸς τῆς διδασκαλίας ἱερότης ἐπὶ πάντων ἀρμόσει τῶν προσιόντων τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ὁμοκειῶν διαφορὰς μεταρμόζειν προσήκει τὴν κατήχησιν πρὸς τὸν αὐτὸν μὲν ὁρῶντας τὸ λόγῳ σκοπῶν, ἔχ' ὁμοιοτρόπως δὲ ταῖς καλῶς κατεσκευαῖς χρωμένους, non idem doctrinæ genus omnibus ad sermonem accedentibus conveniat, sed pro religionum differentia catechesin deceat attemperare, ad eundem quidem orationis scopum respiciendo, confirmationibus verò non eadem ratione utendo, cum alia opinione imbutus sit Judæus, alia Manichæus, Marcionita, Valentinianus &c. Catecheta interim sive *Ecclesiæ Doctor* variarum Religionum ventis impelli non debet, ut modo

do hanc modo illam secus sentientium doctrinam ample-
ctatur, hoc enim qui fecerit, nec *μαλακολόγους καὶ φρεναπάτας*
ad monitum Apostoli Tit. I. 10. 11. poterit *ἐπισομίζειν*, ne-
que *ὑποτύπωσιν ἔχειν ἰγλαινόντων λόγων*, quam Paulus Timo-
theo suo *γνησίῳ λέκτρῳ ἐν πίσει* 2. Tim. I. 13. magnopere com-
mendavit, prout à Dn. Doctore Zentgravio nostro in Præ-
fatione *Disputationibus Schmidianis* ad Formulam Concord.
præmissa solidè ostensum est.

§. 45. Considerato hætenus Propositionis nostræ
objecto, quod tam *positivè* quàm *negativè* Apostolus descri-
psit, opus est ut etiam *Actum* adjungamus, quem vox *κα-
ταλίσσωμεν* significat. Hoc verbum compositum est ex *κατὰ*
præpos. & verbo *ἀντάω* occurro, *obvius fio*, quod sicut *ἀντάω*
à præpositione *ἀντι* originem habet, quæ præter cetera si-
gnificata etiam *contra adversus* denotat. Nostrum autem
καταλίσσωμεν à *Vulgato*, *Pagnino*, *Aria-Montano* per *occurramus*
translatum est, ad quem sensum respicit *Gallica* Antwer-
piensis, *Parisiensis*, *Genevensis*. *Italica* Diodati & alte-
ra. *Germanica*, *Argentinensis*, *Eckii*, *Dietenbergeri*, *Mo-
guntina* aliæ verò versiones *perveniamus* habent, *Schmi-
diana*, *Erasmi*, *Bezæ*, quo respicit *Arabica*, *Gallica* Ame-
lotii, *Anglicana*, *Germanica* Lutheri, *Trilleri*, *Belgica* utra-
que, juxta *Syrum* *fiamus*. Secundum *Hebraicam* *perfi-
ciamur*. *Tigurini* verterunt: *Bis daß wir alle einer dem
andern die Hand reichend*. Quod vim vocis *καταλίσσωμεν*
attinet, *Franciscus Vatablus* Tomo V. *Criticorum* fol. 616.
putat metaphoram desumptam esse ab illis, qui è diversis lo-
cis egressi in unum locum conveniunt. ut & *Cornelius à Lapide* Je-
suita comment. h. l. fol. 509. qui addit: *Sic enim ex Orien-
te vocantur Sina & Japonæ, ex Meridie Africani, ex Septentrio-
ne Germani, Galli, Poloni, ex occidente Mexicani & Peruenses,
ut sibi invicem occurrant in eadem fide & spiritu, convenientque
in eadem Ecclesia Christiana*. Verum quanquam variarum
gentium è diversissimis mundi Regionibus ad unum Ec-
clesiæ cœtum factam congregationem non inficiemur, è
voce tamen *καταλίσσωμεν*, præcipuè si perpetuus ferè in
Novo Testamento occurrens significatus attendatur, eam

nequicquam extorferis. è concordantiis Schmidianis manifestum est verbum *κατανέλω* sub diversis formationibus præter locum nostrum in Novo Testamento duodecies extare, in quorum evolutione non tantum observavi significationem *pervenienti* vel *deveniendi* in versione D. Seb. Schmidii nostri ubique admitti, exceptis 1. Cor. X. 11. & Phil. III. 11. ubi per *occurrerunt* & *occurram* reddidit, verum etiam plurali formâ obvenientem *non diversa loca* tanquam terminos à quibus in unum locum convenerunt, involvere. Act. XX. 15. de navigantibus cum Paulo dicitur: *καὶ κείθεν ἀποπλεύσαντες τῇ ἐπιόσῃ κατηνέλωμεν ἀντικρὺ χίῳ* & inde *navigantes sequenti die devenimus contra Chium*. Terminus à quo est locus unus *Μιτυλήνη*, Mitylene. ψ. 14. Sic Act. XXI. 7. *ἀπὸ Τύρου κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαῖδα* à Tyro devenimus Ptolemaidem. confer Act. XXV. 13. XXVII. 12. XXVIII. 13. Suidas in Lexico fol. 1393. vocem *καταντήσωσι* explicat per *παραγέγωνται* in subiecto exemplo: *Τότε ποιήσεται πρὸς αὐτὰς τὰς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης συνθήκας, ὅταν οἱ βασιλεῖς αὐτῶν καταντήσωσι πρὸς αὐτόν*. Sed non opus est ut Reges è diversis locis advenisse nobis persuadeamus. Benedictus Justinianus Jesuita comm. h. l. fol. 175. concedit, alios vocem *καταντήσωμεν* non male interpretari *perveniamus*, sed *occurrendi* verbum *latentem* quandam vim habere, *venienti enim ad nos* (pergit) *propriè occurrimus*, & *obviam imus*. Unitas autem fidei & perfectâ divinorum mysteriorum cognitio Dei quodammodo præfinitione venit ad prædestinatos. Illi contra Divina Providentia & gratiæ efficacitate permoti & ministrorum Ecclesiasticorum opera adjuti, ei quodammodo obviam eunt, & ipsam aliquando tandem assequuntur. Et post locum Augustini *occurrere* explicat per *vocanti & excitanti Deo respondere*.

§. 46. Sed vereor ne vis latens hæc in voce *occurramus*, dum Divinæ præfinitionis meminit, cum Bellarmino socio L. II. de Gratia cap. 8. Respons. ad Septimum Testimonium. p. m. 151. & cap. IX. §. 1. fol. 152. Reformatorum absoluto Decreto, & dum *occurrere* per *vocanti & excitanti Deo respondere* exponit, cum eodem Bellarmino Libr. IV. de Gratia cap. XV. §. 3. fol. m. 326. Viribus Liberi arbitrii cum Synergistis nimium deferat. Ceterum qui *occurrendi* significatione
utun-

utuntur, plerique de altero seculo explicant. Anselmus fol. 280. b. putat hunc occursum in die iudicii de diversis mundi partibus futurum esse, ut & Dionysius Carthusianus, scribens comm. h. l. fol. 250. b. ad donec occurramus omnes, i. e. in die iudicii nobis invicem & Christo obviamus juxta illud in Evangelio, Ecce sponsus venit, surgite obviam ei, & alibi, simul rapiemur cum illis in nubibus, obviam Christo. Et Thomas de Aquino comment h. l. fol. 164. b. de occurso quo Christo in resurrectione occurremus, Remigius Episcopus Rhemensis fol. 345. comment. h. l. de eodem tempore exponit. Calvinus comment. h. l. fol. 734. existimat, nomen occursum arctissimam illam colligationem significare, ad quam adhuc adspicimus, nunquam perveniamus nisi carne hac exuti, quæ semper multis ignorantie & incredulitatis reliquiis est implicata. Guilielmus verò Estius Academiae Duacenæ olim Theologiæ Professor Primarius & Cancellarius comm. h. l. fol. 625. & in IV. Sent. distinct. 44. occurrere seu pervenire in unitatem fidei, non esse futuri seculi, ostendit, in quo fide cessante videbimus de facie ad faciem 1. Cor. XIII. sed præsentis, in quo per fidem ambulamus & non per speciem. 2. Cor. V. ut breviter nos expediamus, dicendum est, verbum καταντήσωμεν rectius exponi per perveniamus quàm occurramus, quia de occurso quo in resurrectione futura, & die iudicii Christo occurremus, cujus Sacra Scriptura alibi mentionem facit, hic loci non agitur.

§. 47. Jam circa finem ferè Inauguralis nostræ de Viro Perfecto Tractationis quæritur, quo medio ad Virum hunc Perfectum liceat pervenire? respondemus, id fieri beneficio Ministerii Ecclesiastici, quod indicat prima textus nostri particula μέχρι donec. in Comment. Chrysostomi hic legi μέχρι & eodem sensu, supra de variatione lectionum agentes animadvertimus. respicit autem vocula μέχρι ad versiculi prioris 12. ἔργον διακονίας opus administrationis, quo post Ascensionem Christi ad Cœlos, & ad Dextram Dei exaltationem auctorati ipsius Ecclesiæ Ministri Apostoli, Prophetæ, Evangelistæ, Pastores ac Doctores ψ. 11. fungi debebant, πρὸς τὸν κατάρτισμὸν τῶν ἁγίων ad Sanctorum instaurationem, donec

omnes perveniamus in unitatem fidei, & agnitionem filii Dei in Virum Perfectum, &c. Calvinus comment. in h. l. fol. 734. b. ex diverso licet principio commodè notavit *Usum Ministerii temporalem non esse*, sicuti cujusdam Pædagogicæ, sed perpetuum quamdiu in mundo versamur, cum homines Fanatici somnient inutile esse Ministerium, simulatque ad Christum introducti fuerimus. Verba enim hæc *μέχρι καταλήσσωμεν* donec perveniamus non de solius Ephesiorum Ecclesiæ tunc temporis viventium sufficiente institutione loquuntur, duraturum scilicet esse discrimen illud inter docentes & discentes eousque tantum, donec sic sufficienter fuerint informati, ut Volckelius cavillatur l. 6. de Religione cap. 5. & Anabaptistæ in Scripto Anno 1638. edito Amsterdami, quod vocant *Friedens-Schrifft* p. 84. apud Hulssem. Vindiciis SS. Art. 40. de Ministerio Eccles. p. 171. universalis enim perpetuusque Ascensionis Christi in coelos effectus non solum Ecclesiæ Ephesi collectæ cœtum, neque solam durationem vitæ temporalis Pauli, ut cum Hulssemanno loquar, sed Catholicam & Universalem Ecclesiam, & universum tempus gratiæ sive militiæ, ac militantis Ecclesiæ concernit. Et meritò miratur Hulssemannus idem fol. 172. Cameronem in quæst. de Ecclesia p. 266. particulam illam *donec* restrinxisse ad Laicorum sufficientem informationem de fide, & postquam ea obtenta fuerit, tum posse unumquemque etiam sine solenni vocatione docere alios. Hæc quippe Cameronis sententia non Anabaptistarum duntaxat Thesisibus, ut ex Scripto modo citato *Friden-Schrifft* p. 95. 96. videre est, & Weigelianorum mediatam vocationem repudiantium, v. Weigel. Dialogum de Christianismo fol. 71. & 72. verum etiam Socinianorum v. Catechismum Raccov. cap. II. de Ecclesiâ p. 344. & Socinum tract. de Eccles. fol. 10. Tomo I. Oper. fol. 325. atque Arminianorum, vide Apolog. Confess. c. 21. fol. 225. velificatur, quemadmodum ad hanc Cameronis auctoritatem Arminianus Anonymus Autor *Boulomachicæ Ulistingianæ* contra Jodocum Larenum Calvinianorum Ministum, qui ex hoc Ephes. IV. 11. perpetuitatem diversæ vocationis, & ordinis inter Doctores & Laicos peculiari scripto confirma-

firmavit. Particula itaque *μὴ* *υπερ* usum Ministerii Ecclesiastici tam diu duraturum esse ostendit, quamdiu in hoc mundo in *Virum Perfectum* licet pervenire. Atqui non tantum sub initium conversionis, verum etiam *per totum vitam Christianae curriculum* in *Virum Perfectum* licet pervenire, cum perfectionis gradus nunquam non magis magisque adhuc sint perficiendi, donec tandem ad consummatam omnibusque numeris absolutam graduum omnium perfectionem in altera vita pervenerimus. E. usus quoque Ministerii Ecclesiastici tam diu durabit.

§. 48. Absoluta dicti inauguralis exegefi ad succincta *Porismata* tandem progredimur, non omnia quidem, quæ è textus particulis, *de Unione Mystica, Partibus fidei, & objecto*, aliisque possent extrahi, sed ea duntaxat, quæ tam primarium thematis tractatum quam præsentem Ecclesie Argentoratensis statum concernunt. Primum hoc est: *Perfectio Christianorum spiritualis quoad Sanctificationem & Renovationem, quamdiu in hoc mundo versamur, imperfecta est.* Vel, quod idem valet: *Nemo mortalium post Regenerationem in hac vita Legem Dei moralem quoad perfectionem graduum potest implere: vel: Bona renatorum opera in hac vita viventium sunt imperfecta.* Cum ad Dissertationis Academicæ terminum properandum sit, prolixioribus nobis esse non licet, ostensum enim supra sufficienter fuisse arbitramur, Perfectionem nostram spirituales tam figuratis quam propriis verbis ab Apostolo propositam, in animi ad firmiorem indies fidei unitatem assurgentis constantia, & circa res ad credendum propositas fluctuantis absentia consistere. Qui illâ præditus & hâc caret, ad sublimiores quidem perfectionis quotidianæ per Bona Opera gradus in hac vita contendit, ad graduum verò omnium Perfectionem, ob peccati nos impredientis reliquias nunquam in hac mortalitatis imperfectæ valle pervenire potest. id quod *Eccles. VII. 20. Rom. III. 12. VII. 14. sq. 2. Cor. IV. 16. 1. Cor. XIII. 10. Gal. V. 17.* aliisque plurimis SS. suffragiis possemus confirmare. Verum, cum è Theologorum Systematibus, ubi *de Lege Dei, de Peccato, de Sanctificatione, Renovatione, Bonis Operibus* tractatur

ex professo, hæc notiora sint, quàm ut numeroſo testi-
moniorum comitatu comprobentur, ad *temporis noſtri Ad-*
verſarios nos convertimus. Quid enim opus eſt vel *primor-*
um ſeculorum Hæreticos huc referre? Carpocratianos ſc. de qui-
bus poſt Irenæum, L. I. c. 24. Et Epiphan. Hæref. 27. Auguſt.
de Hæref. c. 7. &c. D. Bebel. Sec. II. fol. 362. Et D. Zent-
grav. de Induitione Novi Hominiſ ex Colof. III. 10. Tertia
Diſp. p. 7. §. 5. Adamianos, Tatianos, Catharos, Montaniſtas,
Pelagianos, quorum mentio frequenter apud priſtinos Hi-
ſtoriæ Eccleſ. modernosque Scriptores occurrit, ſicut apud
eundem D. Bebelium noſtrum, fol. 366. 389. 392. 917. &
Dn. D. Zentgravium de Converſione Hominiſ continuata quæ eſt
ſtantium, & pœnitentia quotidiana dicitur, ex Roman. VII.
24. p. 31. §. 29. & de Induitione Novi hominiſ III. p. 10. & II.
§. 7. 8. 9. &c. videre licet. vel Recentiores qui extra Eccleſiæ
noſtræ pomœria ſunt, ſententiæ contrariæ Fautores adducere?
ſive Socinianorum, ſive Arminianorum, ſive Anabaptiſtarum,
ſive Schwenckſeldianorum, ſive Weigelianorum, ſive Labadiſta-
rum, aliorumque partes amplectantur. Satis proh dolor
querelarum Proteſtantium cœtus de iis per aliquod tem-
pus protulit, qui è propriis Eccleſiæ noſtræ viſceribus progeniti &
educati, filiorum degenerum mores imitabantur, dum con-
tra Artic. XII. Aug. Conf. p. 13. contra Apologiam, quæ docet,
nos legi non poſſe ſatisfacere. p. 63. 87. 91. 125. 177. nos longe
ab eſſe ab impletione & perfectione legis. p. 85. 92. 93. 122. 191.
Legis impletionem in hac vita tantum eſſe inchoatam. p. 83. 85.
90. 92. 100. 101. 115. 134. 137. 177. adeoque exiguam &
immundam. p. 89. contra Catechiſmum majorem p. 481. ad
Præcept. 9. & 10. & in Concluſione Decalogi p. 482. in Sym-
bolo p. 488. Artic. ejus III. p. 501. contra Form. Concord. Ar-
tic. VI. p. 723. 724. contra B. Lutherum Tom. I. Altenb.
fol. 647. & Tom. V. Witteberg. Germ. fol. 540. b. & quot-
quot genuinorum Theologorum in Eccleſia Evangelica enco-
miis illuſtres fuere; vel legis implendæ poſſibilitatem, adeoque
Sanctificationis & Renovationis Bonorumque Operum Perfectionem
aſſeruerunt. Quorum Pietiſtarum temerariis conatibus ſen-
tentia Literis Sacris *ὁμοῦν* defenſores DD. Carpxov. Al-
berti,

berti, Pfeiffer, Neuman, Hanneckemius, Rango, Schelwig. Sontag, aliique masculè se opposuerunt.

§. 49. Quid apud nos circa hanc renovationis Perfectionem novissimis hic Argentorati temporibus à Pietistis nostratibus statutum sit, neminem latere potest, qui vel hominum istorum sermones olim ad populum habitos, vel Colloquia familiaria audivit, vel recentem Ministerii Argentinensis Apologiam nempe Desß Evangelischen Kirchen-Convents in Straßburg abgenöthigten historischen Bericht / von der jüngst daselbst entstandenen Pietistischen Bruderschaft und Philadelphischen Gesellschaft &c. quæ Mense Martio anni hujus 1706. publicata est, perlustravit. Quod enim Haugio olim nostro perfectio ejusmodi in hac vita possibilis visa fuerit, ex habitæ ab Ipso concionis portione perspicies. p. 126. Wo man Fleisch und Blut nicht will mit aller Macht weh thun / und nicht eine ganze Aenderung des Hertzens erfordert und haben will. Auch dabey nicht zeigt / wie man alle Krafft in Christo dazu findet / und auß seiner Gülle Gnade umb Gnade holen kan / quæ infra exprobrantur fol. 228. quibus consentiunt ea, quæ mulier quadam einwündiges Mitglied an dem Haupt Jesu Christo / vel Frater in Christo ipsius nomine ad M. S. perscripsit, fol. 180. Ich wünsche ihm völlige Gelassenheit / dem verborgenen Willen des ewigen Vaters stille zu halten / und seine Seele getrost zu verlieren in der unergründlichen Tieffe der Göttlichen Weißheit / die besser weiß / wie lang das Gold muß hier im Tiegel seyn / biß es völlig gereinigt und geläutert / damit kein einiger Schlacken übrig bleibe / sondern lauter erfunden werde; Dann ohne Reinigung und Heiligung kan keine Vereinigung geschehen. confer p. 229. Ubi ea quoque referuntur, quæ Haug in Loc. Comm. sub tit. Gebott halten consignavit. Anti-Pietismus hat zum Haupt-Satz: Gottes Gebott halten sey unmöglich / weil wir arme schwache Menschen; es sey auch nicht nöthig / weil wir an Christum glauben. Dieses letztere ist wol ein Satz der unrichtigen Orthodoxie, indem es ein
Ge

Gegensatz wider die richtige Wahrheit / Rom. III. 31. das erste muß man ihnen einräumen: dann ihr fleischlicher Sinn Rom. VII. 14. ist dem Gesetz Gottes nicht unterthan / und vermag es auch nicht / Rom. VIII. 7. was Paulus 1. Theß. II. 10. und Phil. IV. 13. von sich sagt: Das stehet der Orthodoxie nicht an / und ihre Schuler begehren sich nicht darauff zu berufen / sondern nur auff Rom. VIII. 14. 18. Hinc in libello famoso, quem nuper sub titulo: Bedächtliches Antwort-Schreiben / an einen guten Freund / worinnen von den letztern Begebenheiten mit denen so genandten Pietisten in Straßburg raisonnirt wird / adversus Conventum Ecclesiasticum inprimis erutarunt, §. 26. p. 28. cavillantur: à Ministris Ecclesiae Argent. Perfectionem negari, daß sie die Vollkommenheit laugnen.

§. 50. Verum, calumnia hæc sufficienter in Scripto Conv. Eccles. Apologet. amovetur, distinctione inter Perfectionem Evangelicam & Legalem, quarum illa toties à nobis asseritur, quoties plenariam Christi justitiam nobis per fidem imputari ex 1. Cor. I. 30. 2. Cor. V. 21. Phil. III. 9. &c. probamus. Legalis verò Perfectio neque possibilis, neque necessaria ex Gal. IV. 4. Rom. X. 4. habetur, licet interim obedientia Legi divinæ præstanda, sive Sanctificatio & Renovatio quotidianis Pietatis infucatae exercitiis Bonisve Operibus ad majores Perfectionis gradus evehenda & continuanda per omnia argumenta pædeutica tam in Libris nostris Symbolicis, quàm Systematibus, Oratoriæ sacrae præceptis, & Homiliis ad populum institutis urgeatur, à Mandato, ab Æquo, à Necessario, ab Honesto, à Jucundo, ab Utili, à Facili, ab Exemplo piorum, à damno si omittatur. quamvis summa graduum omnium perfectio à nobis in hac vita nunquam possit obtineri.

§. 51. Dicta in locis Haugianis nobis obversa non contrariantur. Rom. III. 31. non Perfectionis legalis necessitas, ab Apostolo asseritur, sed legis per fidem justificantem stabilitum, quod fit, dum fides nobis Christum ostendit, qui Legem perfectè implevit, quæ absque Christo à nullo prorsus

sus homine servari posset, & nunquam impleretur, juxta Balduin. in h. l. fol. 66. b. ubi plures modi legi possunt. Quod locum ex Rom. VII. 14. allegatum attinet, plus quàm Pietistici fastus certissimum argumentum est, se ex numero σαρκικῶν, quibus Paulus homo renatus, qui hactenus in Apostolatu suo, quantum homini renato possibile est, vixit irreprehensibilis, non secundum carnem sed secundum spiritum, se accenset, eximete velle. confer D. Seb. Schmid. ad F. C. p. 26. & ex loco hoc Paulino rectè infertur Perfectionem legalem nulli etiam renato homini esse possibilem, atque adeo hic cum Rom. VIII. 7. ubi de irrogenitis sermo est, ineptè confunditur. vide D. Seb. Schmid. ad F. C. p. 45. & D. Joh. Musæi Prælect. in Form. Concord. p. 116. Quando Apostolus Paulus 1. Thess. II. 10. de se dicit: ὑμεῖς μαρτυρεῖς καὶ ὁ Θεὸς, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. Vos testes estis, & Deus, quàm sanctè & justè & irreprehensibiliter vobis credentibus adfuerimus, nobis non displicet, cum verò Rom. VII. 14. se σαρκικὸν profiteatur Apostolus, videmus hic 1. Thess. II. 10. non de sanctitate absoluta, vel justitia legali perfecta sermonem esse, quæ in nullum hominem cadit, Prov. XX. 9. 1. Reg. VIII. 46. 2. Chron. VI. 36. Eccles. VII. 20. sed comparata, & ratione Functionis Apostolicæ, dum nemini occasionem vel culpandi vitam, vel calumniandi doctrinam dederit, præbuit se ad præscriptum suum 1. Tim. III. 2. Tit I. 7. ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον καὶ ἀνεγκλήτον Episcopum irreprehensibilem & inculpatum. Τὸν γὰρ ἀρχοντα φασὶν εἶναι, ὡς πρὸς αὐτὸν πάντας ὁρῶντας φωτίζεσθαι καὶ ὁδηγεῖσθαι, Illum enim qui aliis præest, veluti stellam esse oportet, ad omnes in ipsum intuentes illuminandum & dirigendum, juxta Theophyl. ad h. l. fol. 763. Interim benè monuit Hipponensium Præsul Augustinus Libr. XIV. de Civ. Dei. cap. 9. fol. 97. Satis benè vivitur si sine crimine: sine peccato autem qui se vivere existimat, non id agit, ut peccatum non habeat, sed ut veniam non accipiat. Confer Tract. 41. in Joh. Tom. IX. Oper. fol. 210. Dum Phil. IV. 13. affertur, πάντα ἰχύω ἐν τῷ ἐνδυναμῶντί με Χριστῷ, omnia valeo per eum qui confortat me, Christum, Haugius Slichtingio Sociniano in h. l. se deteriorem esse ostendit, hic enim fatetur, in loco Paulino non de non

peccando agi, sed περὶ ἀσπλαγχνίας ψ. 11. περὶ ἰαπεινότητος καὶ περισσεύειν, περὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν ψ. 12. de humiliatione & abundantia, de saturatione & egestate &c. ita enim Slichting commentatur. Nihil mihi difficile est, possum & adversas res ferre, possum quod adhuc difficilius est, & secundas, adverse enim exercent, secunda verò corrumpunt. fol. 213. id quod contra Smalzii Disput. Anti Franz. fol. 306. notandum est, si quis verò τὰ πάντα ἰσχύω absolutè accipiat, Pietistæ etiam possibilem generis humani redemptionem, mortuorumque resurrectionem, & innumera exinde absurda poterunt elicere.

S. 52. Et quid contra Limitatam hanc Perfectionem tumultuantur homines isti sancta sc. quieti dediti? cum Consilia Speneriana Tom. I. fol. 139. Cap. II. Quæst. 6. factâ distinctione inter Perfectionem Legalem, & Evangelicam S. 4. fateantur: Was aber anlangt / die so genandte Gesetzliche Vollkommenheit / ist dieselbige in diesem Leben / so lang nemlich das Fleisch uns noch anklebet / unmöglich zu erreichen / noch kan ein dessen versichertes Exempel gezeigt werden; Daher wo unsere Christliche Theologi die Vollkommenheit laugnen / und gegen diejenige eifern / welche solche vorgeben / reden sie allein von dieser Art. Et Tom. IV. fol. 513. Wir sind uns unserer Unvollkommenheit gar wol bewusst / und weiß ich niemand der sich weiter kommen zu seyn einbildete / als daß wir junge Kinder seyn in Christo. Jedoch trachten wir nach der Vollkommenheit / damit wir nicht immer mögen Kinder bleiben: Wie die Schrift auch pfleget dasjenige eine Vollkommenheit zu nennen / wo wir nunmehr zunehmen in dem Werck des HERN / obwol die höchste Vollkommenheit / daß man nicht mehr weiter vollkommen werden könnte / in jenes Leben versparet bleibet. Confer Tom. I. fol. 305. 306. ubi locus noster Ephes. IV. 13. ad probandam imperfectam vitæ hujus perfectionem cum alterius Theologi suffragio adducitur. Et Tom. IV. fol. 104. Quid ergo insulsis calumniatorum clamoribus opus est? cum Perfectio legalis rectè à nobis negetur, & non approbemus, quæ vel Job. Bona Eccles. Rom. Cardinalis in Manuductione ad Cælum. cap. 35. profert de statu perfectorum, quibus nihil deest,

deest, de *Viri Perfecti* imagine, licet paucos singula secula ejusmodi perfectos protulisse dicat p. 218. vel Fr. de Salignac Fenelon Archi-Episcopus Cameracensis dans l'Explication des *Maximes des Saints* Article 41. Vrai. p. 164. quod anima per nuptias spirituales sponso Deo unita sit, dans une pureté entière, c'est à dire, sans aucune souillure de péché. Si enim ad talem Perfectorum statum in hac vita pervenire valeremus, si tali *Vir Perfectus* imagine coruscarer, ut anima plenariam puritatem ab omni peccatorum inquinamento vacuam nata fuisse dici posset; quid impediret, quo minus Perfectionem Legalem in hac vita homini sic ornato competere affirmaremus?

§. 53. Ultimum locum nostræ Dissertationis occupat Perisma de Ministerio Ecclesiastico. Ministerium nempe Ecclesiasticum mediatè vocatum, esse hodiè medium efficax divinitus constitutum homines ad Perfectionem spiritualem perducendi. Postquam enim Apostolus Beneficiis Christi ad dextram exaltati inseruisset Ministerii Ecclesiastici institutionem, quod alios dederit Apostolos strictè sc. acceptos pro XII. Discipulis illis Matth. X. 1. quibus Supernumerarius Paulus ex singulari Dei Beneficio accessit Act. IX. Alios Prophetas Act. XI. 27. 28. & XXI. 10. 11. de quibus Theophyl. comm. h. l. fol. 535. Πρώτοι οἱ Ἀπόστολοι ἐπειδὴν καὶ προφητείας εἶχον. Ὅτι δὲ προφηταὶ ἐν τῇ νέᾳ διαθήκῃ, καὶ εἶχον καὶ ἀποστολὴν. Primi sunt Apostoli, quandoquidem & Prophetias habebant. Propheta autem in Novo sc. Testamento Apostolatium non habebant. Alios Evangelistas, ἢ τὰς τὸ εὐαγγέλιον συγγράψαντας, ἢ τὰς μὴ περὶ πάντας μὲν πανταχῶς εὐαγγελιζομένους δ' ἔν, ὡς Πέτρος καὶ Ἀκύλας, vel eos qui conscripserunt Evangelia, vel qui non undique circumierunt, Evangelium tamen prædicantes, quales fuerunt Priscilla & Aquila, qui scilicet immediatè erant vocati, Alios mediatè vocatos nempe Pastores i. e. Verbi Divini Pracones, & Administratores Sacramentorum, quales hodie sunt Ecclesiæ Ministri, Alios Doctores qui auditoribus Catechesin vel Doctrinæ cœlestis fundamenta præibant, quales hodie sunt Doctores & Professores; subnectit Apostolus finem & scopum, quorsum hæc Ministerii constitutio tendat, nempe πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων 2. ad instaurationem Sanctorum & ad perfectionem
K 2 spiri-

Spiritualement. Μέχρι καθαλιώσωμεν πάντες εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. ψ. 13. Donec perveniamus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, &c. Theophyl. comm. h. l. fol. 536. scribit. Ὅρας τὸ ἀξίωμα; ἕκαστος φησὶ καταρτίζει, ἕκαστος διακονεῖ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι τῆς ἐκκλησίας. Vides dignitatem, unusquisque inquit, consummat, unusquisque ministrat ad exstructionem Corporis Christi sive Ecclesiae. Hinc ita argumentamur: Quodcunque Ministerium homines praedicatione Verbi & Administratione Sacramentorum eo perducit, donec perveniant in unitatem fidei, & cognitionem filii Dei &c. Illud ministerium est medium homines ad Perfectionem spiritualement perducendi. Atqui Ministerium Ecclesiasticum hodiernum mediatè vocatum homines praedicatione Verbi & Administratione Sacramentorum eo perducit, donec perveniant in unitatem fidei &c. Ergò Ministerium Ecclesiasticum hodiernum est medium homines ad Perfectionem spiritualement perducendi. Si enim hodie per immediatè vocatos instaurationem Sanctorum promoveret Deus, Ordo à Christo institutus turbaretur, quippe qui immediatè vocatos primo loco posuit, Apostolos sc. Prophetas, & Evangelistas, & his subjunxit Pastores atque Doctores. Confer excellentissimae memoriae Theologum, D. Justum Feurborn. Oper. Theolog. fol. 924. sive Fascic VI. Disp. II. de dicto Paul. Rom. X. 9. 10. 11. 12. p. 105. & 106.

S. 54. Quid ergò Fanatici Weigelii vestigia legentes, in Satanico tractatu, cujus titulus: Offenbarung Göttlicher Majestät / gedruckt und zu finden bey Johann Wolff Däshen im Hanauischen Buchladen Anno 1619. l. 11. p. 476. & 477. dictum Propheticum Joelis III. 1. ad omnes applicant homines, immediatisque raptibus suis inhiant? ut scribere non vereantur. p. 478. 479. So dann Gott der Herr über uns von seinem Geist aufzugießen verheissen / so wird er von seinem warhafftigen Geist / und nicht von dem verstorbenen Lügner aufzugießen / daß man werde warhafftige Weissagungen sagen / warhafftige Gesichte sehen / und warhafftige Träume traummen / daß auch die Kinder des Lichts warhafftiglich von Gott

Gott gelehret werden. Et addunt, quod hoc negantes blasphemant Spiritum Sanctum. Et p. 491. 492. Daß hinnach (post Johannem Baptistam) kein Weissager oder Seher seyn / und auff uns nicht gelangen sollte / daß wird kein Christglaubiger Mensch sagen. Et l. 17. p. 279. Wer der Sachen recht nachdencket / und die Biblische Schrifften fleißig liest / der wird lauter / und im Grund der Wahrheit befinden / was Gott der HERR vorzeiten mit den frommen Vätern handelt / so sein Wort und Gebott lieb gehabt / wie er sie an Leib und Seel erleuchtet / und zu weissagen eingeweyhet hat / auch noch heutiges Tages solches thut. Ex quibus satis constat, Fanaticos immediatam Verbi Præconum vocationem & missionem tueri, hinc non mirum est, quod ministerium mediatè vocatum diabolicis passim calumniis criminationibusq; proscindant, quarum Phalanges integras in medium possemus afferre, nisi novissimo Tenebrionionis cujusdam Pietistici exemplo res sufficientissimè confirmaretur, prout nefanda ejus scommata in *Scripto Apologetico Ministerii Argentoratensis* abge- nöthigten Historischen Bericht p. 11. in apricum produ- cuntur; dum Ecclesiæ Argentinensis Ministros mediatè vocatos p. 7. Scripti sui appellat inter alia homines die das Liecht nicht leiden können / weil es ihnen in den Augen weh thut. l. c. Kinder der Finsterniß. p. 101. Sectirische Prediger. p. 12. §. 19. Wölffe & paulo post die andere zwingen wollen vom Glauben abzutreten / und wider ihr Gewissen zu glauben und zu reden. & l. c. Schriftgelehrte Leute. p. 15. Vermeinte Orthodoxi. p. 16. Schriftgelehrte die nur auff Formulen und Buchstaben sehen / die weil sie buchstäblich sind. p. 17. §. 23. die da sind Augspurgisch Orthodox. p. 26. Ehebrecherisches Geschlecht. p. 27. die den Freß, Sauff, Weitz, Hoffarts, Huren, Lügen, Laster, Neid, und Zank, Teuffel in ihren Herzen wohnen lassen. p. 28. ab initio Ottergezücht / ein so arges und verkehrtes Geschlecht. & verkehrte Ministeriales. & p. 43. Apolog. Kleinius eos vocat juxta propriam confessionem plurimos, Seelen, Verführer / Heuchel, Prediger / die auff der Cangel nur auß dem Holz reden. & p. 95. Grosius

in literis ad Haugium perscriptis Eslingæ Coenam nostram vocat ein unreines Mahl / welches anzurühren und aufzutheilen er sich hüten solle. Orthodoxos verò Feinde des Creuzes Christi. p. 96. 196. & 208. *Haugius* Ministerium Argentinense habet vor eine entseßliche Gemeinschaft der Baals-Priester. p. 98. & 207. ad M. S. scribit : Die Widerwärtigen unsers Gottes brüllen in den Häusern / die sie nach seinem Nahmen nennen / noch immerzu / und befestigen ihre Böden. (v. 74. 4.) das Heiligthum zu entweihen / und das Gesetz freventlich zu deuten (Zeph. III. 4.) ist der Priester und leichtfertigen Propheten größte Kunst / und tägliches Handwerk. p. 126. *Haugius* ad eundem M. S. more *γυναικας* Fanaticorum scribit : Lasset uns unablässig vor dem Thron des Vaters ringen und anhalten / im Geist umb das heilige Salb Öhle / auff daß wir nicht mehr nöthig haben von andern gelehrt zu werden ; sondern von der inwendigen Salbung in allem Unterweisung nehmen mögen. quibus consentiunt, quæ scribit M. S. ad *Haugium* p. 164. & 210. du und der liebe Eckerlin werden thun in diesem Fall / was euch die Salbung lehret. Ad mentem sc. *Weigelii*, qui Parte II. Postillæ in Explicatione Evangelii Dominica *Cantate* p. 63. scribit : Das ist gewiß / wir müssen vom Heiligen Geist / von der Salbung in uns gelehrt werden (1. Joh. 11.) sonst ist alles umsonst / was man aufwendig lehret oder schreibt. Wir müssen alle von Gott gelehrt werden / von innen muß herauß quellen die Erkenntniß in den Gegenwurff / und nicht vom Buch hinein getragen werden. Confer parte II. fol. 236. & p. 112. in literis ad *Grosium* Eslingam missis dicit : Nun es ist Zeit genug verzehrt worden bey den Kräthern falscher Weißheit / da wir umb den Huren-Schmuck der Welt so eiffrig gebuhlet haben. Hinc *Quietisticis suis speculationibus* plus efficaciam quam *Ordinario Ecclesiæ Ministerio* tribuerunt, prout *Literæ Haugianæ* an eine geliebte Schwester in Christo p. 176. 230. & 231. testantur, cujusmodi speculationes quietisticas *Episcopus Meldensis* qui ante aliquot annos fatis concessit, in *Archi-Episcopo Cameracensi* tolerare non potuit, dans son instruction sur les états d'oraison L. VII. fol. 265. & 266.

§. 55. Hinc Verbum Dei à Ministris Ecclesiæ prædicatum pungentes hos vocant **Schriftgelehrte Leute/ Schriftgelehrte** die nur auff Formulen und Buchstaben sehen / weil sie Buchstäbler sind/ *Stylo Weigelianorum*, de quo conqueritur *Ministerium Lubecense, Hamburgense & Lüneburgense* in der abgenöthigten Lehr und Schutzschrift wider den Buttmanischen Offenbahrungs-Patron. Parte I. fol. 173. daß man von Gott berufene Lehrer durch ein lauter Teuffels-Gespött **Schriftmeister** nei ne. & p. 180. **Schriftgelehrte/ Schriftmeister/ Buchstäbler**. Ubi memorabilis *Lutheri* locus adducitur è Tom. VIII. Jenensi fol. 256. adversus *Sebastianum Franckium*, der vom Wort/ Sacrament/ Predig-Ambt/ nichts hält/ sondern nach dem Geist soll man leben/ das ist ein solch Leben/ da der Mönch seine Bauren auch hinbrachte / daß sie keinen Buchstaben / ja kein Buch noch Schrift weder sehen noch hören wolten/ und uns und die unsern Schriftgelehrten/ Buchstäbler hießen. Confer p. 204. 392. 481. 534. 556. 557. 584. & Parte II. p. 182. *Schwenckfeldii* distinctio affertur inter Schriftgelehrten & Gottesgelehrten. **Schriftgelehrte** sind juxta *Schwenck f.* so an dem blossen Buchstaben hangen/ und ohne Christo/ ohne den Geist der Gnaden in der Schrift belesen/ und allein auß der Schrift belehrt seyn / und andere lehren: **Gottesgelehrte** sind/welche Gott durch seinen Geist innerlich im Herzen zur Seeligkeit/ auch mit Zeugnissen der Heil. Schrift lehret/und ihnen seine Gnade und Liebe mittheilt &c. p. 186. 239. 424. *similia dicta è Scriptis Weigelii proferunt.* & p. 159. 164. 169. 170. 172. 198. 254. 279. 448. 482. 728. ex *Hoburgio*. Verbum enim Dei in externum & internum distinguunt, externo ceu voci humanæ, sono evanescenti, & Literæ mortuæ efficaciam omnem derogantes, prout ex *Schwenckfeldii, Weigeliig, & Hoburgii* Scriptis nominata Ministeria probarunt, quibus consentiunt *Andreas Osiander*, im getreuen *Nürnbergischen Rathschlag/* quod consilium 1525. Senatui *Norinbergensi*, *Regiomonti* vero *Borussorum* 1553. divulgatum fuit, & *Fabianus Teckel & Tanckerus*. 1531. *Guilhelmus Gnaphæus*, in Disp. cum *Johanne Brismanno* instituta, quem postea secutus est *Hermannus Rathmannus*, Ecclesiæ *Dantisca-*

næ Minister in Quæst. remissis, Quæst. III. cui opposita est *Theologorum Saxonorum Decisio Controversiæ Rathmannianæ*, edita 1629. *Censuren und Bedencken der Theologischen Facultät zu Wittenberg/ Königsberg/ Jena/ Helmstädt/ über M. Rathmanni ausgegangene Bücher.* Conferri meretur D. *Calovius* T. I. System. Theol. fol. 696. ubi non de Rathmanni duntaxat, sed etiam aliorum, imprimis qui Rathmanniana vestigia diligenter legit, *Cassparis Movii*, Ministri Caunensis in Lithuania verba, verbo Dei scripto & prædicato infesta allegat & refutat. & D. *Feurborn*. Oper. Theol. fol. 932. sive Fasciculo VI. Disp. Disp. III. de dicto Pauli Rom. X. 9. & seq.

S. 56. Quoniam itaque Fanatici homines Ipsi verbo divino vel scripto vel prædicato injuriam inferre non verentur, licet nulli nominari possint effectus spirituales, quos Deus *οἰκονομία* ordinaria mediante verbo tum audibili tum visibili vel Sacramentis vestito non producat, sive enim *mentis Illuminationem*, Psalm. XIX. 9. Act. XXVI. 18. Eph. III. 9. sive *Conversionem* Psalm. XIX. 8. Jer. XXIII. 29. sive *Regenerationem*, 1. Petr. I. 23. sive *Vivificationem*, Phil. II. 16. sive *Purificationem*, Joh. XV. 3. sive *Salutem*, Rom. I. 16. respiciamus, nunquam immediatè per ordinariam salutis œconomiam, sed mediante verbo produxit; minimè mirandum, quod tam atras criminationes in Verbi Ministros Spiritu impuro Calumniarum Architecto acti conjiciant. Nostram interim existimationem à *Civibus, Consanguineis, & Discipulis nostris*, conviciis lacerari, haud exiguæ calamitatis argumentum esse fatemur. Nihilominus tamen certissimè nobis persuasum est, Deum Omnipotentem non permissurum esse, ut vel minimum Promissionum Ecclesiæ Ministerio factarum jota pereat, quibus vel perpetuam adversus quascunq; Diaboli machinationes assistentiam, vel continua *Perfectionis Spiritualis* incrementa pollicitus est, donec ab omni Adversariorum insultu Liberati cœlesti *Virorum Perfectorum* consortio associemur, & *Perfecta* æternæ Felicitatis quiete cum Perfectissimo Angelorum cœtu fruamur, Amen.

næ Minister in Quæst. remissis, Quæst. III. cui opposita est *Theologorum Saxonorum Decisio Controversiæ Rathmannianæ*, edita 1629. Censuren und Bedencken der Theologischen Facultät zu Wittenberg/ Königsberg/ Jena/ Helmstädt/ über M. Rathmanni ausgegangene Bücher. Conferri meretur D. Calovius T. I. System. Theol. fol. 696. ubi non de Rathmanni duntaxat, sed etiam aliorum, imprimis qui Rathmanniana vestigia diligenter legit, *Cassparis Movii*, Ministri Caunensis in Lithuania verba, verbo Dei scripto & prædicato infesta allegat & refutat. & D. Feurborn. Oper. Theol. fol. 932. sive Fasciculo VI. Disp. Disp. III. de dicto Pauli Rom. X. 9. & seq.

§. 56. Quoniam itaque Fanatici homines Ipsi verbo divino vel scripto vel prædicato injuriam inferre non verentur, licet nulli nominari possint effectus spirituales, quos Deus *οικονομία* ordinaria mediante verbo tum audibili tum visibili vel Sacramentis vestito non producat, sive enim *mentis Illuminationem*, Psalm. XIX. 9. Act. XXVI. 18. Eph. III. 9. sive *Conversionem* Psalm. XIX. 8. Jer. XXIII. 29. sive *Regenerationem*, 1. Petr. I. 23. sive *Vivificationem*, Phil. II. 16. sive *Purificationem*, Joh. XV. 3. sive *Salutem*, Rom. I. 16. respiciamus, nunquam immediate per ordinariam salutis œconomiam, sed mediante verbo produxit; minimè mirandum, quod tam atras criminationes in Verbi Ministros Spiritu impuro Calumniarum Architecto acti conjiciant. Nostram interim existimationem à Civibus, Consanguineis, & Discipulis nostris, conviciis lacerari, haud exiguæ calamitatis argumentum esse fatemur. Nihilominus tamen certissimè nobis persuasum est, Deum Omnipotentem non permissurum esse, ut vel minimum Promissionum Ecclesiæ Ministerio factarum jota pereat, quibus vel perpetuam adversus quascunq; Diaboli machinationes assistentiam, vel continua *Perfectionis Spiritualis* incrementa pollicitus est, donec ab omni Adversariorum insultu Liberati cœlesti *Virorum Perfectorum* consortio associemur, & *Perfecta* æternæ Felicitatis quiete cum Perfectissimo Angelorum cœtu fruamur, Amen.

Pfeffinger, Daniel,

Disp. inaug. de viro perfecto, ex Epist. ad Ephes. IV. 13. 14

Argentoratum 1706

4 Diss. 2321#Beibd.15

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10833873-1

VD18 1503528X-001